

Amit szeretnénk és ami lehetséges

A SJE Református Teológiai Kara
gyakorlati teológiai tanszéke
szimpóziumának előadásai
2010. május 12.

Komárom 2011

Lektorálták:
Mgr. Görözdí Zsolt, Th.D.
Mgr. Lévai Attila, PhD.

Szöveggondozás és nyomdai előkészítés:
Mgr. Molnár László

Szerkesztő:
Dr. Kocsev Miklós

Kiadó:
Selye János Egyetem Református Teológiai
Kara és a Calvin J. Teológiai Akadémia

Készült Tillinger Péter műhelyében Szentendrén

1. kiadás
ISBN 978-80-8122-019-7
EAN 9788081220197

Előszó

A keresztyéneket gyakran jellemezték a kezdeti időkben ‘úton lévők’-nek. Ezzel valamiképpen visszaadva azt a bibliai elbeszélésekből visszacsatolható folyamatot, amely a keresztyénség terjedéséről szólt. Eszerint magunk is tudjuk, milyen utakat járt be a Mester a tanítványaival, valamint milyen utakat jártak be az apostolok, ezek között is különösen Pál annak érdekében, hogy az evangélium, az örömhír terjedjen. Ebben volt valami előre vivő dinamika.

A mai keresztyénség – a mi környezetünkben és a mi időnkben – sem elégedhet meg azzal, hogy előttünk már megtörtént minden. Sőt, egyre jobban érezzük: ha nem maradunk az úton, mozgásban, akkor hamar a vesztesek sorában találjuk magunkat. Ezért mi magunk is folyamatosan útra indulunk, hogy akár a már jól bevált, vagy egészen új módszerekkel, de próbáljuk továbbvinni mindazt, ami élhetővé és vonzóvá teszi a mai ember számára is mindazt, amivel Jézus maga is bejárta a saját hazáját, vagy alkalmoszerűen annak határait is túllépte. Megőrizve ezzel az egyedit (ami református) és mégis nyitottan valami újra.

A Selye János Egyetem Református Teológiai Kara rendszeresen szervez tudományos üléseket azzal a szándékkal, hogy próbáljon lépést tartani saját korával, teológiai és egyházi gondolkodásával. Ezzel is segítve a közös tudományos gondolkodást és a mindennapi gyülekezeti életet.

Így kerülhetett sor a 2010. május 12-én rendezett szimpóziumra is, amelyet a Teológia Kar gyakorlati teológiai tanszéke rendezett az alábbi címen: *‘Amit szeretnénk, és ami lehetséges. Különös tekintettel a misszió, a gyülekezetépítés,*

a katechézis és az ifjúsági munka területére a Szlovákiai Református Keresztyén Egyházban. A címben megjelölt területeket az alábbi sorrendben próbáltuk a rendelkezésre álló időben közelebbről is áttekinteni:

- *A bevezető, és helyi alapvetést kínáló részt* Molnár Árpád zsinati tanácsos vázolta fel. Ennek alapján hallhattunk arról, hogy mi a helyzet és hogyan áll ma a Szlovákiai Református Keresztyén Egyházban az ifjúsági és missziói munka gyülekezetépítési összefüggésekben;
- *A gyülekezetépítésre vonatkozó előadásokban* részben hallhattunk arról, hogy hogyan folyik egy városi misszió, teljesen új környezetben. Mi az, ami ebből tovább vihető? Ebben a témakörben Lovas András, a Budapest Gazdagréti Református Egyházközség lelkipásztora adott elméleti és gyakorlati útmutatást. Ezek után következtek olyan modellek, amelyek mint lehetőség állhatnak előttünk a saját gyülekezeti helyzetünket figyelembe véve. Ebben a nemzetközi áttekintésben Kocsev Miklós és Szücs Zoltán – a gyakorlati teológiai tanszék tanárai – adták tovább ismeretüket;
- *A katechézis és ifjúsági munka területét* Fodorné Nagy Sarolta (KRE Nagykőrösi Tanítóképző Főiskola) vezette fel egy sajátos területre fókuszáló elméleti alapvetéssel. Mindezt kiegészítette a konfirmandus korosztályt illetően Görözdí Zsolt, a vallástanár- és lelkészképzésben résztvevő tanár. Ezt követően pedig azok a doktorandus hallgatók – Czinke Tímea és György András – adhatták tovább ismeretüket és elképzeléseiket, akik mint gyülekezeti lelkészek maguk is aktív részesei ennek a munkának

Ezúton szeretnék a szervezők nevében köszönetet mondani Dr. Kálmán Szabolcsnak a bevezető áhítatáért, valamint dr. Molnár János dékán úrnak a megnyitó szavaiért,

amelyek nem kerültek bele ebbe a válogatásba, de fontos és elindító részei voltak rendezvényünknek.

Ugyanakkor illesse köszönet a Dékáni Hivatal munkatársát, Öllős Erzsébetet a szervező és lebonyolító munkáért. Valamint Tóth Zsuzsanna doktorandus hallhatónak köszönöm fáradságos és kitartó munkáját a szöveg begépelésénél, Molnár László kollégának pedig a mű sajtó alá rendezését.

Komárom, 2010. szeptember havában

Kocsev Miklós tanszékvezető

*/Selye-RTK
gyakorlati teológiai
tanszék/*

Molnár Árpád: Gyülekezeteink valós helyzete a misszió, a gyülekezetépítés és ifjúsági munka terén

Előadásom bevezetéseként engedjék meg, hogy két forrást idézzek a témával kapcsolatosan.

Forrás: Rosta Gergely: A magyarországi vallási változás életkori aspektusai (Megjelenés helye: Hegedűs Rita, Révay Edit (szerk.): Úton... – Tanulmányok Tomka Miklós tiszteletére, Szeged: SZTE BTK Vallástudományi Tanszék, 2007 – 297-311.)

Összefoglalás

- A rendszerváltás óta bebizonyosodott, hogy a vallásszabadság beköszöntétől várt vallási 'boom' elmaradt, ill. nem olyan értelemben történt meg, ahogyan azt az egyházi vezetők várták.
- A magukat vallásosnak tartó emberek száma valóban emelkedett, ugyanakkor ez javarészt a vallási intézményektől távolságot tartó emberek jelentős részének változó vallási önértékelésében mutatkozott meg.
- Az egyházakhoz kötődő vallásosság gyakorlatilag stagnálást, illetve a vallásgyakorlat esetében csökkenést mutat, ami javarészt előre megjósolható volt, és a jelenlegi trendek folytatódása mellett megjósolható is marad, hiszen a változás döntő részt a társadalom demográfiai összetételének változásából fakad.
- Tény, hogy a csökkenés egyes korosztályokon belül is megfigyelhető, azaz, az „elvallástalanodás” nem csupán szocializációs, hanem egyéb okokra is

visszavezethető, amelyek feltárása további vizsgálódásokat igényel.

- Kérdéses, hogy a magasabb arányú vallásossággal jellemezhető legfiatalabb korosztályok esetében a szocializációs hatás mennyiben hat a későbbiekben is, azaz valóban ellensúlyt képeznek-e hosszabb távon is a vallásosság csökkenésével szemben.

Forrás: Református Félóra Kossuth Rádió – 2010. március 17.

- ...kik azok a fiatalok, akik magukat templomba járóknak vallották?
- **Hámori Ádám:** 2000 körül a megkérdezettek 20 %-a mondta magát templomba járónak. Ez mára már csak 9 %-ot jelent. Rendkívül nagy a visszaesés. Korábban a fiatalok egy ötöde járt hetente a templomba, most pedig kevesebb, mint tíz százalékuk. Akik az egyház tanítása szerint vallásosaknak tartják magukat, a fiatal népesség 10 %-át tették ki korábban. Mára 8 %-ra esett vissza arányuk a társadalomban. Ami meglepő, hogy a csökkenés nem a magunk módján vallásos emberek kategóriájában figyelhető meg, amire sokan számítottak. Az egyházas vallásosságot elvetik, gondoljuk sokszor, de a tágabb értelemben vett “barkács-vallásosság” még elfogadható sokak számára. Pedig a felmérés azt mutatta, hogy kis mértékben ez is csökkent. A vallás elutasítottsága sem erősödött meg a társadalomban. Azoknak az aránya is csökkent néhány százalékkal, akik kifejezetten ateistának vallották magukat. Arányuk a társadalomban általában ma 10 %, 2004-ben 13 % volt. Arányában markánsan növekedett a nem vallásosok száma. Azok tartoznak ide, akik nem fogadják el a vallásos tartalmakat, de nem is utasítják el: közömbös, langyos, érdektelen álláspontot

képviselnek. A fiatalok között tehát nem a vallásellenesség és a keresztyén hittartalmak el nem fogadása erősödik, hanem az érdektelenség. Azok körében, akik valamilyen módon kötődnek az egyházhoz, ez a kötelék az életük sok területén jelent befolyásoló tényezőt. Míg korábban markánsan megjelent az a fajta vallásos tradíció, amely a templom falai között tartotta lehetségesnek a vallásgyakorlást, és látható volt, hogy az élet más területeiről kiszorul mint befolyásoló tényező, most sokkal általánosabban, az élet egyre több területét meghatározó értékrendszerként jelenik meg a vallás. Miközben a templomba járás és az egyházakhoz kötődés visszaesőben van, akiknél megmarad a kötődés, azoknál sokkal erősebb és artikuláltabb.

- **Hámori Ádám:** Az ifjúsággal kapcsolatos vizsgálatok azt a döbbenetes képet tárták fel, ami nemzetközileg is alátámasztható. A vallásosságához kötődő népeesség egy része heterodox világot vall. Amellett, hogy kötődik az egyháza tanításaihoz, elfogadhatónak tart nagyon sok, az egyháza tanításához nem illeszkedő elemet. A legtipikusabb példát erre Tomka Miklós emeli ki egy tanulmányában: a kabalák megsegítő és védelmező erejében meglepően sok keresztyén fiatal hisz...
- Számomra a legfontosabb ebből az volt, hogy a mostani keresztyén hithez kötődő fiatalok esetében a heterodoxia olyan nagyon erős mértékben nem mutatható ki.
- A vizsgált minta sokkal inkább aszerint polarizálódik, hogy valaki hisz-e transzcendens hittartalomban vagy sem. Éppen a Református Egyházban mondhatjuk azt, hogy az önbevallásnak, a hit megvallásának nagyon is van jelentősége. Az

ember hihet bármit, annak meg kell mutatkoznia. Ha nincsenek olyan külső jegyek, amelyek a hithez való kötődést fejeznék ki, annak a háttérében valószínűleg nincs komolyabb hit. Az életünk arról is szól, hogy a megváltásért hálaáldozatból éljük az életünket és tesszük a dolgainkat, aminek valamilyen szinten látszania kell.

Ehhez az általános alaphoz néhány számadattal szeretnék szolgálni, saját egyházunk életéből. Ebből a háttérből gondoljuk végig majd a témánkat!

2009-ben:

- Bibliaórai csoportok: 185
- Ifjúsági csoportok: 84
- Gyermek istentisztelet, ill. vasárnapi iskola: 124
- Gyülekezeti énekkarok: 76
- Gyülekezeti, ill. ifi zenekarok: 5
- Gyülekezeti bábozó csoportok: 3

Gyülekezeteink és a misszió

Negatívumok:

- Elnéptelenedő, kiöregedő kis anyaegyházak (Gömör és Bars, részben Abaúj-Torna, és Ung). Ez köszönhető a demográfiai zuhanásnak, és a kitelepítésnek.
- Általában jellemző: túlélési, „karbantartási” stratégia, gondolkodásbeli probléma. A fenntartás és a javítási munkálatok a fő, az épület, az ingóságok. Középpontban: az ingatlanok, a fenntartás, és nem az emberek.

Pozitívumok:

- 'Felébredt' lelkipásztorok, gondnokok, presbiterek: „Ha nem dolgozunk, kivész alólunk a gyülekezet.”
- Együttműködő lelkészek: lelkészi körök (mentálhigiénés prevenció, egymás hite által való

épülés, ötletbörze), közös alkalmak (evangelizációk, napközi táborok, koncertek stb).

- Ön- és továbbképzés felértékelődése: pedagógia, mentálhigiéné, diakónia.
- Nyitás a környezet felé, felelősség és missziói lelkület kialakulása.
- Aktivizálódott, önkéntes plusz szolgálatot vállaló teológusok és hitoktatók.
- Missziói bizottság: A misszió lehetőségei a SZRKE-ban – látás:
 - melyet a lelkészek az egyházmegyei gyűléseken megismerhettek, véleményezhettek,
 - melyet Zsinatunk a 2009. évi őszi ülésén elfogadott, és elhatározta, hogy ez év a misszió éve (1952-ben a missziói lelkületet megtiltotta!),
 - missziói előadók találkozója.

A látás

Küldetésnyilatkozat:

- Küldetésünk, hogy Jézus Krisztussal való személyes kapcsolatra vezessük az embereket, befogadjuk őket az Ő egyházába, felkészítsük őket a gyülekezetben végzett szolgálatra, segítsük őket Krisztusi érettségre (Krisztusban való folyamatos növekedésre), és arra, hogy életük küldetését betölthessék a világban – Isten nevének magasztalására. Ennek *jelszava a:*
- Légy Jézus tanítványa!
- Tégy Krisztus tanítványává!

Gyülekezeteink és ifjúsági munka

Sok helyen nincs a hagyományos értelemben vett gyülekezet, nincs alkalom minden korosztály számára. Pl.

Gömörben családi nagyságú gyülekezetek vannak. Főleg idősek. Vagy romtengerben élő kis gyülekezetek. Még mindig jellemző a „Lelkész dolga a Mi Atyánk”- hozzáállás. Mindenkép fél részéről. Következménye, hogy kiégés veszélye fenyegeti a lelkészt, és maga marad. De egyre inkább megjelenik a gyülekezetépítés, és a feladatok leosztása. Gyülekezeti honlapok, újságok jönnek létre, több gyülekezeten civil szervezeteket alapítottak, melyek működtetésével a gyülekezet rendhagyó alkalmait próbálják fedezni, mint pl. táborok.

Negatívumok:

- Demográfiai „mélyrepülés”
- Anyaegyház és Ifjúsági csoportok – aránya 210 : 84, az anyaegyházhoz (40 %-)nyi ifjúsági csoport létezik, és szolgál a gyülekezeteinkben.
- „a maga módján vallásos” fiatalok:
 - 48 % maga módján vallásos, 10% az egyház tanítása szerint (15-17 évesek)
 - 53 % maga módján vallásos, 7% az egyház tanítása szerint (18-21 évesek)
 - 57 % maga módján vallásos, 7 % az egyház tanítása szerint (25-31 évesek)

Pozitívumok:

Gyülekezeti szinten:

- 84 gyülekezeti ifi csoport
- Gyülekezeti napközi táborok (egyre több gyülekezetben, min. 7 gyülekezetben)

Országos, területi vagy helyi civil szervezet szintjén:

- Fiatal Reformátusok Szövetsége (országos – magyar egyházmező területén)
- ReMiDia – Református Misszió és Diakónia (két szlovák egyházmező területén)
- Bódvavölgyi Református Ifjúsági Szervezet (Szepesi)

- Bodrogközi Ökumenikus Ifjúsági Szervezet (Perbenyik)
- Soi Lego (Apáczaszakállas)
- Tanulmányi Központ Deregnyő (angol nyelvi táborok, kis kántorképzők, honismereti kirándulások) 1993-ban alakult a Fialat Reformátusok országos Szövetsége (www.firesz.sk)

Munkacsoportok:

Ahol a területi szolgálat zajlik:

- FIX (Gömör, Abaúj-torna, Zemplén, Ung)
- Duna mente (Pozsony, Komárom, Bars)
- Fireszke (Bátorkeszi)
- Kórus (Cantate Domino , -országos)

Központok:

Ahol megszállhat a fireszes és nem fireszes is

- Nagyráska
- Csécs
- Borzova
- Bátorkeszi
- Kassa – leendő székház
- Mobiltábor - Alsólánc

A négy FIRESZ munkacsoport (emelés):

FIX MCSÉ
 Szolgálati terület: ifi/tini/gyerek, főként Zemplén, Abaúj, Gömör
 Név: FIX, a krisztusi szilárd alapra utal, de a Fiatalok Krisztusért Színesen szavak kezdőbetűjéből áll össze, „ikesítve” – ami pedig Krisztus Urunk nevének görög kezdőbetűje: X = Kh (Krisztosz). Cél: Krisztusra mutatni és Istent dicsőíteni minden eszközzel.

DUNAMENTE MCSÉ
 Szolgálati terület: ifi/tini, főként Csallóköz és Mátyusföld
 Alkalmak: ifjúsági sportnapok; tematikus csendesnapok; ifi- és tinitáborok; ifjúsági találkozók; munkatársi, hitmélítő és konfirmandus hétvégék; saját szórólap.
 Elérhetőség: <http://firesz.sk/dunamente>

FIRESZKE MCSÉ
 Szolgálati terület: gyerek, főként Csallóköz és Mátyusföld
 Név: A FIRESZ neve „gyerekesítve”
 Alkalmak: nyári evangéliumi gyerektáborok, angol táborok
 Elérhetőség: Czinke Tímea és Zsolt +00421(0)919/76-76-66 • E-mail: czinke@reftologia.sk • <http://firesz.sk/fireszke>

KÓRUS MCSÉ
 Név: A Fialat Reformátusok Szövetségének Cantate Domino kórusa (Cantate Domino: Énekeljétek az Úrnak)
 Alkalmak: fellépések, zeneli fesztiválok, összpontosítások, kórustalálkozók, gyermek- és ifjúsági kórustáborok
 Elérhetőség: <http://firesz.sk/korus>

Programok, szolgálatok:

- **FiX**
- **Élesztő**
- országos ifjúsági találkozó
- **Ébresztő**
- evangelizáció és munkatársi találkozó
- **Felemelő**
- Egy napos ifjúsági rendezvény: igei előadás, dicsőítő zene + éneklés, játék, sport.
- **Üdítő**
- Gyerek, tini és ifjúsági táborok nyáron
- **HIT-nap**
- Egy egészen más nap az iskolában
- **Dunamente**
 - Nyári táborok (Ifi, Tini).Havi találkozók: csendesnap, sportnap, kirándulás.
 - Téli táborhétvégék
 - Hitmélyítő tematikus hétvégék
 - Konfirmandus táborhétvégék
 - Regionális bibliaórák
 - Ifjúsági kórushétvégék
 - Munkatársi hétvégék
- **Imaszolgálat (Imasátor)**

Van-e kiút, megoldás a reménytelennek tűnő trendekkel szemben? Sokakkal együtt személyes hitbeli meggyőződésemet, hogy korunk és annak csüggesztő trendjeivel szemben elsősorban három bibliai hitigazság súlyát és becsületét kellene újra felfedeznünk, az életünkben és szolgálatunkban helyreállítanunk és gyakorolnunk: *a reménységet, az imádság erejét, és a metanoia-ból fakadó személyes odaszánást.*

Erre három igei példa:

- Jósáfát király **reménysége** és imádsága a hatalmas ellenség láttán, **reménytelen helyzetben**: *„Mert nincs erőnk ezzel a nagy tömeggel szemben, amely ellenünk támad. Nem tudjuk, mit tegyünk, csak rád tekintünk.”* (2Krón 20, 12)
- Megváltónk ígérete és **imádságra** való buzdítása: *„Bizony, bizony, mondom néktek, hogy amit csak kértek az Atyától az én nevemben, megadja nektek. Eddig nem kértetek semmit az én nevemben: kérjétek és megkapjátok, hogy örömtök teljes legyen.”* (Jn 16, 23-24) *„Bizony, bizony, mondom néktek: aki hisz énbennem, azokat a cselekedeteket, amelyeket én teszek, szintén megteszi, sőt ezeknél nagyobbakat is tesz. Mert én az Atyához megyek, és amit csak kértek majd az én nevemben, megteszem, hogy dicsőíttessék az Atya a Fiúban; ha valamit kértek tőlem az én nevemben, megteszem.”* (Jn 14, 12-14)
- Pál apostol kérése az **értelmünk megújítására és az odaszánásra**: *„Az Isten irgalmára kérlek tehát titeket, testvéreim, hogy okos istentiszteletként szánjátok oda testeteket élő és szent áldozatul, amely tetszik az Istennek; és ne igazodjatok e világhoz, hanem változzatok meg értelmetek megújulásával, hogy megítélhessétek: mi az Isten akarata, mi az, ami jó, ami neki tetsző és tökéletes.”* (Róm 12, 1-2)

Ha ezek alapján összegezzük a múltat és jelent, akkor feltehetően találunk még magunknak lehetőségeket egyházunkon belül a misszió, a gyülekezetépítés és ifjúsági munka terén. Ehhez a holnapra irányuló munkához kérünk közös gondolkodást és cselekvést.

Dr. Lovas András: Misszió ott, ahol élünk, a holnap érdekében.

Az előadásom első felében egy missziológiai alapvetést próbálok felvázolni a témához, a másik részben pedig arról fogok beszélni, hogy egy magyarországi, nagyvárosi lakótelepi gyülekezetben hogyan próbáltuk meg ezeket az elveket alkalmazni.

Én 16 éve vagyok a Gazdagréti református gyülekezetben. 20 éve felépült itt egy lakótelep, s mivel ide költözött 20-25 000 ember, pár presbiter összefogott, hogy felkeressék és hívogassák ezeket az embereket a gyülekezetbe. Ez 1988-ban kezdődött. Összejött pár érdeklődő, s mivel nehezen volt megközelíthető az akkori anyagyülekezet, egy templom építésének igényét fogalmazták meg. Így indult itt a gyülekezeti élet. Mondanivalóm háttérében ennek a gyülekezetnek a fejlődése áll, amiben nem nélkülözhattük az elméleti alapvetést és annak gyakorlatban való kipróbálását.

Missziói alapvetés

Az egész előadást az egyház missziói krízisének a felvázolásával fogom kezdeni. Hadd utaljak David Boss-ra, aki a Paradigmaváltások a misszióban c. könyvében ezzel a krízissel foglalkozik.

Első lépésben a tudományos és technikai haladás és az ezzel együtt járó szekularizálódás világméretű fokozódása látszólag fölöslegessé tette az Istenben való hitet. Mi szükség még vallásra, ha az élet e nélkül is működik.

Másodjára említi, hogy a „nyugatot” ami az egész missziói gondolkodás bázisa lassan, de biztosan elveszíti keresztyén jellegét. Észak-Amerikában és Európában hetente 53 000

ember hagyja el a keresztyénséget. Az is mindenki számára világos, hogy a világ nem osztható keresztyén nyugati és nem keresztyén világra. Vallási pluralizmusban élünk, ami azt jelenti, hogy más vallások is jelen vannak, sokszor sokkal aktívabb és agresszívebb missziót folytatnak nálunk. Nem is beszélve arról, hogy egy vallásilag megváltozott pluralista világban egészen más kérdéseket vet fel az evangéliumban való hit, amire egészen más válaszokat kell megfogalmaznia a keresztyén gyülekezeteknek.

Hogy más ismert szerzőt is említsek, Jürgen Moltmann beszél az egyház kettős kríziséről, nevezetesen a relevancia- és az identitás kríziséről.

A relevancia krízis mondja azt, hogy az egyház nem képes elérni a „ma emberét”. Az identitás krízis pedig azt jelzi, hogy nem világos, hogy mi teszi az egyházat egyházzá, s ez a kettő kölcsönhatásban áll. Minél inkább igyekszünk az egyiket úrrá lenni, annál inkább szorongat a másik. A dogmák iránti hűség és hitelesség és a modernséggel/ben való élés együtt jár. Ez a kettősség örli egyházunkat gyakran.

A nyugati egyház krízise a mi krízisünk is. Bogárdi Szabó István egy 2000-ben írt dolgozatában értékelt így a rendszerváltás utáni 10 évet: „Ha akarjuk, ha nem, tudomásul kell vennünk, hogy a Magyarországi Református Egyház a nyugati keresztyénséghez tartozik, tehát az ő válságuk a mi válságunk is. Aztán az elmúlt 10 év misszióját vizsgálva arra a következtetésre jut, hogy a misszió kérdése a közös rendező elv, valamint a minőségi elv. Református egyházunkat a misszió, vagy annak hiánya minősíti.

Mit kezdjünk mi ezzel a missziói krízissel? Boss szerint az egyház természetéhez tartozik, hogy válsághelyzetben van, bizonyos értelemben mindig válsághelyzetben van, hiszen hatalmas különbség van aközött, amilyennek lenni kéne Isten népének, és aközött, amilyenek vagyunk. Aztán azt mondja, hogy a válság léte adja meg az egyháznak azt a

lehetőséget, hogy igazán egyház legyen. A válság nem a lehetőség vége, hanem valójában éppen a kezdete, az a pont, ahol veszély és alkalom találkozik, ahol a jövő egyensúlyban van, és az események többféleképpen alakulnak. Tehát amikor halljuk a számokat, szembe nézünk az erőtlenségünkkel, gyengeségünkkel, akkor ez a felismerés arra sarkal, hogy lássuk meg, hogy ebben lehetőség van.

Milyen kiutakkal találkozunk, melyek a gyülekezeti / lelkipásztori válaszok?

Két alapvető irányt fogalmazok meg. Az egyiket így fogalmaztam meg, hogy *a népegyházi gyakorlat fenntartásának kísérlete*.

Talán már múltóban van az az idő, amikor a '90-es évek végéig volt egy olyan fajta reménység, hogy majd a hitoktatáson keresztül sok minden másként lesz. Merthogy ugye bevonultunk az iskolákba, a hittan oktatás választható lett, az egyházi iskolákon keresztül elérünk egy újabb generációt, akik majd felnövekedve belakják a templomokat. S lassan visszatérünk oda, ahonnan elindultunk a háború előtt. Kiesett egy generáció, egy korosztály, de majd újra épül a következő. Azt kell látni, hogy ez a fajta meggondolás, mivel a világ annyira megváltozott, nyilvánvaló most már, hogy kudarcot vallott. Az egyház ettől még nem talált vissza a maga missziójához, gyakorlatához, társadalmi helyzetéhez.

A 2000-es népszámláláskor Magyarországon 1,6 millió ember vallotta magát reformátusnak azt is lehet tudni, hogy egy kerületben hányan vallották magukat reformátusnak. Ezt a számot általában összehasonlítjuk azzal, hogy hány emberről tudunk, hány embert tartunk nyilván a gyülekezetekben, s akkor a kettő közötti különbség, ez a misszió területe, a magukat reformátusnak valló, de gyülekezetekbe nem járó tagok.

Részemről ezt a nézetet elhibázottnak tartom. Tudniillik ennek a logikának a mentén haladva, azt látjuk, hogy itt vagy ott van valahány ezer református, és itt vagyunk mi, mint református gyülekezet. Valahogy nekünk el kell őket érünk. Nekünk nem kell változnunk, mint gyülekezetnek, ha el tudjuk őket érni hittan órákon, bibliaórákon, konfirmandus előkészítőkön, és különböző ifjúsági alkalmakon. Hogy az a városban miért nem járható út? A mi kerületünkben van 144 000 ember, ebből református 17 000. Aki nem tartozik semmilyen valláshoz, az 26 000, aki pedig nem kíván válaszolni, az 22 000. Kikhez küldettünk az evangéliummal a nagyvárosban? A 17 000-hez vagy a 48 000-hez?

Tehát a missziói szemlélet a nagyvárosban azt jelenti, hogy meg kell találni annak módját, hogy azt a sok-sok ezer embert hogyan érhetjük el.

Funkcionális ekkleziológiák – módszerközpontú megközelítés - a másik pont, amiről beszélnék. Ha a módszer működik, beválik, használjuk, így, pl. az „alfa kurzust”. Ami nyugaton működik módszerként, hajlamosak vagyunk átvenni, mégsem ez az elsődleges válasz. A missziológiai válasz a missziói egyház. Aminek az a lényege, hogy a missziót újra kell gondolnunk a megváltozott világra való tudatos reflektálással, az evangélium újragondolásával, és a gyülekezet életének számbavételével.

Hadd idézzem L. Newbigint: Hogyan érhető el, hogy az emberek hitelt adjanak az evangéliumnak? Miképpen fogják elhinni, hogy egy keresztre feszített emberben testesül meg az a hatalom, amely a végső ítéletet fogja kimondani minden kérdésben? Az egyetlen válasz az evangélium olyan hermeneutikája – az emberek olyan kongregációja –, akik az evangéliumot hiszik, és az evangélium szerint élnek. Jézus nem könyvet írt, hanem közösséget teremtett. A közösség élete fogja hitelesíteni az evangélium üzenetét. Az

evangélium egy közösségben ölt testet és ennek a közösségnek az élete által kell, hogy találkozzon azzal a kontextussal, várossal, ahol élünk. Newbiggin munkájára reflektáló idézet „Missziói találkozás akkor jön létre, mikor az egyház az evangélium átfogó követeléseit alternatív életformaként testesíti meg, abban a kultúrában, ahová Isten helyezte. Ez által az adott kultúra alapvető feltevéseit éri kihívás”

Mihelyt az evangélium megjelenik egy megváltozott életű emberek közösségében, akkor a megváltozott életű emberek közösségén keresztül fog találkozni az evangélium azzal a világgal, ahová az Isten ezt a közösséget helyezte. Nagyváros, kis falu, kisebbségi lét, többségi lét, minden helyzetben – ilyen értelemben – ugyanúgy munkálkodik.

A missziói gyülekezetet, az a gyülekezetet, amely úgy értelmezi önmagát, mint amely Istentől való küldetésben él, mint akinek a lényege a misszió, nem egy program. Ennek a gyülekezetben a helyét szeretném felvázolni, hogy hogyan képzelhetjük ezt el. A kontextus, a környezet, amiben élünk. Az egyik oldalon van az egyház, aki a társadalmi kontextust próbálja megérteni, ahol él. Ez kétoldalú dialógus, amelyben ott van az emberek kérdése, szükséglete: Ezt próbáljuk ezt megérteni, s az evangéliummal megadni ezekre a választ. De mi ügyesen azonosítjuk magunkat az evangéliummal. Ahogy mi megéljük az evangéliumot, amit hirdetünk, az mindig valamilyen formában korlátozott. És ezért korlátozott az, hogy milyen módon szólítjuk meg a társadalmat és így a gyülekezet kontextusát. Például, ha a mi evangélium-felfogásunk az, hogy az evangélium a lélekmentés üzenete - amiben önmagában hiszek, de nem csak ez az evangélium -, akkor ebben az összefüggésben az evangélium üzenete az, hogy minél több ember ismerje meg Jézus Krisztus személyét, fogadja el személyes megváltójának. Így gondolkodva az

evangéliumról, mit kezdjek, ha maga a kontextus mondjuk egy szegény roma telep?

Akkor megpróbálom minél több romának elmondani az evangéliumot, ha páran befogadták, akkor azt mondom, hogy sikerült, és megyek tovább, mert minél többeket meg kell menteni. De ha bennem az evangélium úgy él, mint Isten ország, Isten uralma, ami nem csak lelki és individuális, hanem ami közösségi, fizikai, anyagi, akkor valószínűleg ún. holisztikus missziót fogok folytatni, ami teljesen együtt fog járni a fizikai és anyagi segítséggel és a lelki evangéliummal. Amilyen az evangéliumértésünk, ahogy azt hisszük, úgy fogunk szolgálni.

Hogyan születik az egyház és a kontextus között missziói találkozás? Hogy lesz az egyház olyan közösség, amely élete által az evangélium eléri a kontextust?

Ezen az úton két veszély van.

Az egyik az irrelevancia, mikor az egyház irreleváns a kontextusban, ahová az Isten őt helyezte. Miért lehet az egyház irreleváns? Mert a gondolkodásmódját, a struktúráját, a teológiáját, a formáit vagy egy idegen világból, vagy a múltból veszi. Mert, pl. ugye mikor a misszionáriusok elmentek Afrikába misszionálni, ugyanolyan templomokat kellett építeni, és az orgonának ugyanúgy kellett szólni, mint nálunk, ami egy bizonyos szempontból irreleváns volt, mert egy egészen más világból érkezett. Ma bennünket az a veszély fenyeget, hogy olyan mértékben küzdünk itt a relevancia, identitás kettősségével, hogy a saját kultúránkhöz, formáinkhoz, olyan módon ragaszkodunk, hogy nem jutunk el oda, ahová az Isten minket helyezett.

A másik veszély a másik oldalon, amikor szintén nem történik missziói találkozás, a szinkretizmus veszélye, mikor az egyház ugyanolyan akar lenni, mint az a kontextus, ahová őt Isten helyezte. Tegyük fel, hogy ha a gyülekezeti

istentisztelet nem másról szólna, csak arról, hogy mindenki érezze jól magát, lenne egy diszkó, mert a fiatalok ezt szeretik, s ez valóban működne, akkor lehet, hogy sok lenne az érdeklődő, de ebben az egyház nem az evangéliumot testesítené meg. Ezért ha a missziói gyülekezetet nézzük, először egy belső dialógusnak kell elhangzania. Hogy mit jelent nekünk, számunkra Isten országában szolgálni, Jézust hirdetni, mit mond a Szentírás azzal a helyzettel kapcsolatban, amelyben élünk? Mi az, amiben bennünket, az Egyházat megtérésre hív az evangélium? Mi az, amiben nekünk kell először megváltozni gondolkodásunkban, lelkiségünkben, imáinkban? Hogy az evangélium rajtunk keresztül el tudjon jutni ebbe a társadalomba. Nem a nem hívó világban van a baj. Sokszor mi vagyunk a legnagyobb akadályai az evangélium terjedésének. Ezért kell újra és újra hallanunk az evangéliumot, újra és újra meg kell térnünk, hogy aztán ennek a fényében a külső dialógust folytatva meglássuk, hogy mire hívott el minket Isten.

Ha valaki missziói gyülekezetben akar szolgálni, meg kell érteni, rá kell érezni, mi történik ebben a közösségben az emberekkel, milyen gondok, problémák foglalkoztatják őket, milyen anyagi gondjaik vannak, a lelki kérdéseik? Széthullnak a családok? Nincs munka? S utána jöhet az, hogy mit mond erről Jézus? Ennek fényében olvassuk újra az evangéliumot, hogy mire, milyen utakra hívja el a gyülekezetet ezek között a gondok között az evangélium? Megértjük, hogy ott és akkor, itt és most a mában hogyan formál minket, hogy missziói találkozás jöjjön létre az egyház és a kontextus között

Elméletben nincs különbség a gyakorlat és elmélet között, de a gyakorlatban igen!

Hogy hogyan álltunk neki a mi gyülekezetünkben ezekhez a dolgokhoz? Küldetésnyilatkozatot írtunk.

Pontokba foglaltuk feladatainkat, melyek küldetésünk elérésében segítenek:

1. *Tanítványság* – gyülekezetünk tagjai olyan újjá született emberek legyenek, akik tudatosan követik Jézus Krisztust mindennapi életükben és növekednek őbenne. A számok nem voltak fontosabbak, mint a hitbéli elkötelezettség. Mivel határt szabtuk a gyülekezet és a külvilág között, ez által tudatosítottuk missziói helyzetünket. Konfirmációkor előbb be kell, hogy lépjen a gyülekezetbe, benne munkálkodjon, ismerje meg, aztán jön a fogadalomtétel. Fontos együtt járni az új tagokkal. Az újak mellé már gyakorló hívő embert állítunk, közösen olvasnak Bibliát, imádkoznak. Gyülekezeti tábor alkalmával együtt gondolkodni azon, hogy a hivatásban mit jelent neki Krisztus követőjének lenni (pl. úgy, mint egy orvosnak, tanárnak)?
2. *Dicsőítés énekben és imában* – A keresztyén. közösség Isten dicsőítésének közössége. A dicséret és magasztalás teljesen hiányzik a mai modern társadalomból, a tisztelet az, ami a nálam nagyobbra, csodálattal és szeretettel tekint. Mindez általában méltatlannak tűnik azok számára, akik „felnőttek”, akik azt vallják, hogy az egyenlőség lényegileg hozzá tartozik az ember méltóságához – mondja Newbegin. Tehát hogy a mai világban kifejezni azt, hogy mi valakit dicsőítünk és magasztalunk, ez nem egy népszerű dolog, gyengeségnek tűnik.
A keresztyén ember számára az istentisztelet az Isten magasztalásának legfőbb alkalma. Az az esemény, ahol Isten népe hódol Ura és Teremtője előtt. Ezzel szemben a gyülekezeti tagok azért mennek templomba, hogy meghallgassák a prédikációt, rosszabb esetben, hogy meghallgassák „x y”-t. S a

lelkipásztorok nagy része is egyenlőségjelet tesz istentisztelet és igehirdetés közé. Nem a forma a lényeg. Lehet egy dicsőítés orgonával, de gitárral kísért is. Egy igazi, szívből jövő istentiszteletnek van egy olyan atmoszférája, ami megfogja a mai embert, aki sokkal érzékenyebb arra, hogy mit érez, mit él át. Nálunk pl. minden istentiszteleten hangzik református ének és ifjúsági ének is, amelyeket 15 hangszeren játszó gyülekezeti tag oszt be hétről hétre. Én hiszem, hogy Isten a dicsőítésen keresztül megfog, megérint embereket, nem is beszélve arról, hogy a gyülekezetnek magának is szüksége van erre. Ami még ugyancsak ide tartozik, az az úrvacsora megélése. Az úrvacsorai liturgia hangsúlyairól annyit, hogy az alábbi szempontokat tartjuk szem előtt:

- az úrvacsora legyen a hálaadásnak és Isten dicsőítésének az alkalma,
 - fejezze ki azt, hogy Jézus Krisztus nem csak az Atyával, hanem egymással is közösségbe von minket,
 - az úrvacsora ne legyen a lelkész egyszemélyes feladata,
 - Pásztor János mindig azt mondta, hogy a lelkész nem osztja az úrvacsorát – ezt felejtjük el –, hanem ünnepli. A kenyeret mi egyszerre vesszük magunkhoz.
3. *Közösség* – A cél, hogy őszinte szeretet-kapcsolatok kiépítésén munkálkodjunk annak alapján, hogy Jézus nemcsak az Atyával, hanem egymással is összeköt bennünket. Nálunk jelenleg 10 házi csoport, bibliakör működik. Hangsúlyozzuk az egymással való törődést, a másokra való figyelmet. Tartozz a kis közösségbe is. Szolgálj! Ezeket presbiterek vezetik. Vezérfonál

alapján vezetik az alkalmakat. Ez a közösség megélésének, és nem az igehirdetés helye, ezért nem kell félni a tévtanítástól. Megtanulunk közösségben élni.

4. *Szolgalat* – Mindannyian a nekünk adatott lelki ajándékok felismerése alapján megtaláljuk helyünket a Krisztus testében az egész test épülésére. Fontos volt mindig, hogy legyen egy olyan vezetői csoport, a presbitérium, ahol személyes kapcsolatban vagyunk egymással. Ima történik itt, tervezés, kiértékelés. Fontos, hogy példamutatók tudjanak lenni. Csoportokban – zenészek, ifjúsági munkások, diakónusok. A szerep/szolgalatvállalás csoportban történik, ahol a szolgálatot vállaló vezetést, képzést kap.
5. *Misszió* – Jézus Krisztusról tegyünk tanúságot a világban úgy közvetlen környezetünkben, mint a föld végső határáig. Csellengő fiatalok között misszionáltunk az ifivel. Evangelizáltunk nyaranként 2-3 hetes programokat vezettünk. A lakótelepi iskolákban együtt sportoltunk, filmeztünk. A gyülekezeti fiatalok, és az utcán csellengő között hatalmas kulturális különbség tátong. Egy nyáron egy 60 napos missziót szerveztünk, de nem jutott senki hitre, még a heti egyszeri klubot sem látogatták. Csalódás volt. Idő kellett, hogy rájöjjenek, hogy a gyülekezet nem azért küldetett a lakótelepre első sorban, hogy evangelizáljunk, hanem hogy áldássá legyünk a lakótelep számára. Munkálkodunk a gyülekezet „salom-ján”, jólétén. Egészséges kapcsolat Istennel, a másik emberrel, egészséges kapcsolatban megbékélve. Ötéves program lett a 60 napos misszióból, ami a klubban csúcsosodott ki. Filmezés, sport, ami egy idő után a templom

előterében volt, s be lehetett menni közösen Istenről beszélgetni a templomba. Aki akart, bejött. Az evangelizáció folyamat, s nem csak egy hét. A lényeg mindegy, hogy alfa kurzusról, vagy keresztkérdések kurzusról van szó. Az érdeklődők vannak többségben, nem a hívők. Mindig azt fogják érezni, hogy keveset tudnak. Van benne tanítás, de fontos a közösség, és az élmény. A befogadás és az Istennel való találkozás.

A fentiek alapján szerettem volna – a lehetőségként felkínált időkeretben – szólni röviden arról, melyek azok a misszió-elméleti és egyben a gyakorlati megvalósítás számára is meghatározó alapok, amelyek alapján én magam is alakíthattam, és részese lehettem a Gazdagréti Református Egyházközség életének.

Dr. Kocsev Miklós: Modellek, mint lehetőségek a gyülekezetépítés javára,

avagy

Gyülekezetépítési modellek egy kívánatos egyház érdekében¹

Mai szimpóziumunk központi témája – *Amit szeretnénk, és ami lehetséges* – eljutott addig a tartalmi részig, amelyben egyrészt hallhattuk és láthattuk, hogy mi a helyzet 2010-ben a misszió, a gyülekezetépítés és az ifjúsági munka terén a Szlovákiai Református Keresztyén Egyházban. A valós helyzet ismerete, annak komolyan vétele elengedhetetlen a továbblépéshez.

Az előzőekben hallhattunk egy olyan modellről, amelyben egy adott gyülekezet, egy adott missziói megközelítés alapján próbálja felépíteni önmagát és folyamatosan kiteljesíteni küldetését a Budapest Gazdagréti református gyülekezetben. A többi gyülekezeti valósághoz képest ez már egy saját út, egy adott helyzetre aktualizálva.

Ezzel az előadással már kiléptünk a helyi valóságból, aminek folytatása a mostani előadás is. Ugyanakkor úgy vélem, hogy úgy az előző, mint a következő előadások egyben ösztönző és gondolatot ébresztő információt is szolgáltathatnak ahhoz, hogy ki-ki választhasson, vagy éppen a többféleből összegyűrjön magának – egy adott közösségnek – egy saját modellt.

Ahogy az előző előadás a misszió és gyülekezetépítés kettősségét ötvözte, a mostani is a mai témáinknál marad –

¹ Szeretném megjegyezni, hogy előadásomban több esetben meríték abból az anyagból, amit a PRТА 2009/10-es tanév, őszi félévében adtam elő a G 032. tanegység alatt.

misszió, gyülekezetépítés, katechézis, ifjúsági munka –, de elsősorban a gyülekezetépítés részhez kíván hozzájárulni.

A. Történeti és fogalmi megközelítés, pozíció meghatározás

Ahhoz, hogy ebben a témában jobban tájékozódhassunk, fontosnak tartom, hogy ne csak egy fogalommal, hanem annak helyével, formálódásával és fogalmi tisztázásával is foglalkozzunk, mégpedig a maga természetes és helyzet adta gyakorlati teológiai megközelítéséből.

Tudjuk, hogy a gyakorlati teológia – miközben azért is meg kellett küzdjön, hogy önálló teológiai tudományággá fejlődjön – a 20. század elsősorban a klasszikus ágakról volt ismert, így a homiletika, liturgika, katechetika és poimenika adták ennek gerincét. Ezek sem voltak mindig mindenki számára magától értetődő és önálló szakterületek, hiszen mindegyiknek külön kellett bizonyítani azt, hogy a rész-ágak sajátos tudományterületek. Ezek között a legfiatalabb gyakorlati teológiai tudományterület, igaz a beágyazódását és fontosságát még nem mindenütt egyformán értékelik, a gyülekezetépítés.

Nem fontos nekünk ma egy hosszú történeti összefoglalót adni, ezt az időkeret nem is teszi lehetővé. Ezért inkább csak azokat a *fogalmakat, kifejezéseket* sorolom fel, amelyek szinte közkézen forognak e tudományág művelői között.² Így lássunk ebből néhányat a teljesség igénye nélkül:

- gyülekezet plántálás (magyar nyelvi variáns)
- Church-growth (angolszász)
- Gemeindeaufbau (német)
- gemeenteopbouw (holland)
- egyházépítés (katolikus)

² Természetesen ezek nem köbevésett fogalmak, sokkal inkább tartalmi hordozói egy-egy felfogásnak a gyülekezetépítés terén.

- kibernetika (más vezetélméleti tudományággal egybecsengő).

Mondhatnám azt is, hogy mindegyik elnevezésnek saját egyházi vagy éppen nemzeti (szocio-kulturális) története is van. Ezeknek a fogalmaknak a hallatán nagyjából tudjuk, hogy melyik országban és milyen felekezeti közösségében folyik ez a munka. Egyben láthatjuk azt is, hogy a gyülekezetépítésnek, mint tapasztalati és elméleti folyamatnak és tudománynak a mozgatórugója a nyugati protestáns és katolikus egyházak.

Mi vezetett el a gyülekezetépítés „fontosságához”? Nem más, mint az a tapasztalat, amivel a nyugat-európai egyházak a 20. sz. közepétől egyre jobban szembesülnek, miszerint:

- az ún. ‘erodálás, tradícióvesztés’ jelei egyre jobban mutatkoznak a különböző történelmi egyházakban,
- a szekular/global/izáció – individualizáció – pluralizáció nem kerüli el az egyházi közösségeket sem, ami mögött kétségtelenül meghúzódik egy jelentős egyházon belüli demokratizálódási³ folyamat is,
- a meglévő egyházszerkezeti formák gyengülése, amiben a népegyház versus hitvalló egyház kérdése újra meg újra előkerül,
- a jól működő gyülekezeti munka érdekében a munkatársakra szükség van, miközben az ő segítő jelenléte egyre nagyobb nehézségekbe ütközik,
- felmerül a kérdés, hogy megengedhető-e az a hozzáállás, amely hordozza a ‘Luxus der Hoffnungs-

³ Ez utóbbit nekünk úgy a vezetés, mint a gyülekezeti élet mindennapi valóságában különösen is erősíteniünk és gyakorolniunk kell még akkor is, ha az egyház mag teokratikus alapokon áll.

losigkeit⁴ üzenetét, mindezt a gyülekezet hanyatlását látva, és arra hivatkozva, hogy már nem tehetünk úgy sem semmit?

Fontosnak tartom *a fogalmi tisztázást* is, hogy mindenképpen tisztázzuk azt is, hogy *mi nem a gyülekezetépítés*, legalábbis az én értelmezésem⁵ szerint:

- nem egy direkt missziói munka (tehát nem keverendő a misszió, vagy missziológia fogalmaival és tartalmával, ill. annak módszereivel), de kétségtelen, hogy van ilyen üzenete is úgy a közösség, mint az egyén felépítése, megerősítése terén, ami ezáltal egyben misszió azok között, ahol ez elindul,
- nem egyszerűen csak ‘management’, mert ennél szélesebb körű építő munka, amihez teológiai tartópillérei többet kínálnak, mint csak management,
- nem gyülekezet/szervezetfejlesztés és tanácsadás (coaching) – bár lehet ilyen jellege is,
- nem felnőtt vagy bármilyen új katechetikai irányvonal ahhoz, hogy a gyülekezet növekedjen, hitében erősödhessen (Alfa-kurzus, Emmausi út, Út-csoport stb.), de céljai eléréshez nem zárja ki ezek szükségességét.

Ezért úgy fogalmazok, hogy *a gyülekezetépítés a gyülekezet bázisfunkciója*, ami a gyülekezet életének minden

⁴ F. Steffensky: *Wo der Glaube wohnen kann*, Stuttgart 1989, 52 kv.

⁵ Ezzel nem kell, hogy mindenki egyetértsen. Viszont a magam álláspontját a számomra mértékadó és a gyülekezetépítéssel foglalkozó szakirodalom alapján képviselem.

területét átfogja annak érdekében, hogy egyrészt egy vitális és vonzó, másrészt az Úr gyülekezete lehessünk a misztika – koinonia – diakonia klasszikus összefüggései alapján (Schippers/Hendriks). Mindezt nem tehetjük úgy, hogy ne vennénk figyelembe azt, hogy minden gyülekezetnek meg van a maga biográfiája,⁶ ill. életciklusa.⁷

B. *Biblikus és teológiai alapvetés*

Mint ahogy minden esetben, ha egy új tudomány születik, mindig vannak annak elszánt képviselői és legalább olyan elszánt ellenzői is. Ez jelen esetben a gyülekezetépítésre ugyanígy érvényes.

Bibliai, igei alapvetésként fontos látnunk, hogy melyek azok a helyek, amelyek alapján a területtel foglalkozó teológusok megalapozzák, ill. háttérrel szolgálnak e tudományághoz.⁸

- 1 Kor 14,26 – *oikodome* = *házépítés* (Chr. Möller), az egyház, gyülekezet mint építmény, ami folyamatosan épül,
- Pálnál fontos az Ef. 2,21 (az egyház, mint Krisztus teste és élő organizmus, ami egybeilleszkedik és növekszik), az Ef. 4, 12,16.(a test, ami házzá kell formálódjon),
- Schleiermacher utal arra, hogy ez nem egy divatirányzat kell legyen, hanem a gyülekezet vezetése és irányítása

⁶ Kocsev Miklós: *Család vagy gyülekezet?* (E. Friedman és a családi kapcsolatok gyülekezeti vonatkozásai. Elmélet és praxis a maga kontextualitásában) Előadás (2008. 04. 24. Kolozsvár) – Friedman: *Generation to Generation* magyar nyelvű bemutatása kapcsán

⁷ *Levend lichaam. Dynamiek van christelijke geloofsgemeenschappen in Nederland.* (R. Bouwer, K. de Groot, H. de Roest, E. Sengers & S. Stoppels), Kok Kampen 2007.

⁸ Mint összefoglaló munkára, hadd utaljak itt a *Handbuch Praktische Theologie* (Hrsg. W. Gräb und B. Weyel), Gütersloher Verlagshaus 2007, 494 kv.

- A gyülekezetépítés mindenekelőtt Isten munkája. Ő az igazi szubjektuma ennek a folyamatnak Ehhez a munkához Isten különböző karizmákat ad (1 Pt 2,4-10 alapján),⁹
- Kell nekünk még igyekezni? (Mk 4,26-29) – szólalnak meg természetesen az ellenhangok is, mielőtt azt gondolnánk, hogy a gyülekezetépítési elméleti és gyakorlati törekvések mindenki számára azonnal elfogadottá válnának.¹⁰

A fentiekből már kitűnt, de nyomatékosítani kell, hogy a gyülekezetépítés egyidejűleg:

- az egyén és közösség kölcsönhatása egymásra (egymás felépítése a hitben),
- a tagok összekapcsolódása hogy valami együtt épülhessen,
- a pneumatikus-karizmatikus alapvonás ebben a növekedésben,
- a kultikus összefüggés, miszerint az istentiszteleti közös alkalom is lehetőség arra, hogy Isten temploma (a földi egyház) épülhessen.

Ezek alapján a gyülekezetépítés:

Firet szerint az egyházépítő munka (oikodomika):

- egy teológiai elmélet a gyülekezet jobb funkcionalitásának, a folyamatok mozgásba hozásának érdekében, hogy azt elindítsa és kísérje,
- egy adott helyzetben,
- figyelve a közösség lehetőségeire,
- annak elhívására.

⁹ Kocsev Miklós: *Ezredvégi színek. Impulzusok a holland református gyakorlati teológiából*, KRE HTK Doktori Iskola – L'Harmattan Kiadó, Budapest 2006, 137.

¹⁰ I. m. 135.

Hendriks szerint gyülekezetépítésnek számít minden:

- amire az egyházi élet mindennapjai irányulnak,
- szisztematikus utánagondolása az egyház / közösség cselekvési lehetőségeinek, megfelelő stratégiai modellek kidolgozásával, mindezt a közösség javára,
- mindez történhet emberi közreműködéssel, amelyben a karizmák egyaránt használhatók úgy hivatásos, mint laikus gyülekezeti munkások által.

C. Modellek a gyülekezetépítés történetében

Pár gondolat erejéig érdemes megállni annál a folyamatnál, amely beágyazódott úgy az egyház mindennapjaiba, mint a gyülekezetépítés történetébe. Mindezzel a 20. századon belül észlelhető folyamatokat kívánom érzékeltetni témánkra vonatkozóan.

1. Missziói – ökumenikus gyülekezetépítés modell.

Mindenképpen fontos is szemmel tartani, hogy a felállás: ‘gyertek be hozzánk!’ helyett a ‘menjünk el hozzájuk!’ gondolata nyer teret. A helyzetre adott válasz: ‘Go’ vagy ‘Come’ Church? – egyértelmű: menjünk el hozzájuk, és ne azt várjuk, hogy csak ők jöjjenek be hozzánk. Ez a folyamat mintha ismételné magát, ma egyre fontosabb teret kap. Ezzel megszüntetve a „Selbstzwecklichkeit der Kirche” és helyette a „Kirche für andere” lenni (Bonhoeffer)

2. Missziói – evanglikál gyülekezetépítési modell

Ebben egyféle visszalépés van: az egyént kell előbb misszionálni, azaz befele, a közösség tagjai felé fordulni, hogy a gyülekezetképezze Isten világot átfogó terveinek középpontját: Itt jelenik meg F. és Chr. Schwarz (*Gemeinde als Ereignis und nicht als Institut*)

Ennek következtében jelenik meg a kérdés: az egyház szervezet (Institut) vagy közösség (ekklesia)? Ma ezt így is nézhetjük, hogy az egyház: organizáció (Organisation) – egyesület (Gesellschaft) – vagy közösség (Gemeinschaft)?

a. ennek egyik folytatása a *'kybernetikus' gyülekezetépítési program*, amelyben

M. Seitz és M. Herbst jelentősége fontos. Miszerint erről akkor beszélhetünk:

- i. ha a lelkész valóban akarja a gyülekezet építését,
- ii. ha a gyülekezeti tagok odaszánt életű tagok lesznek, és adottságaikat a gyülekezet javára használják,
- iii. és képesek a távollévőket megszólítani és behozni az egyházi közösségbe.

Összefoglalva: „Der Pfarrer für die Heiligen, für die Mitarbeiter; die mitarbeiter für die Gemeinde.”

b. *a gyülekezetnövekedési (Church Growth) mozgalom*. Különösen nagy szerepe lesz ebben Mc Gavran személyének (USA – Kalifornia/Pasadena)

Ennek a modellnek azért szántam több teret, mert ebből többen táplálkoznak az MRE gyülekezetiben is azok, akik a gyülekezetépítést fontosnak tartják.

3. *Missziói – karizmatikus modell, mint a lelki megújulás modellje*

A megújulás az átadott étellel kezdődik – azaz nyilvános felnőtt keresztség: ebben a modellben karizmák fontossága magától értetődő.

4. *Spirituális gyülekezetmodell / management*

Mint az amerikai 'church growth' + modern marketing ismeretek (konkurencia valóságos

jelenléte) marketing orientált útja (marketing – evangélium). Erre különösen európai, valamint a karizmatikus vonalon belül látunk példákat.¹¹

A fenti modellek kiegészítéseként érdemes figyelmet szentelni Chr. Möller¹² gondolatainak, hogy folyamatosan visszakérdezzünk és realizáljuk, hogy a gyülekezetépítés akkor:

- Egy új gyülekezet építéséről szól egy teljesen új területen?
- Egy összeomlott gyülekezet újrálesztése?
- A gyülekezet lét más módon való szervezése?
- A gyülekezet belső v. külső, vagy mindkét építéséről van szó?
- Ki végzi ezt a munkát: a lelkész, mások, a teljes gyülekezet?

Mindezt tehetjük annak a kritikai megjegyzésnek a tükrében, miszerint az egyháznak nem észrevehetőnek, hanem hihetőnek kell lennie. Látszólag nincs összefüggés ezen mondat és a fentiek között, de mielőtt beleesnénk a gyülekezetépítés és önmagunk varázslatába, érdemes ezt megszívlelni. Magunk is tudjuk, hogy megfogalmazódtak már nagyszerű elméletek, el is indultak a megvalósítás útján,

¹¹ „Kezdetben az egyház egy nők és férfiak közössége volt Krisztussal, mint élő középponttal. Aztán áthelyeződött ez Görögországba, ahol filozófia lett belőle. Később Róma lett a középpont, ahol intézménnyé vált, ami után elterjedt egész Európában és kultúra lett belőle. Végül pedig áthelyeződött Amerikába, ahol vállalkozássá lett. (S. Stoppels: *Voor de verandering*, Boekencentrum Zoetermeer, 2009, 21.

¹² Chr. Möller: *Lehre vom Gemeindeaufbau*, Vandenhoeck & Ruprecht 1990, Band 2, 17. Ennek a Möller által felvetett gondolatnak egy mai, továbbfejlesztett és kidolgozott formáját vehetjük kézbe a már idézett: *Levend lichaam. Dynamiek van christelijke geloofsgemeenschappen in Nederland* c. munkában.

csak közben hiteltelenné vált egy gyülekezet, vagy éppen annak szolgálja és tisztségviselői.

A fentiekből kitűnik talán az az út, ami pro-kontra érvekkel, de igyekszik napirenden tartani a gyakorlati teológia egyik új és sokakat megérintő területét, a gyülekezetépítést. A továbbiakban a lehetőségek szerint szeretnék megemlíteni, bemutatni három fontos modellt, az előadás címének megfelelően. Ez egyben felveti a ‘kizárólagosság’ elvét, azaz nem szólok olyanokról, akiket mások fontosnak tartának ezen a területen megemlíteni.¹³ Sőt, nagyon sokan eredményesen használják is azokat a modelleket, amelyekről itt most nem szólok. Vállalva ezzel az elmélete és szerzőik közötti választás lehetőségét és felelősségét.

Akiket azonban kiválasztottam, azok közül az egyik rendkívül hatékony, népszerű úgy a nemzetközi, mint a hazai egyházi körökben (az Egyesült Államokból Rick Warren), melynek háttérében inkább a szabadegyházi gyökerek fedezhetők fel. A másik pedig (Hollandiából Jan Hendriks) számomra az egyik legmértékadóbb, a népegyházi kereteket átalakítani kívánó gyülekezetépítési modellt ajánlja.

A kettő közé ékeltem be egy anglikán gyülekezetépítési modellt, amelyben majd látható, hogy a névbeli hasonlóság (Robert Warren) még nem jelent tartalmi és gondolatbeli közösséget. Ez utóbbi modellt, mint a magyar népegyházi valóság számára feltehetően ugyancsak hasznosítható modellként ajánlom a figyelmünkbe.

¹³ Gondolok itt, pl. K. Douglas népszerű és nagyszerű munkáira, vagy éppen Chr. Schwarz számtalan jó és inspiráló művére. Ez utóbbi gyülekezetépítési modelljével, annak gyökereivel korábban bővebben foglalkoztam (ld. Kocsev Miklós: *Ezredvégi színek. Impulzusok a holland református gyakorlati teológiából*, 136-140.)

Természetes magam is tudom, hogy ez a válogatás a maga nemében semmiképpen sem teljes. Sőt, azóta már ezek a modellek is tovább lettek gondolva és bővítve. Az alábbiakban elsősorban a modellek lényegét és eredeti gerincét szeretném bemutatni.

D. Gyülekezetépítési modellek – egy válogatás a jelenkor gyülekezetei számára

Rick Warren: *A céltudatos gyülekezet*¹⁴

R. Warren hitvallása: ahhoz, hogy egy gyülekezet egészséges legyen, céltudatos gyülekezetté kell válnia, és az öt újszövetségi cél köré felépülnie, amit Jézus adott a gyülekezeteknek. Warren értelmezése szerint ezért fontos, hogy:

- bensőségesebbé váljon a közösség gyakorlásával – koinonia
- elmélyüljön a tanítványképzés által – a tanuló gyülekezet
- erősödjön az imádás által – evangélikal trend
- kiteljesedjen a szolgálat által – diakónia
- és növekedjen az evangélizálás segítségével – misszió

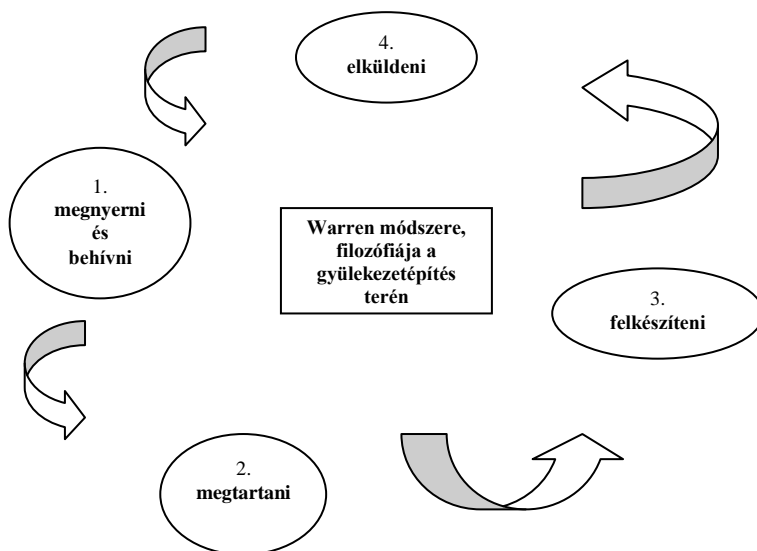
„*A lényeg a gyülekezet egészsége, és nem a növekedése!*” – mondja Warren. „*Ha a gyülekezeted egészséges, akkor természetes módon növekedni fog. Az egészséges, növekvő gyülekezet a gyülekezet öt biblikus céljának (Isd. a fentebbi szempontok) helyes egyensúlyából fakad.*”¹⁵

¹⁴ Rick Warren: *Céltudatos gyülekezet*, Új Remény Kiadó 2007.

¹⁵ Ezekben a modell-bemutatókban nem látom értelmét annak, hogy mélyebben foglalkozunk a: kvantitatív növekedés – a lelki növekedés (kvalitatív) – szervezeti növekedés – inkarnatív növekedés (megjelenés, jelenlét a világban) kérdéseivel. (Isd. ennek kibontását a: *Levend*

A céltudatos gyülekezet a gyülekezetépítő programokról az embereket építő folyamatokra irányítja a figyelmet. Warren úgy véli: „Ha az emberek építésére összpontosítasz, Isten majd építi a gyülekezetet.”

Warren modelljének tömörített és egy egyszerű sémában felvázolt képe lentebb látható. Ebben megfogalmazódik egy egészséges körforgás, ami láttatja, hogy miből lesz és kik által vihető tovább az evangélium, ill. a közösség építése. Ezt a modellt bővebben azért nem is részletezem, mert a könyv az érdeklődők számára magyarul is olvasható.

Robert Warren és az egészséges egyház¹⁶ – mintegy folytatásaként a fenti gondolatsornak

lichaam. Dynamiek van christelijke geloofsgemeenschappen in Nederland, 108. kv. c. munkában)

¹⁶ J. Hendriks: *Verlangen en vertrouwen, Het hart van gemeenteopbouw*. Kok Kampen 2008, 92 kv. (Robert Warren anglikán lelkész - Durham, Nagy-Britannia)

Robert Warren empirikus alapokon állva adja közre kutatási eredményét,¹⁷ amit a saját durhami püspökség területén tapasztalt, ahol ő maga is lelkész. Felmérése 235 gyülekezetet érintett, amiből 25-ről lehetett elmondani, hogy minden külső és belső körülmény ellenére növekszik.

Ezekre a gyülekezetekre 7 jellemző érvényes (there are as singposts on the journey of faith):

1. 'Energized by faith' – tápláló erejük Isten valóságos jóságának és szeretetének a jelenléte. Legyenek bármilyen mentalitású közösségek: Isten jelen van, szól és cselekszik.
2. 'Outward-looking focus' nem önmagukkal vannak elsősorban elfoglalva, hanem a másokkal (közel-távol) való törődéssel.
3. 'Seeks to find out what God wants'. Kiindulópontjuk a feladataik és céljaik tekintetében a kontextus: mit akar abban Isten ott és akkor? Ezt minden gyülekezet maga tudja megválaszolni. A válasz megtalálásában a vezetésnek fontos szerepe van. Ő stimulálja a folyamatokat, de nem azért, hogy saját elképzeléseit így vigye keresztül („... encourage people to design it”).
4. 'Faces the cost of change and growth' Látják a problémákat, ami a kvalitatív növekedéssel és változással együtt jár. Nem tagadják ezek voltát, de nem is engedik magukat ezzel elijeszteni.
5. 'Operates as a community' Jellemző rájuk a tagok nyílt és őszinte egymás közötti kapcsolata. Elfogadják és segítik egymást a hitben és szolgálatban való növekedés terén. A vezetés feladata a megfelelő karizmák komolyan vétele.

¹⁷ R. Warren: *The Healthy Churches Handbook*, London 2004.

6. 'Makes room for all'. Az egészséges gyülekezet vendéglátó gyülekezet. Az érkezők nemcsak istentiszteleteiken, hanem más egyéb gyülekezeti aktivitásban is otthon érzik magukat. Teret adnak az érkezőknek. A különbséget nem tehernek, hanem gazdagító lehetőségnek élik meg.
7. 'Does a few things and does them wel.' Nem többet csinálni, mint amire képes a közösség (nem hagyjuk hajszozni magunkat kívülről). De amit teszünk az legyen minőségi. Mindez pedig releváns – a mindennapi életre illő –, a közösség elhivatásából fakadó. ('do less and do it better.')

Ez a hét szempont három fő csoport/gondolat köré szerveződik:

- fundamentális kapcsolat Istennel - misztika (1) és emberrel – diakónia (2) ('Prayerfull they are on the move')
- felfedezni, hogy mit akar Isten (3) – nézzük meg a költségeket: milyen áldozatot kíván ez tőlünk (készek vagyunk a változásra, de mibe kerülhet ez? /Firet/)
- az utolsó három elem: az egyház, mint hitközösség (sign of the kingdom). Mindezt egy relaxált formában: segít abban, hogy résztvevőkké váljunk, akceptálnak bennünket.

Robert Warennél nem az egészséges egyházzól szól elsősorban minden (mint azt Rick Warennél láttuk), hanem az egészséges útról (on the healthy journey. Healt is a jornay, not the destiantion we arrive at).

Az egészséges egyház nem egy egyszeri, hanem egy folyamatos úttartást követel.

Az egyház képes teret engedni másoknak is, de el tud hagyni dolgokat minden görcs nélkül.

A kérdés tehát a növekedés aránya (Chr. Schwarz és bizonyos mértékig Rick Warren szempontjai), vagy a növekedés minősége egy egészséges egyház érdekében (Robert Warren)?

Jan Hendriks: *Vágyakozás és bizalom egy vitális és vonzó gyülekezet érdekében*

J. Hendriks a holland gyülekezetépítési elméletek egyik legnagyobb ‘guruja’, aki eredendően szociológusként küzdötte fel magát az Amsterdami Szabadegyetemen (VU) a jelenkor legismertebb gyakorlati teológusainak sorába. Mintegy fél tucat – a gyülekezetépítéssel foglalkozó – könyvet írt az elmúlt 20 évben, amelyekben próbál egy járható utat felvázolni a népegyházi keretek között (is) élők számára ahhoz, hogy gyülekezetek ‘az Úr gyülekezeti legyenek’.¹⁸ Ezekben világossá válik az, hogy ő maga elsősorban nem teológusként, hanem szervezetfejlesztő szempontok alapján is figyeli a gyülekezetet azért, hogy mint szervezet és közösség jelen tudjon lenni a mindenkori világban.

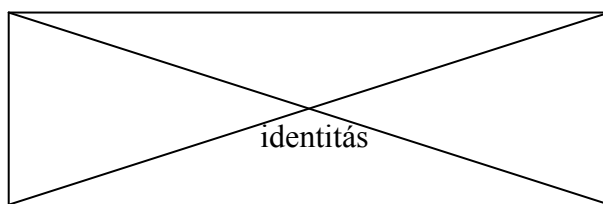
Az első jelentős és sokakat mozgásba hozó műve a vitális és vonzó gyülekezetről szól.¹⁹ Szerinte a gyülekezet életének és jövőjének meghatározó elemei az alábbiak:

¹⁸ Ezalatt ő maga is, a már többször is idézett összefüggések szerint azt érti: érvényes-e a gyülekezet mindennapi életére a *misztika* – *koinonia* – *diakónia* hármas megvalósulása?

¹⁹ J. Hendriks: *Een vitale en aantrekkelijke gemeente. Modellen voor gemeenteopbouw*, Kok 1990.

légtér/klíma (pozitív)

vezetés (szolgálat)

struktúrák (kapcsolati)

célok / feladatok

Tömören összefoglalva a szociológiai és teológiai látást, szerinte az alábbi szempontok végiggondolása és az ezekre való rákérdezés és megválaszolás elengedhetetlen:

- van-e pozitív közösségi klíma, ahol mindenki hozzájárulhat a ma és holnap gyülekezetének formálásához?,
- ösztönző-e a vezetés, amelyik a feladatát valóban, mint szolgálat éli meg?,
- átlátható és hatékony struktúrák működnek-e, amiben tér van a különbözőséghez, de mégis egység?,
- vannak-e inspiráló célok és vonzó feladatok a ma és a holnap gyülekezeti ér/dek/tékei alapján?,
- érezhető- egy világos identitáskonceptió: kik vagyunk, és mit akarunk ott, ahol élünk?

Ha megtaláltuk a megfelelő válaszokat, megoldásokat, akkor azok elsegíthetnek ahhoz, hogy egy közösség vitálissá, valamint a gyülekezet meglévő tagjai, és a külső érdeklődők számára vonzóvá váljon..

Ebben az összefüggésben nyilvánvaló hogy a gyülekezet eleget kíván tenni a Jn. 8,1-11-ben olvasható (Jézus és a házasságtörő asszony) kettős küldetésének: „Törődni az üggyel és törődni az emberrel”. Ehhez pedig a járható út a

‘közös vándorlás’, a választott nép pusztai vándorlása az ígéret földje felé analógia alapján. Ebben a folyamatban a résztvevő és cselekvő szubjektum felértékelődése a legtermészetesebb elem.

Hendriks tovább viszi elméletét és felállítja az egyház, mint fogadó modellt.²⁰ Ennek bemutatása itt most nem célom – ennek minden aktualitása ellenére. Viszont befejezésül röviden utalnék egyik legutóbbi munkájára, amelyben szerinte a jövő egyházában a vágy és a bizalom nélkülözhetetlen.²¹ A vágyat nem, mint honvágyat érti, mert az visszafele vezet, hanem mint ami előre tekint a holnapba. A bizalom pedig arra utal, hogy van értelme annak, amit építünk, csinálunk, mint gyülekezet. E mögött nem hiányoznak az inspiráló álmok, a konkrét utópiák, ahogy ő mondja.

Ezek szerint:

Gyülekezeteink életének megújítási törekvésében sokan tudják – amennyiben valamit is tenni szeretnénk –, hogy *számtalan összefüggést, lépést kell szem előtt tartani*. Amennyiben változásra van szükség, ahhoz egy *inspiráló jövő-látásra, vízióra is szükség van*. Végig kell gondolniuk egy adott – így akár a saját gyülekezetükre - vonatkozóan olyan összefüggéseket is, mint hogy:

- a) Kik vagyunk és milyen környezetben? *A társadalmi közeg*
- b) Mit akarunk? *A gyülekezet küldetése*
- c) Kivel akarjuk ezt elérni? *Az ember, mint szubjektum*
- d) Mire van ehhez szükség? *A gyülekezet lehetőségei*

²⁰ J. Hendriks: *Gemeente als Herberg*. Een concrete utopie, Kok 1999.

²¹ J. Hendriks: *Verlangen en vertrouwen. Het hart van gemeenteopbouw*. Kok Kampen 2008.

a) Kik vagyunk és milyen környezetben? *A társadalmi közeg*

Alaphelyzetben magunk is tudjuk, hogy a helyi (vagy nagyobb) egyházi közösség, és az általa kínált lehetőségek, a gyülekezeti programok recepciója sok minden függvénye, így többek között attól a környezettől is, amiben a közösség jelen van. Hogy csak néhány példát mondjuk:

- függ az adott településtől – annak belső szocio-pszichológiailag is mérhető összefüggéseitől, mozgató erőitől – és ezzel összefüggésben:
- egy közösség belső, évszázadokon keresztül alakult és ma is alakuló biográfiájától,
- egyéb kínálattól magán a településen belül,

Ezért nem hagyhatjuk figyelmen kívül a helyi adottságokat – a kínált lehetőségeket – és azok személyi összefüggéseit. Tudva azt, hogy az emberek attól még nem hitetlenek, hogy nincsenek ott a gyülekezeteinkben, csak még azt nem tudjuk minden esetben pontosan, hogy miként tehetjük őket ismét útítársunkká, már amennyiben ha nálunk találunk Istenre.²²

b) Mit akarunk? *A gyülekezet küldetése*

Nem tehetjük meg, hogy ne gondoljuk végig azt: mi is a gyülekezet küldetése? Mindezt egy adott településre is érdemes lebontani, azért is, mert nem mindenütt érvényesülhetnek ugyanazok a szempontok. Reformátor eleink tanácsát is figyelembe véve az alábbi gyülekezetre vonatkozó küldetés szempontokat tarthatjuk szem előtt:

- a tanítani
- ünnepelni
- szolgálni²³

²² G. Manenschijn: *Religie terug van even weggeweest, maar waar is God?* Mijneema 2008.

²³ K.A. Schippers: *Gemeenteopbouw*. (teológiai előadások 1980/81)

Ezeknek a szempontoknak a megvalósítása egyben egy ellenkultúrát is kínál a mai világ nagyon sokszínű kultúra-kínálatában. Mindezt pedig úgy kínálja, hogy a három küldetés terület egymással szoros összefüggésben és nem függetlenül él és teljesíti ki magát. Választ keresve arra a kérdésre is, hogy az Úr gyülekezete vagyunk-e? Amennyiben pedig nem így lenne, akkor mit kell tennünk a küldetésünk betöltéséhez?

c) Kivel akarjuk ezt elérni? Az ember, mint szubjektum Akkor, ha az egyház egy adott társadalomban, adott közösségben hatást szeretne elérni, akkor nem teheti meg, hogy érzéketlenül elmegy az egyik legfontosabb elem, az ember mellett. Azaz: anélkül, hogy ne folytatnánk párbeszédet önmagunkkal, mi emberek egymás között (interszubsztivitás), úgy nehezen képzelhető el releváns üzenet.

Természetesen tudjuk, hogy Isten igéje minden kornak üzen, de ha nem figyelünk arra, hogy a ma embere is üzen (a másoknak, Istennek), azaz van mondanivalója, akkor elmegyünk egymás mellett anélkül, hogy értenénk egymást.

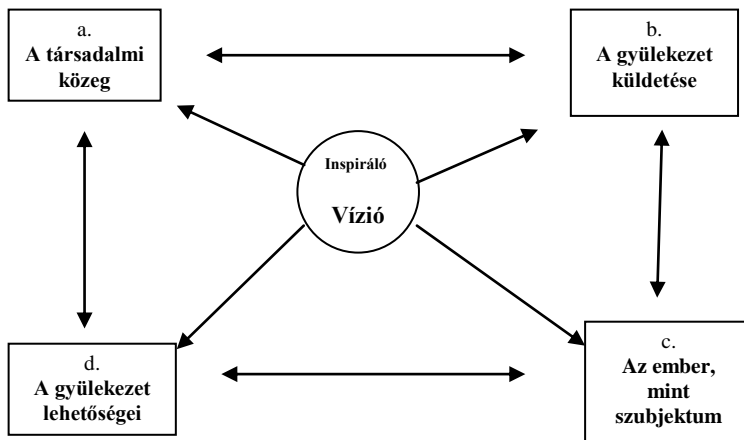
Ezért céljaink eléréséhez gyülekezeti közösségeinkben nélkülözhetetlen az egyénre, mint sajátos emberre, a szubjektumra való odafigyelés és annak respektálása. Ennek az embernek 'szabad lennie', miközben tudja: felelőssége van a világban – ember léte kölcsönösséget kíván – ami kész elfogadni a másikat a maga karizmáival és azt a gyülekezet javára használni.

d) Mire van ehhez szükség? *A gyülekezet lehetőségei*
Minden elképzelés annyit ér, amennyit egy gyülekezetben meg lehet belőle valósítani. Azaz: minden változást, jobbítást, missziót szolgáló igény alapvetően számot kell vessen az adott gyülekezet adottságaival és

lehetőségeivel. Ennek értelmében olyan változ(tat)ásokat tervezünk, amelyben:

- A gyülekezet reális, valós képe legyen a változás kiindulópontja.
- Számoljunk a gyülekezeti tagok/munkatársak adottságaival. Itt is érvényes: nem az emberhez keresünk feladatot, hanem a feladathoz keresünk embert.
- Számoljunk a közösség, gyülekezet rugalmasságával, így feladat és teherbíró képességével.

Ezt az alábbi ábrában,²⁴ a leglényegesebb szempontok szerint csoportosítva így fejezhetjük ki:

Azt gondolom, hogy a fenti ábra és a kísérő mondatok önmagukról beszélnek. Láttatva azt, hogy nemcsak húsz év telt el a hendriksi gyülekezetépítési 'nagy elméletek' kidolgozásában, hanem a szempontrendszerek időről-időre változnak, választ keresve a lehetséges és járható utakra.

²⁴ J. Hendriks: *Verlangen en vertrouwen.*, 70.

Befejezésül

A fentiekben felvázolt gyülekezetépítési szempontsoron kívül számtalan más használható van, nem ez az egyedüli és üdvözítő út. Természetes módon én a magam számára járható utakat próbáltam bemutatni. Ezzel nem kizárva és félretéve más és mások által megválasztott utakat. Ugyanakkor ez nem zárja ki azt, hogy ezek a fent bemutatott modellek segítségünkre legyenek abban, hogy józan mértékkel, egy jobb gyülekezeti közösség vágyát ápolva úgy tegyünk lépéseket, hogy bízunk a folyamat sikerében. S közben azt vesszük észre, hogy ez az út maga már üzenet („The way is the message”- J. Hendriks) úgy a közösségünk tagjainak, mint a kívülállóknak egyaránt. *Ezzel nemcsak egy észrevehető, hanem egy hihető egyházat is építve.*

Dr. Szűcs Zoltán: „Itt van Amerika...”
Modellek és utak az Amerikai Egyesült
Államokból.

A „lövészárkok papjaként” az én gyakorlati megfogalmazásom azzal a kérdéssel kapcsolatban, hogy ki a jó keresztyén: az akivel jó együtt lenni. Ez vonatkozik úgy a gyülekezetre, mint különösképpen mireánk papokra, mert ugye kezdjük a kritikát saját magunkon.

Az én megfogalmazásom az, hogy misszió nélkül az egyház halott. Saját magának él, öncélú. Az egy „country club”, a legjobb esetben, de nem egy egyház.

Ilyen szempontból missziói egyház nincs, minden egyház missziói egyház. Sokszor mi állunk az útjába annak, hogy valaki láthassa Jézus Krisztust, mert mi elé állunk, és nem mögé, mi vagyunk a megbotránkozás kövei. Egy gyönyörű kínai mondás szerint a példa nem a legjobb tanítási módszer, hanem az egyedüli. Amit látnak bennünk, vagy az egyházban – amerikai kifejezésekkel élve –, az a megvehető, az a használható.

Mit látnak a kárpát-medencei egyházakból?! Feláll a pap, prédikál „a szerelmes Istenről, az Isten szeretetéről olyan savanyú pofával, mintha uborka, vagy citrom lenne a szájában.” Próbáljanak meg ilyen képpel szerelmet vallani egy embernek. Hogy tudnánk így szerelmet vallani az Istennek?!

A 2. zsoltár 4. verse azt mondja, hogy „Ő, ki a mennyekben ül, nevet.” Az Istennek van humorérzéke?! Kell, hogy legyen, máskülönben nem teremtett volna magyarokat.

Teréz Anya azt mondja nagyon világosan, hogy mi megengedhetjük magunknak, hogy nevéssünk, mert mi

ugyan mindannyian bűnösök vagyunk, de megváltott bűnösök.

Mert ugye a kárpát-medencei modell fekete öltöny, fehér ing, sőt, kötelező a fekete zokni, ahogy azt a Ravasz liturgia megköveteli (nehogy akadályozzuk más színűvel a Szentlélek munkáját.) – Gúnyosságom szándékos.

A másik problémánk meg ugyanaz, mint Néro tanácsadója, Petronius mondta, aki öngyilkosságot követett el, felvágta az ereit. Azt mondta, „öld az alattvalódat, ha már lelkiismereted megengedi, de az istenek szerelmére, ne untass minket halálra az unalmas költészetteddel.”

Az én problémám az, hogy a prédikáció nagyon sokszor csapnivalóan unalmas. A mosolyra visszatérve: prédikációkat íratva a 9 év alatt Pesten és Komáromban teológusokkal, rájöttem: az úrvacsoráról, a kereszteletről, temetésről, mindenről tudnak a mi gyerekeink prédikációkat írni, de olyan rossz prédikációkat, mint az örömről írtak, életemben nem hallottam. Az egyik belefoglalja, valami Bibliai kommentárból, hogy 153x fordul elő az öröm a Bibliában, és elmondja keserű pofával és nincs benne semmi bizonyágtétel. Mintha neki az öröm egy idegen szó lenne. Baptista testvéreinknél legalább van öröm. Nem vonz az arculatunk. Hogy tudom így bocsánat a szóért: „eladni a keresztyénséget”. Nem lesz, aki megvegye!

Hogy megértsük az amerikai modellt, szólnék pár szót a történelmi háttérről:

VIII. Henriknek a pápa nem adott engedélyt, hogy elváljon Katalintól, ezért kinevezte magát az egyház fejének. Ő lett így az állami és egyház feje is. Erre a puritánok azért mentek Amerikába, mert vallásszabadságot akartak. Általában kálvinisták voltak. A kontinentális kongresszus kimondta azt, hogy az egyházat és az államot el kell választani. Ezt meg is szavazták. Mindezek után letérdelve

hálát adtak Istennek, hogy az állam a közigazgatással, s az egyház a lelki vezetéssel, a lelki dolgokkal törődik. A jó protestánsok letérdepeltek a Mindenható Isten előtt - amit mi ugye nem egészen mernénk megtenni, mert ugye nem egészen fér fele a mi református kereteinkbe -, és hálát adtak. Az első egyetemek Princeton, Yale, Harvard, azért jöttek létre, hogy papokat és tanítókat képezzenek. A jól képzett papok a civilizált keleten maradnak, a félig képzett papok nyugaton vannak. Ezek baptisták voltak, akik „gyorstalpalón” tanulva – nem követelték meg tőlük a héber és görög nyelv tanulását – hirdették az ígét. Így vált Amerika legnagyobb, legerősebb egyházává a baptista egyház. Ennek másik oka lehetett, hogy a baptista lelkészek nem voltak olyan nagy urak, mint nálunk a püspök és esperes urak, meg nagytiszteletű urak. Ahogy erdélyi költőnk mondta: „tiszteletes, nagytiszteletű, főtiszteletű, nem is beszélve az asszonyokról! Még szerencse, hogy az Istent tegezzük.”

Amerikában minden egyház önfenntartó, az állam nem szólhat bele az ügyeibe. A tagságot nem úgy határozzuk meg, mint idehaza. Az egyházfenntartó úrvacsorával él, ami nem az egyházadót jelenti. A presbiterek – nem pedig a pap – kimennek (vagy ha másképp szólítják őket, akkor egyházi tisztviselők) minden családot meglátogatnak, akik eljárnak templomba, s megkérdezik, mennyi a felajánlás erre az évre. Ez azt jelenti, hogy így az egyház tervezni tud. S ha valami nincs benne a költségvetésben, mint pl. Lorenben (ahol szolgáltam), ott egy kazánra volt szükség 1962-ben. A fűtésrendszer felújításához 42 000 dollárra volna szükség. Amerikában csekk könyv van. Nem igazán használunk készpénzt. Kb. 600 dollár kellett volna családonként. Mind a 36 presbiter kivette a csekk könyvét, miután a pap (Szűcs Zoltán) példát mutatva kiírta a csekket 600 dollárról. Január elejére 47 000 dollár volt a kazánra elkülönítve.

A vallásoktatás Amerikában nem az iskolaügyhöz tartozik, hanem az egyházhoz. A vallásoktatás a vasárnapi iskola keretein belül zajlik, ami után közösségépítést szolgálja a teázás, süteményezés.

Nemzetközi ünnepre is a gyülekezet közössége jött össze sütni, főzni. Volt olyan böjti istentiszteletre is, hogy a konyhában, ahol az asszonyok a töltött káposztát csinálták, ott prédikáltam.

A gyerekeket „számításból” annyiszor szerepeltettem, ahányszor csak lehetett.

Konfirmáció 2 év az USA-ban, az első évet egy laikus, a 2.-t a lelkész tanította. A konfirmációt nem pünkösdkor tartotta, a konfirmációs vizsga a templomban folyik. Konfirmációkor minden gyerek bemutatta a családját.

Úrvacsora: először a frissen konfirmáltak úrvacsoráztak. Hogy érezzék, hogy teljes jogú egyháztagok, s alkalmazhatók egyházi munkára. A presbitériumban minimum egy tag 25 éven aluli.

Ifjúsági csoport: programok szervezése, a húsvét reggeli istentiszteletet ők szervezik. Mindezt azért is, hogy legyenek aktív tagjai az egyháznak.

Fontos számomra:

- a pap ne kezelje a pénzt,
- ne adjon elismervényeket, erre van a pénztáros,
- nagyon erős a világi vezetés az amerikai egyházban, mert nem volt elég pap,
- a presbiter fel lesz szentelve, egyszer újraválasztható, ez azt szolgálja, hogy ne hogy valamelyik család „igája alá hajtja az egyházat”. Vinni kell őket házi úrvacsoraosztáshoz is. Napi 10-12 házi úrvacsora a nagyünnepeken,
- látogatás nélkül nem lehet Amerikában egyházat építeni. Azt mondják, hogy mi eljövünk templomba, a pap meg jöjjön el hozzánk,

- nem csak a kórházakba, hanem az egész gyülekezetbe. Így építhet ki a lelkész bizalmi viszonyt,
- a presbiteri gyűlést nem a lelkész, hanem a főgondnok, vagy a kurátor vezeti. Ha a pap csapatjátékos, akkor ez jól működik. A pap csak „hadd üljön népével a porban”,
- a papok szerződéssel dolgoznak és 90 napos felmondási idejük van,
- gyülekezetekben papi munka kiértékelése is működik,

Amerikában a történelmi egyházak zsugorodnak. A karizmatikus egyházak elképesztően nőnek. A TV-evangélisták milliókat szednek össze.

Egy közösség vagyunk, egymást segítjük. A pap ne féljen attól, hogy valaki haldoklik a kórházban, ne féljen ott maradni reggel 3-ig. Biztos nem lesz ember a gyülekezetben, aki megszólja, hogy 10-ig nem kel fel. Ha bárki szól, a hozzátartozó fogja megvédeni, hogy „a pap ott volt végig velünk és imádkozott.”

Hasznos tanács még, a hirdetések, betegek, alkalmak kihirdetése helyett kinyomtatni egy információs lapra a hirdetendő dolgokat, ezzel sem húzva el az istentisztelet végét. Mert sajnos sok helyen majdnem olyan hosszúra nyúlik a hirdetés, mint az igehirdetés.

Dr. Fodorné, Dr. Nagy Sarolta: A motiváció pszichológiai, pedagógiai és teológiai értelmezése és ezek katechetikai következtetése

A motiváció vizsgálata egyidősnek tekinthető a neveléssel, de „motiváció” néven kísérleti tudományos vizsgálata a múlt század első felében indult meg. A reformpedagógiák vetették felszínre, amikor jelentős tudományos eredmények születtek a biológia, genetika, neurológia, pszichológia területén.¹ Az utóbbi negyed században reneszánszát éli a tudományok egymás iránti nyitottabbá válásának köszönhetően.

A motiváció kifejezés a latin „movere” = mozogni, mozgatni, kimozdítani szóból származik, innen eredően jelentése: kimozdító, mozgató erő, cselekvésre készítő külső/belső tényező. Gyűjtőfogalom. Beletartozik minden cselekvésre, viselkedésre készítő tényező. Magyar megfelelői: indíték, késztetés, szükséglet, vágy. A pszichológiában használt rokon kifejezés a drive, jelentése: hajtóerő, késztetés.

Eltűnt a csodaszarvas?

Az, amit ma absztrakt fogalommal így jelölünk: „motiváció” – népi legendáriumunk a „csodaszarvas” képével fejezi ki. A kép talán többet is mond, mint a fogalom: olyan tűnékeny jelenség, amely egy egész

¹ RÉTHY Endréné: *Motiváció tanulás tanítás. Miért tanulunk jól vagy rosszul?* Nemzeti Tankönyvkiadó, 2003. Budapest. 14. p.

közösségnek programot ad, mindig új felfedezésre készítet, belülről hajt, de az emberen túlmutató célok felé. Az általános megtorpanás, ami ma az oktatás, a társadalmi közéletben való részvétel, és népi lelki-fizikai egészségi állapotunk területén egyaránt tapasztalható, talán így is kifejezhető: „eltűnt a csodaszarvas”, de úgy, hogy már-már reménységünket is elveszítjük arra nézve, hogy valaha újra felbukkan. Néhány adat:

A PISA 2000 (Programme for International Student Assessment) nemzetközi vizsgálatot végzett, amelyben a világ 32 országából több mint negyedmillió 15 éves tanuló vett részt. Eredményeit a hazai pedagógus szakma és oktatáspolitikai sokkolónak minősítette. A MTA értékelése szerint „sokkoló hatása volt, hogy a korábbi hasonló felméréseken elért előkelő helyezéseinket elveszítve, a lista közepére (matematika, természettudomány), illetve a végére (szövegértés) kerültünk.”² Utóbbi azért is figyelemre méltó számunkra, mert a hitoktatás alapját az ige – tehát a szó – megértése képezi. Sejteti, hogy a szövegértésbeli hiányosságok nemcsak az olvasást minősítik, hanem általában a nyelvi megértést a tanári magyarázat és az ige hirdetését vonatkozásában is.

Az olvasási teljesítményekben a magyar diákok a résztvevő 32 ország közül a 22. helyen szerepeltek. A felmérés szerint a magyar diákok 23%-a teljesített egyes szinten vagy ennél is gyengébben, míg az OECD-országokban 12%.³ Az egyes szintű teljesítmény nem azt

² CSAPÓ Benő: *A tudásvagyon újratermelése*. Magyar Tudomány, 2004/11. 1233. p.

³ HORVÁTH Zsuzsanna – KÖRNYEI László: *Jelentés a magyar közoktatásról 2003. A közoktatás minősége és eredményessége*. <http://mek.oszk.hu/01300/01399/html/minoseg.html>

jelenti, hogy nem tudnak olvasni, hanem azt, hogy nem képesek az olvasott szöveget értelmezni és tudásukba beépíteni. Az olvasási képességek alacsony szintje már akadályozza az újabb ismeretek és készségek elsajátítását is, s ezek a tanulók társaikhoz képest súlyos hátránnyal indulnak egyéb területeken is.

A tizenöt éves magyar fiatalok 48%-a található a kettes szinten vagy alatta, ami azt jelenti, hogy közel felük nem éri el azt a szövegértésbeli szintet, amelyet az OECD-országok saját standardjaik szerint a munkaerőpiacra való sikeres belépés feltételének tartanak.⁴

A felmérés vizsgálta egyebek között a tanulási motivációt is. Ebből az derül ki, hogy a magyar gyerekek leginkább a mechanikus, magolásos tanulási stratégiát alkalmazzák, tanulásukat életidegennek, monotonnak, haszontalannak tekintik.⁵ Egyszóval: motiválatlanok.

A legsúlyosabb jelenség mégis az, hogy maga az OECD (= Organization for Economic Cooperation and Development = Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet, amelynek Magyarország 1996 óta tagja, székhelye Párizsban van) sem pártolja az eredeti motivációt. A munkaerőpiac szempontjából tanulási korlátozásokat vezet be a Világbankkal és a Nemzetközi Valutaalappal⁶ összefonódva. A felsőoktatásban résztvevők számát

⁴ VÁRI Péter – AUXNÉ BÁNFI Ilona – FELVÉGI Emese – RÓZSA Csaba – SZALAY Balázs: Gyorsjelentés a PISA 2000 vizsgálatról. *Új Pedagógiai Szemle*, 2002/01. <http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=2002-01-ta-tobbek-gyorsjelentes>

⁵ N. KOLLÁR Katalin – SZABÓ Éva: *Pszichológia pedagógusoknak*. Osiris, 2004. Budapest. 190. p.

⁶ World Council of Churches, Together on the way. 5.3. Globalization. <http://www.wcc-coe.org/wcc/assembly/fprc2d-e.html>

korlátozni igyekeznek a globalizált munkaerőpiac szempontjai szerint. Kérdés, hogy az általa végzett felmérések eredményei, így a tanulási mutatók is mennyire válnak a globális gazdasági manipuláció eszközeivé. Az Egyházak Világtanácsa sürgeti alternatív nemzetközi programok kialakítását, sőt szövetségek létrehozását egyházi alapon szerveződve, hogy ellensúlyozza ezek káros hatásait.

Átfogó motiváció-elméletek

Tekintettel arra, hogy a motiváció a teljes személyiséget érinti, és a tanulási motiváció is lényegesen nagyobb tartományú az oktatási motivációnál, átfogó motivációelméleteket említünk itt meg, amelyekkel majd egybevetjük teológiai álláspontunkat.

Mélylélektani irányzat

A mélylélektani irányzat Sigmund Freud (+1939) nevéhez kötődik. Elmélete úgy is összegezhető, mint „öszöntan.” Szerinte a személyiség az ösztön-éből (= id) meríti összes energiáját, késztetését. Az „ego” ezt szocializálja, a „szuperego” kontrollálja. Az ösztön-én az örömelvnek megfelelően működik, azaz: vágyainak mielőbbi kielégítésére törekszik. Mondhatjuk úgy is, hogy „Freud motivációelmélete az öröm akarása körül forog”.⁷

A freudi motiváció biológiai folyamat. Elmélete szerint az ember komplex, zárt energiarendszernek tekinthető, biológiai folyamatok biztosítják „működését.” Kétféle hajóerőt ismer: életösztönt („eros”) és a halálösztönt („thanatos”). Eszerint minden életösztön nyíltan vagy

⁷ FRANKL, V.E.: A tudattalan Isten – Pszichoterápia és vallás. Euro Advice, (h.n.) 2002. Eredeti kiadás: Kösel Verlag, München, 1991. 90. p.

rejtetten szexuális ösztön, pszichés energiája a libidó (= kéjvágy), jellemzője, hogy minden ember állandó mennyiségű pszichológiai energiával rendelkezik. E tételének kialakításában nagy szerepet játszott Hermann von Helmholtz, német fizikus, aki szerint az energiamegmaradás fizikai törvénye a fiziológiára is érvényes.⁸ A halálösztönrel kapcsolatban Freud szerint minden élet célja a halál, vagyis az emberek arra vágnak, hogy visszatérjenek abba az élettelen állapotba, ahonnan jöttek.⁹ Az ösztön szellemi tevékenységgé a „katexis” által válik úgy, hogy az egyén a fölöslegessé vált, vagy közvetlenül nem teljesíthető ösztönzéseket befekteti valamilyen közösségre elfogadható tevékenységbe. Freud az állatvilágtól megkülönböztető, magasabb rendű ösztönök létét nem feltételezi.¹⁰ A motivációk a személyes múltban, élettörténetben gyökereznek. A felnőtt személyiséget is teljes mértékben a gyermekkori tapasztalások határozzák meg.

A mélylélektan determinálja az embert bizonyos sorsra, amennyiben saját múltjának és ösztöneinek áldozataként kezeli. Egy börtön foglyai panaszolták: „A pszichológusok minket mindig a gyermekkorunkról és arról a sok borzalomról kérdeznak, ami a múltban történt. Mindig a múlt – akár egy malomkő a nyakunkon. A legtöbb közülünk már egyáltalán nem hallgatják meg a pszichológusok előadásait.”¹¹

⁸ ATKINSON, Rita L. – ATKINSON, Richard C. et al.: *Pszichológia*. Osiris – Századvég, Budapest, 1994. 393. p.

⁹ VARVER, Charles S. – SCHEIER, Michael: *Személyiségpszichológia*. Osiris, Budapest, 1998. 209-210. p.

¹⁰ N. KOLLÁR Katalin – SZABÓ Éva: *Pszichológia pedagógusoknak...* 185. p.

¹¹ FRANKL, Viktor E.: *Az ember az értelemre irányuló kérdéssel szemben*. Kötet Kiadó, (s.l.). 1996. Eredeti kiadás: R.Piper and Co. Verlag, München, 1989. 56. p.

V.E. Frankl Freuddal szemben fölteszi a kérdést: „hol van a magaslélektan, amely látászögébe vonná az értelem akarását?”¹² Megállapítja, Freud elméletén túllépett az idő, mert „manapság az ember már nem annyira szexuálisan, mint Sigmund Freud idejében, inkább egzisztenciálisan frusztrált.”¹³ Bírálja azért is Freudot, mert önmagában vizsgálja az embert, márpedig „az ember legmélyebben és legvégső soron nem valamiféle belső állapotban érdekelt, legyen az öröm, vagy belső egyensúly, hanem a világ felé irányul, a kinti világra.”¹⁴

Individuálpszichológiai motivációelmélet

Alfred Adler (|1937) elmélete: a fölényre törekvés,¹⁵ ami megegyezik azzal, amit Nietzsche a hatalom akarásának nevezett.¹⁶ Az alacsonyabb rendű szervek csakúgy, mint a valamilyen fogyatkozással élők vagy a születési sorrendben később érkezők, törekednek változtatni kedvezőtlen helyzetükön. A személyiség csökkentértékűségét akarja kompenzálni azáltal, hogy hátrányainak leküzdésére törekszik. Minden ember számára általános cél a tökéletesség elérése, s miközben saját tökéletesítésére törekszik, egy tökéletesebb társadalom felépítésén is munkálkodik. Ez cselekvésüknek – és egész személyiségüknek – olyan mozgatórugója lehet, ami folyamatos összeszedettségben, célirányultságban és tettekkészségben tart.

¹² Ibid. 147. p.

¹³ Ibid. 15. p.

¹⁴ FRANKL, V.E.: *A tudattalan Isten...* 90. p.

¹⁵ VARVER, Charles S. – SCHEIER, Michael: *Személyiségpszichológia* 264. p.

¹⁶ FRANKL, V.E.: *A tudattalan Isten....* 90. p.

Ha Adlernek igaza lett volna, akkor ma sokkal emberségesebb társadalomban élnénk, mint az ő korában. Ezzel szemben utána jött még a második világháború és a pártállami diktatúrák kora, hogy csak néhányat említsünk a 20 századi társadalmi traumákból.

Adler elmélete felhívta viszont a figyelmet arra, hogy az egyén felelős saját sorsáért, és nem tehetetlen báb az erők kezében. Alapot adott további motivációkutatásokhoz, pl. a teljesítménymotiváció (pl. D. McClelland, J.W. Atkinson, F. Hoppe) kutatásaihoz, a siker és a kudarc (pl. J.W. Atkinson, M. Horner) vizsgálatához.

Kritikájaként megjegyezzük, hogy csak valami ellenében tudja meghatározni célját. Megszűnik eredeti motiváció lenni, a tagadás lesz lényegévé. Mindezen felül pedig a ma ember nem kisebbségi érzéstől szenved, hanem mérhetetlen értelmetlenség- és ürességérzéstől. Erre pedig Adler elmélete nem ad megoldást.

Homeosztatisz motivációelmélet

Clark L. Hull (+1952) drive-redukciós motivációelmélete szerint a késztetés a szervezet belső állapotváltozásaival függ össze. A tanulás a szervezetben fellépő hiányállapotból következő feszültség megszüntetésére irányuló törekvés, homeosztatisz késztetés.¹⁷

Erre az elméletre épül a motiváció kognitív értelmezése. Eszerint minden új észlelés kognitív egyensúlyvesztést idéz

¹⁷ HULL, C.L.: *A behaviour system*. Yale University Pres, New Haven, 1952.

elő, ami az észlelőt a kiegyensúlyozatlanság megszüntetésére készíti. Ebben Piaget nézetei élnek tovább, aki szerint a gyermekben belső vágy él arra, hogy a világról szerzett új ismerete kiegyensúlyozott és szervezett legyen, ezért minden új információt meglévő kognitív sémába asszimilál, illetve a meglévők módosításával akkomodációt hajt végre. Az új észlelés és a meglévő mentális rendszer között kognitív disszonancia, gondolati feszültség támad, ami a feszültség csökkentésére motivál.¹⁸ A kognitív disszonancia elmélete többek között Leon Festinger (+1989) nevéhez fűződik.

A felfedezettő oktatás erre a nézetre alapul, amikor óra elején a tanár valamilyen új jelenséggel szembesíti hallgatóit, aminek kapcsán felismerik, hogy tudásuk hézagos, s az óra további részében, a tanári magyarázat során ennek megszüntetésére törekszenek.¹⁹ De vajon melyik tanár ne szembesült volna már azzal, hogy amit ő provokatív kérdésnek szán, az nem mindig bontja meg a „kognitív egyensúlyt” hallgatóiban?!

A homeosztatiszikus készítésnek nincs válasza az emberre oly' jellemző explorációs készítésekre. Figyelmen kívül hagyja továbbá, hogy az önszabályozó motívumok többsége inkább változást, mint állandóságkeresést feltételez. Legtöbb célunk dinamikus: nyaralni menni, vizsgázni, találkozni²⁰ stb. Frankl a homeosztázis elvét „elavultnak” tartja, mert 1.

¹⁸ N. KOLLÁR Katalin: *Kognitív disszonancia és az elégtelen jutalom pszichológiája*. In Mészáros Aranka szerk.: *Az iskola szociálpszichológiai jelenségvilága*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 1997. 40. p.

¹⁹ TÓTH László: *Pszichológia a tanításban*. Pedellus, (s.a.) Debrecen, 161. p.

²⁰ VARVER, Charles S. - SCHEIER, Michael: *Személyiségpszichológia...* 493. p.

az embernek szüksége van a feszültségre, az alulterheltség a vegetatív megbetegedések „viharsarka” 2. Az ember keresi is a feszültséget.²¹

Behaviorista motivációelmélet

A behaviorista elmélet szerint a személyiség a mindennapi élet során tapasztalt kontingenciákból (együttjárásokból) fejlődik ki, azaz a lépésenkénti megerősítések hatására válik azzá, akivé. A személyiség nem más, mint olyan viselkedésrepertoár, amelyeket megerősítések (jutalmazások) vagy büntetések formáltak ki. Ilyen értelemben „az embert a környezete határozza meg.”²² Feltételezi, hogy az életbe „fehér lappal” érkezik az ember, amelyre a környezet és a külső tapasztalások írják fel a maguk üzenetét. B. F. Skinner (+1990), a behaviorista motivációelmélet atyja figyelmen kívül hagyta azt, ami magában az emberben történik a külső hatások alatt, továbbá elmélete a bonyolult emberi viselkedésekre nem ad magyarázatot pl. megbocsájtás az ellenségnek.

A másik, kiemelkedő behaviorista elméletalkotó: A. Bandura, aki a szociális tanuláselmélet létrehívója. Szerinte a személyiség egy modell megfigyelése és utánzása révén alakul ki. A környezet személyi megerősítése (tanár, szülő, testvér stb.) motiválja a tanulót; a tanulás nem más, mint a cselekvés utánzása.

A behaviorista elmélet eredményei hasznosíthatók a példakép révén történő tanuláselméletben, a jutalmazás és büntetés motivációelméletében. Kritikája, hogy gépnek

²¹ FRANKL, V. E.: *Az ember...* 88. p.

²² SKINNER, Burrhus F.: *Beyond Freedom and Dignity*. Knopf, New York, 1971. 205. p.

tekinti az embert, a motiváció és a tanulás nem más, mint más emberek által adagolt kondicionálás, amelyből hiányzik az ember szabadsága. Megjegyzendő az is, hogy a példaképek nem tiszta modellekből állnak, hanem modellkeverékekből tevődnek össze, de nem ad választ arra, hogy milyen szempontok mentén keverednek e minták.

Humanisztikus irányzat

A humanisztikus elmélet szerint az egyén meghatározó késztetése az önmegvalósítás vagy önaktualizáció. Kiemelkedő képviselője Carl Rogers (+1987). A legáltalánosabban elterjedt humanisztikus motiváció-elmélet azonban Abraham H. Maslow (+1970) nevéhez fűződik. Maslow szerint a szükségletek piramis-szerű hierarchiába szerveződnek, amelynek alsóbb fokait az alapvető fizikai és fiziológiai motívumok alkotják, a felsőbb szinteket az elvontabb, esztétikai-szellemi igények jelentik. Alapelve, hogy addig nem motiválható magasabb célokra valaki, amíg alacsonyabb deficitek terhelik.

Maslow piramisa a fizikai jólét biztosításának kérdését teszi meg a szellemi igények, így a tanulás alapfeltételéül is, mégis számtalan példát látunk arra, hogy ez a tétel a valóságban gyakran megdő. ²³ Nem tagadva a tárgyi-fizikai létfeltételek fontosságát, azt kell mondanunk, hogy nemesebb cél érdekében igenis hajlandó az ember az éhséget

²³ Frankl emlékezetes példával szolgál: Egy ezer fiatalból álló transzportot állítottak össze a theresienstadti lágerben, hogy másnap reggel auschwitzba vigyék őket. „Ezen a reggelen megállapították, hogy akkor éjjel betörték a tábori könyvtárba. Minden egyes halálraítélt teletömte hátizsákját kedvenc költője műveivel, de tudományos könyvekkel is útravalóul az utazásra a (szerencsére még) ismeretlen felé. És most jöjjön és mondja nekem valaki. először jön az evés és utána az erkölcs.” (Az ember... 13. p.)

vagy a fizikai bizonytalanságot is vállalni. Ezeket Maslow kivételnek tekinti.

A Krisztus-követés is arról szól, hogy éppen nem alulról, hanem felülről motiválódik az ember: az Isten országa felől. Jézus is erre hív: „keressétek először Isten országát, és az ő igazságát, és ezek mind (ti. a fizikai lét feltételei) megadatnak néktek. Figyelemre méltó, hogy éppen korunk embere üresen hagyja a piramis csúcsát,²⁴ és keresi, mit írhatna oda!

V. E. Frankl rámutat: Maslow rendszere szerint „az ember az élete értelme iránti igényt csak akkor fogalmazná meg, amikor jól megy neki. Ennek ellentmond azonban az, hogy újra meg újra megfigyelhetjük – s nem utolsósorban mi, pszichiáterek –, az élet értelme iránti igény és kérdés épp akkor lángol fel, amikor valakinek nagyon rosszul megy. Ezt haldokló pácienseink éppúgy bizonyítják, mint a koncentrációs és hadifogoly-táborok túlélői.”²⁵

A motivációkutatás szerteágazó szakirodalmát fémjelzi még sok név, hogy magyarokat is említsünk: Csíkszentmihályi Mihály, s hangsúlyosan a pedagógia területén: Nagy László, Barkóczy Ilona, Kozéki Béla, Réthy Endréné és a Szegedi Tudományegyetem Pedagógiai Tanszéke Nagy József vezetésével. Jelen kereteket meghaladja ismertetésük.

A motivációkutatás hiányosságai

A 90-es évektől paradigmaváltásról beszélnek, amely szerint az újabb kutatások már holisztikus megközelítés felé

²⁴ lásd: pl.: feszek.pte.hu/ujstag.php

²⁵ FRANKL, V. E.: *Az ember...* 148. p.

mutatnak.²⁶ Tekintettel vannak többek között szocio-
ökonómiai, neurológiai, kommunikációs tényezőkre, mégis
egy-két kivételtől eltekintve (pl. Csíkszentmihályi) pusztán
emberi dimenziókban maradnak. A motivációkutatás további
hiányossága, hogy mind a pszichológia mind a pedagógia
csak részeket ragad meg az egészből, holott már elismeri: „a
motiváció belső folyamat, vizsgálata csak egy-egy
részletjelenségre képes fényt deríteni.”²⁷ „Egyetlen olyan
motivációs elmélet sincs, amely a diákok tanulás iránti
érdeklődésének valamennyi összetevőjét meg tudná
magyarázni.”²⁸ Mindenki sejti legalább, hogy a motiváció
több neurológiai folyamatoknál, kondicionálási
mechanizmusoknál, attribúciós okfejtéseknél. Minden
kutatás külső megnyilatkozásokat ragad meg, emiatt az
intrinsic motiváció pusztán a másik ember vagy a környezet
ráhatása következtében alakul ki.

Az ember szívének indulatai gonoszak. Ha a meglévő
motivumkészletünket aktiváljuk, csak a gonoszsgot
növeljük akkor is, ha olyan ártalmatlannak látszó dologról
beszélünk, mint ön- aktualizáció. Az ember ugyanis
„elsötétült elméjű, Istentől elidegenedett, keményszívű,
erkölcsi érzékében eltompult, gátlástalan, nyereségvágyától
hajtvá mindenféle tisztátalan tevékenységre vetemedett (Ef
4,18-19), ellenséges gondolkodású, gonoszt cselekvő (Kol
1,21), bolond, tisztátalan (Rm 1,22-24).” Már a
késztetéseiben is a bűn rabszolgája. „Amit teszek, azt nem is
értem, mert nem azt cselekszem, amit akarok, hanem azt

²⁶ MCCOMBS, Barbara L.: Overview: Where Have We Been and Where
Are We Going in Understanding Human Motivation? *Journal of
Experimental Education*, 6. p.

²⁷ BARKÓCZY Iлона – PUTNOKI Jenő: *Tanulás és motiváció*,
Tankönyvkiadó, Budapest, 1980. 188. p.

²⁸ TÓTH László: *Pszichológia* .157. p.

teszem, amit gyűlölök... ha pedig azt teszem, amit nem akarok, akkor már nem én teszem, hanem a bennem lakó bűn” (Rm 7,15kk). Ezt erősíti meg Tarnas, amikor azt mondja: „A mai kor embere a széttöredezettség, zűrzavar, szorongás végzetes egyediesülés helyzetében találja magát: a kiüszített állapotában.”²⁹ Ha az újjá nem született embert motiváljuk, könnyen lehet, hogy csak a széttöredezettséget, zűrzavart, szorongást, elmagányosodást hatványozzuk. Az Élet Ura nélkül minden szándék-vitalizálás csak manipuláció.

A bűn rontó hatalma a motiváció területén is valóságos. A tanári igyekezet motivációs technikákká válik valóságos motiváló hatalom nélkül. Látjuk annak igazát, amit Travers az 1970-es évek végén mondott: „The school is more likely to be a killer of interest than the developer” („Nagyobb a valószínűsége, hogy az iskola megöli az érdeklődést, mintsemhogy fejlesztené azt.”)³⁰ A különböző tanítási-tanulási módszerek és eszközök alkalmazása közben a hallgatói ingerküszöb folyton emelkedik, s közben fokozódik a fásultság.

Mindezekon túl megszívlelendőnek tekintjük Imre Lajos szavait: A világi pedagógia „indokolatlan és üres optimizmust táplál a gyermek iránt, s ezáltal elzárja az utat attól, hogy a gyermek igazán megismerje önmagát... Ezzel a figyelmet az igazi valóságról eltereli, mellékes kérdéseket állít előtérbe a gyermek testi és szellemi helyzetének vizsgálatával. Minden emberi vizsgálat a gyermeket nem lényegében, csak külső megnyilatkozásaiban képes

²⁹ TARNAS, Richard: *A nyugati gondolat stáció*. Fordította.: Lázár A. Péter. AduPrint, Budapest, 1995. 459kk. p.

³⁰ ÓHIDY Andrea: *Az élethosszig tartó tanulás és az iskola*. Uj Pedagógia Szemle <http://www.oki.hu>

megragadni. Nem ismerheti azt, ami a lélekben van, csak az Ur a szívek és vesék vizsgálója.”³¹ A teológia a maga sajátos megközelítésével jelentős mértékben járulhat hozzá a világi motivációkutatások eredményesebbé tételéhez.

Új hang: Viktor E. Frankl (1905-1997)

Viktor E. Frankl osztrák neurológus, pszichiáter, és pszichológus, Freud és Adler után a harmadik bécsi iskola megalapítója, a logoteória, s ebből következően a logoterápia megalapítója. 1938-ban jelent meg az a műve, amelyben a logoterápiát először mutatta be ezen a néven. S most, hetven év után is „megy”. 1988-ban a 78. kiadását érte meg³² Amerikában. Azt, hogy fokozódó népszerűségnek örvend, a szerző azzal magyarázza, hogy most lett igazán aktuális.³³ „Nemcsak a téma, hanem már a pusztán cím is pontosan arra irányul, ami a ma emberét, különösen a mai fiatalságot égetően foglalkoztatja, ez pedig az »értelmetlen élettől való szenvedés«,”³⁴ ami a nyugati fogyasztói társadalomnak mintegy negyedét érinti.³⁵ Az egzisztenciális frusztráció erősödésével számolnak a volt kommunista országokban is.³⁶

Az elmélet korunk új betegségének, a noogén neurózisnak két alapvető okot tulajdonít: egzisztenciális frusztráció, azaz az élet értelmetlensége miatti szenvedés,

³¹ IMRE Lajos: *A predestináció tana az igehirdetésben és a nevelésben*. Különlenyomat. Theologiai Szemle 1934. X. évf. 120. p.

³² Frissebb adat nem áll rendelkezésre. vö.: FRANKL, V. E.: *Az ember...* 44. p.

³³ Ibid. 44. p.

³⁴ Ibid. 44. p.

³⁵ Frankl, V.E.: *A tudattalan Isten...* 152. p.

³⁶ FRANKL, V. E.: *Az ember...* 144. p.

valamint az értékkolízió,³⁷ azaz érték-kuszaság, tanácstalanság a „jó” tekintetében. A ma embere nem tudja már igazán, mit akar, s azt sem, hogy mi lenne a jó.

Frankl motivációelméletének, azaz logoterápiájának lényege: az életet mint egyénre szabott, minden pillanatban új értelmet kínáló lehetőséget ismerni fel. Az alaklélektanból is táplálkozik,³⁸ egyben túl is lép azon, amikor azt mondja: az alakészlelés nem pusztán egy figura észlelése, hanem egy lehetőség felismerése a valóság mint háttér előtt. Ez a lehetőség mindig egyszeri, elmúlik, de csak maga a lehetőség múlik el, ha azonban megvalósul, azaz az értelem beteljesül, egyszer s mindenkorra szól.³⁹ E gondolata a motivációelmélet holisztikus megközelítésére mutat.

A „logoterápia” - mint maga a szó is mutatja - szerves részét képezi a „logosz.” A „logosz” görög szóból származik, jelentése: értelem, bölcsesség. A logoterápiát ott alkalmazzák, ahol az élet értelmetlensége, üressége miatt szenved, egzisztenciális vákuumba kerül az ember. Az értelmet viszont nem lehet létrehozni, csak megtalálni. De meg lehet találni. Ebben Frankl szerint segít a lelkiismeret, az értelem érzékszerve. „A lelkiismeret megérzi a minden szituációban elrejtett egyszeri és egyedülálló értelmet.”⁴⁰ Hozzátehetjük: nem áll ellentétben a református dogmatikával sem, ha a lelkiismeretet mint az általános kijelentés egyik módját, Istenhez vezető lehetséges eszközt tekintjük.

³⁷ Ibid. 145. p.

³⁸ vö.: ATKINSON, ... 133kk.

³⁹ FRANKL, V. E.: *Az ember...* 157. p.

⁴⁰ Ibid. 157. p.

Az értelem akarása sajátosan emberi motiváció.⁴¹ A pszichológiában oly' gyakori etológiai párhuzamok kereséséhez nincs köze, az embert valóban a teremtés koronájának tekinti. Az értelemkeresés áthatja az egész személyiséget, és célt kínál a legelveszettebbnek ítélt helyzetekben is. Frankl kimondja, hogy „az emberi lét mindig is túltal önmagán, valamire, ami nem önmaga, valamire vagy valakire: egy értelemre, amit érdemes beteljesíteni, vagy egy másik emberi létre. [...] Egy ügy iránti szolgálatban vagy egy személy iránti szeretetben az ember önmagát teljesíti ki. [...] Önmagát megvalósítani tehát igazán csak abban a mértékben képes, amennyire megfelelkezik önmagáról, s túllép önmagán.”⁴² A logosz teszi az embert önmagát meghaladó lényvé, igazán emberré.

„Az értelem mindig egy konkrét szituáció konkrét értelme. Mindig a »pillanat kihívása«. Mindig egy konkrét személyhez van címezve. [...] Minden nap, minden óra új értelemmel várja az embert, vár minden egyes embert, s mindenkit más-más értelemmel vár. Így mindenki számára létezik értelem, s mindenki számára egy különös értelem létezik. [...] Nincs olyan helyzet, amelyben az élet megszűnne lehetőségeket felkínálni a számunkra, s nem létezik személy, akinek az élet ne tartogatna feladatokat. A lehetőség, hogy kiteljesítsünk egy értelmet, mindig egyszeri, a személyiség pedig, amely ezt megvalósíthatja, mindig egyedüli⁴³. [...] Az értelmet meglelni kell, nem lehet létrehozni.”⁴⁴

⁴¹ Ibid. 147. p.

⁴² Ibid. 149. p.

⁴³ Ibid. 159. p.

⁴⁴ Ibid. 157. p.

A logoterápia világnézetileg semleges álláspontot⁴⁵ képvisel. Érdekessége viszont, hogy éppen azáltal kívánja bizonyítani a lélek természeténél fogva vallásos voltát („anima naturaliter religiosa”), hogy egy nem vallásos tudományt alkalmaz. Ezzel tulajdonképpen a teológia felé mutat! Megjelenése a teológia számára kihívás és kairos! Kérdés, hogy az egyház mennyire tudja az általánosan eluralkodó élet-értelem igényt megszólítani és megelégtíteni?! Számszerűsítve, pusztán egy adat a kimutatások közül: Az American Council of Education jelentése szerint: 360 egyetem 189 733 hallgatójának 73,7 %-a számára az elsődleges cél az, hogy olyan világnézetet találjon, amelynek alapján az élete értelmét találja meg.⁴⁶

Frankl elmélete egyenesen kihívás a teológia számára, amikor a jelen helyzetet egyszeri nagy esélynek látja, amelyben a megüresedett ember kiábrándulhat eddigi útkereséseiből, és igazi önmagára találhat: „Remélem, senki nem fogja frivolnak tartani, ha megkockáztatom a megállapítást, hogy az energiaválság s a vele együtt járó csökkenő gazdasági növekedés egyszeri nagy esély [...] az értelem akarásának frusztrációjával összefüggésben. Lehetőség van a feleszmélésre. A fogyasztói társadalomban a legtöbb embernek jutott mindenből elegendő a megélhetéshez. De a legtöbb embernek arról nem volt fogalma, miért is éljen. Nos, minden bizonnyal hangsúlyeltolódásnak kell bekövetkeznie az élethez szükséges eszközöktől az élet célja felé.”⁴⁷

⁴⁵ FRANKL, V.E.: *A tudattalan Isten...* 64-65. p.

⁴⁶ FRANKL, V. E.: *Az ember...* 148. p.

⁴⁷ *Ibid.* 161. p.

A motivációelméletek elégtelenek voltak és a logoteória egyaránt kairos-ként jelöli korunkat, amelyben a teológia nem hallgatható.

Az ige mint a világ legfőbb motivátora

Jóllehet a motiváció kifejezés nem fordul elő a Szentírásban, mégis mindennek központi mozgatója, legfőbb motivátora az ige:

- Az ige *teremtő erejű szó*, hatalma által egy egész világ állt elő, miként elbeszélő formában a Gen 1 tudósít róla. Fogalmilag is megjelenik a bölcsességirodalomban: „Az Úr igéje alkotta az eget, egész seregét szájának lehelete” (Zsolt 33,6);
- A Deuteronomiumban és Ézsaiásnál *történelmi erő*, ami megcselekszi, amit akar (Ézs 55,10-11) *egyének és népek* életében egyaránt (Ézs 44,24kk);
- Szolgájaként tekint a világ uralkodóira, így Nabukodonozorra (Jer 27,6) is, kiterjesztve Izraelnek, mint az Úr szolgájának, azután a messiási királynak és a prófétáknak jelzőjét a pogány és istentelen babiloni királyra, aki véghez viszi akarátát;
- Parancsol Illés hollóinak, Dániel oroszlánjainak, Jónás cethalának - az *állatvilágnak*;
- Parancsol a *tengernek* és kettéválik, a *földnek* és kiadja halottait (Ex 14,22; Jel 20,13);
- *Személyes elhívó hatalom*, ami mélységes vívódásokat okoz: örömet (Jer 15,16) és kényszert (Jer 20,7kk), ami elől nem lehet kitérni;
- Képes *megeleveníteni a tetemeteket* (Ez 37,4; Jn 11,43);
- *Átszövi létünk minden rezdülését*: „Őbenne élünk, mozgunk és vagyunk” (Ap.Csel 17,28 „in ipso enim vivimus et movemur et sumus”);

> *Még a gonosz is az ő hatalma alatt mozog:* „Semmi hatalmad nem volna rajtam, ha felülről nem adatott volna néked” (Jn 19,11) - mondja Jézus Pilátusnak; hasonlóképpen a gonosznak kapott hatalma van arra nézve, hogy a szentek ellen hadakozzon: „adaték hatalom” neki (Jel 13,7).

A megtestesült Igétől kérdezik: „micsoda hatalommal cselekszi ezeket” (Mt 21,23)? Miféle hatalom az, amely így képes „motiválni”?

Az ige készítő erejének jellemző vonásai

Az ige motivációs hatalma a héber és a görög jelentés alapján négy pontban összegezhető: az ige (RBD, Xóyo”) dianoetikus, dinamikus, idői és morális tartalmával motivál. E négy elemet vesszük sorra a következőkben.

1. Dianoetikus elem

Az ige magában hordoz dianoetikus,⁴⁸ értelmi, ismereti elemet. Az ige mindig jelentéshordozó, megfontoláson alapuló, belső lényeggel rendelkező szó, szemben a fecsegő, üres, tartalmatlan beszéddel. E tulajdonságát leginkább héber és görög megfelelője: a דבר és a λογος etimológiája mutatja. A דבר mindig tartalmaz „vov”-t, gondolatot. Az אמר-ral ellentétben mindig van tartalma, jelentése, háttere,

⁴⁸ KITTEL, Gerhard - FRIEDRICH, Gerhard (ed.): *Theological Dictionary of the New Testament*. Translator and ed.: Geoffrey w. Bromiley, D. LITT. D.D. Wm.B.Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, MI. 1964. *Logos Bible Software*. Logos Research Systems, Inc. 715 SE Fidalgo Avenue. Oak Harbor, WA 98277. Xéyw, Xoyos, p. C.1. Jelentése a görög eredetű „dianoia” = gondolkozás, gondolat, értelem, érzület kifejezésből származik.

amire utal.⁴⁹ Az igének mindig van tehát dianoetikeus, értelmi eleme.

A דבר mindig egy szellemi lény cselekménye, egy tudatos és erkölcsi személyiség megnyilatkozása, nem pedig egy bizonytalan természetű isteni emanáció vagy megszemélyesített természeti jelenség. „Valóságosan kimondott beszéd.”⁵⁰

A דבר görög megfelelője a λόγος. Szógyöke a „λεγει”, amelynek alapjelentése: „összegyűjteni”, és pedig rendszerbe foglalva, azaz rendezni. Három fő jelentése: beszélni, számolni, gondolkodni.⁵¹ A görög gondolkodás alaptétele, hogy a világban törvényszerűség rend érvényesül, s éppen a törvényszerűségek kiszámíthatósága teszi az ember számára a világot megismerhetővé. A görög gondolkodás szerint a λόγος alkotja a kozmosz lényegét. „Az igefogalom legmélyebb gyökere tehát nem az, amely a beszédfunkcióval függ össze, nem is kimondott voltának dinamizmusa, mint egyébként az egész Keleten, még csak nem is a beszéd artikuláltsága, hanem az értelem, a rendezett, ésszerű tartalom.”⁵²

A testté lett Ige jelzésértékűen legteljesebb rendezettséget vitt oda, ahol befogadták. Erre utal többek között a feltámadás után „rendben hagyott” sír (Jn 20,7). Másik példa: a samáriai asszonynak azt mondta: „Öt férjed volt, és a mostani nem férjed.” (vö.: Jn 4,1kk). Jézus szavai

⁴⁹ KITTEL, Gerhard - FRIEDRICH, Gerhard (ed.): *Theological Dictionary...* p. C.1.

⁵⁰ BOMAN, Thorleif: *A héber és a görög gondolkodás egybevetése.*

Kálvin Kiadó, Budapest, 1998. 45. p.

⁵¹ Ibid. 50. p.

⁵² Ibid. 51. p.

magukban foglalják a törvény ismeretét, az asszony élettörténetének ismeretét, a jövőendő ismeretét, az Atya akaratának ismeretét és az iránta való engedelmisséget. Az asszony az ígét mint prófétai kijelentést fogadta, amely a teljességet villantotta fel, s általa új jelentést nyert a víz, a szomjúság, a férj, Jeruzsálem, az istenimádat és a Messiás. A prófétai szó által az asszony egy új rendbe helyeződik, s léte értelmet nyer, amit az mutat, hogy hangja lesz, szava lesz, s az, aki délfelé járt a kútra (Jn 4,6), hogy senkivel ne találkozzon, most egy egész közösséget hoz mozgásba. Egészen más emberként lép tovább ebből a találkozásból. Pedig nem történt semmiféle varázslatos cselekmény, hanem egyszerűen csak megszólalt az ige: az addig elrejtettet világosságra hozó szó.

A testté lett Ige nemcsak a régi, a már többé-kevésbé ismert hatalomnak a megtestesítője, hanem benne valami egészen új, addig nem tapasztalt is nyilvánvalóvá lett: Istennek addig elrejtett bölcsessége (Kol 1,25-27) jelent meg. Az, amit addig a királyok udvarában kellett keresni, ti. az isteni bölcsességet – s keresték is Salamon (lásd Séba királyné) és Heródes udvarában (lásd napkeleti bölcsek) – Jézus Krisztus személyében egy jászolbölcsőben lépett a világba, hogy mindenkié legyen. Isten szolgálai formában, kisedben, a szenvedő Szolgában rejtette el bölcsességét. Aki őt befogadja, hatalmat kap arra, hogy Isten fia legyen (Jn 1,12). A Jézus Krisztus által teremtett új tudat minőségileg annyira más, hogy újjászületésnek nevezhető (Jn 3,1kk). Az új tudat/élet nem a régi foltozgatásával, hanem Istentől eredő új kezdettel adatik. Ezért mondja azt Jézus, hogy „Minden írástudó, aki tanítványává lett a mennyek országának, hasonló ahhoz a gazdához, aki *újat* és *ót* hoz elő éléskamrájából” (Mt 13,51). Jézussal nem a régi

újul meg, hanem új jön létre.⁵³ „Ha valaki Krisztusban van, új teremtés az; a régi elmúlt, és íme: új jött létre” (2Kor 5,17). Az új teremtés bolondság a természeti embernek, de élet a benne hívőknek (1 Kor 1,18).

A világ bolondságnak látja Jézust, s azt, amit tanít, mert nem érti. „A nem lelki ember nem fogadja el az Isten lelkének dolgait, mert ezeket bolondságnak tekinti, sőt megismerni sem képes: mert csak lelki módon lehet azokat megítélni” (1Kor 2,14). A pneumatikus ember voü”-a azonban, amely a Szentlélek uralma alatt áll, s annak kifejezőeszközüvé válik, képes megérteni. „Bennünk pedig Krisztus értelme (voü”) van” (1 Kor 2,16), azaz mi - emberi korlátaink között - Krisztus gondolkodásmódjával mérlegelünk, vélekedünk, döntünk, értelmezünk, viszonyulunk a bennünk munkálkodó Szentlélek által. „Az az értelem, amely Krisztusban volt, aki ismerte az Atyát és egész művét, most bennünk is jelen van. Ez az újjászületett ember méltósága.”⁵⁴

A LXX a διάνοια kifejezést legtöbbször a νῦν szóval fordítja.⁵⁵ Így is mondhatnánk: a gondolkodásmód megváltozása, annyi, mint új szív, új életközpont születése. Az új tudat örök értelmet keres az iskolai tantárgyak tanulásában éppúgy, mint a gyakorlati életben. Az új tudat átöleli az élet összes területét. Szűrő is egyben, mert rostálja azokat a jelenségeket, amelyek nem illenek bele az új rendbe. Az új tudat mentális védelmet nyújt.

⁵³ SZATHMÁRY Sándor: A szabadság teológiája. *Theologiai Szemle*. 2007. 1. sz. 28. o.

⁵⁴ SZATHMÁRY Sándor: *Szótériológia*. Református Zsinati Iroda Doktorok Kollégiumának Főtitkári Hivatala. Budapest, 2003. 328. p.

⁵⁵ VARGA Zsigmond: *Újszövetségi görög-magyar szótár*. Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya. Budapest, 1992. 211. p.

Az új tudat újfajta motivációkat teremt. A tudat szabályozását a Tízparancsolat is igyekezett megoldani, de az csak a törvény külső erejével hatott – jóllehet nem csak ennyi volt a rendeltetése. Az új tudat az istenfűség-adta lehetőségek felismerése, intrinsic motiváló hatalom.

Ezek összefüggéseiben nem meglepő, hogy a megtérés egyik sajátos következménye az olvasás- tanulásvágy, az „értelem” keresése szélesebb összefüggésben is. Indirekt módon segíti az iskolai teljesítményt!

A dianoetikus elem és a katechézis

Isten igéjének megértése már önmagában is motiváló erejű, minden külön „technika” nélkül! Isten országának beszéde rávilágít az élet magasabb értelmére, ezért valóságos igazgyöngy. Az ige értelemmel ruházza fel az élet minden jelenségét. Amikor tanítunk, nem kevesebbet, mint igazgyöngyöt kínálunk hallgatóinknak. Tanításunk során az Ő országát, rendjét, magát a kijelentéstörténetet is krisztologikusan (más, mint a krisztocentrikus! ⁵⁶) azaz Krisztus felől értelmezzük. Krisztus az Ószövetségben is jelen van, talán mint előkép, talán mint hiány, vagy a prófétai szóban mint jövendő. Az Újszövetséget látszólag könnyebb krisztologikusan tanítani, de vigyáznunk kell, mert éppen az egyértelműség teheti a szavainkat sablonossá. Krisztust, a krisztusi indulatot szégyenkezés nélkül, bátran kell hirdetnünk, mert az evangélium Isten hatalma, s ez teremt új tudatot hallgatóinkban. Döntő jelentőségű, hogy a katechéta újjászült tudatú-e, hiszen csak úgy tud hitelesen beszélni (tanúskodni!) Isten országáról.

⁵⁶ vö.: PÁKOZDY László Márton: Jeremiás templomi beszéde *Református Egyház*. 1953. augusztus 1-15. 15-16. sz. 31. p.

Arisztotelész⁵⁷ a dianoetikus erényekről szólva azt mondja, hogy azok csak oktatással sajátíthatók el. Az oktatás során tekintettel kell lennünk arra is, hogy mit értenek meg abból, amit mondunk. A tanító tudása is motivál. A megértés paradigmája az asztali beszélgetés.⁵⁸ Hittanórán adott a lehetőség, hogy beszélgetésekre is sor kerüljön. Tanítsuk meg értelmezni az ígét, hogy kikerülve szárnyaink alól tanítványaink önmaguk is tudják értelmezni az Írást.

Ne csak beszéljünk, mondjunk is valamit. Óvakodjunk a hittanos sztereotípiáktól. Jézus soha nem beszélt nyelvi sémákban. Ha helyesen hasogatjuk az ígét, a hittanórákon is tartalmas beszéd hangzik, hiszen a fecsegés idegen az ígétől. Kontextusokra tekintettel kell tanítanunk. Kérjünk számon ismeretet is, mert a gyermek azt tartja fontosnak, amit számon kérnek!

Az értelem megtalálásának kísérőjelensége az öröm, boldogság (lásd pl. a „szántóföldbe rejtett kincs”). A motiváció érzelmi összetevői mellékesen adatnak, amikor az ígére rátalál az ember. A boldogságot nem az találja meg, aki azt keresi, hanem aki az „értelmet” keresi! A

⁵⁷ OROSZ Gábor (szerk.): *Az európai ókor neveléstörténete. Prohászka Lajos egyetemi előadásaiából I.* Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Tanszék. Kossuth Kiadó. Debrecen, 2004. 131. p. Az ókori tudós idesorolja a józanságot és a belátást. Megkülönbözteti ezektől az etikus erényeket, amelyek pedig csak szoktatással, gyakorlással fejlődnek ki, mint pl. a bátorság, mértékletesség, igazság, fennkölt lelkület, szeretet, becsület.

⁵⁸ POGROW, Stanley - LONDER, Gary: *Egy általános gondolkodásfejlesztő program hatásai veszélyeztetett tanulók módívációjára és kognitív fejlődésére.* In O'Neil, Harold F. - DRILLINGS, Jr. Michael: *Motiváció. Elmélet és kutatás.* Vince Kiadó. Budapest. 1999. Eredeti kiadás: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, Inc. Hillsdale, New Jersey, Hove, UK. 1994. 281. p.

motivációkutatás hangsúlyozza az érzelmek szerepét, pl. az öröm, derű, humor jelentőségét a hatékony tanulásban, s általában a motivációban, azonban rögtön céltévesztetté is válik, mert ezeket mesterségesen előidézni a „logos” ellenében hatnak. Ahol az ígét belső lényege szerint magyarázzák, ott megjelenik az öröm, a boldogság, sőt a szeretet is, amelyek további motiváló erőkké válnak. Ceterum censeo: Iuventutem esse docendam.

2. Dinamikus elem

Míg a görög gondolkodás számára az ige elsősorban *van*, a héber gondolkodás számára fontosabb, hogy az ige *cselekszik*,⁵⁹ hat, hatalommal bír, tetterős. Minden דָּנָר erővel telített, ami a legkülönfélébb módokon manifesztálódik.

A דָּנָר két eleme: a dianoetikus és dinamikus elem leghatalmasabban Isten ígében jelenik meg, amit leginkább a próféták tudtak megragadni.⁶⁰ A דָּנָר alapjelentése: „hátról lenni és előre törni”, ebből: a szavakat egymás után kimondani, vagy még helyesebben: azt, ami háttérben volt, előreengedni.⁶¹ A דָּנָר szoros összefüggést mutat a „דָּנָר” szentek szentje, a templom hátulja kifejezéssel. Arab szórokonságok is alátámasztják a „hát(só)” és a „דָּנָר” rokonságát.⁶² Isten szava „kimegy” törvény vagy tanítás formájában, és megszólításával az egész világot igényli.

⁵⁹ BOMAN, Thorleif: *A héber és a görög gondolkodás...* 52. p.

⁶⁰ KITTEL, Gerhard - FRIEDRICH, Gerhard (ed.): *Theological Dictionary ...* p. C.1.

⁶¹ BOMAN, Thorleif: *A héber és a görög gondolkodás...* 48. p.

⁶² KITTEL, Gerhard - FRIEDRICH, Gerhard (ed.): *Theological Dictionary ...* p. C.1.

A kánaáni vallások is ismerték a kimondott szó hatalmát, de úgy, mint ami önbeteljesítő jóslat, mint ami formálja a jövődőt, „csinálja” a valóságot. A hamis prófétaság ezért volt „üdvprófécia”, és ezért az igazi prófétaság ismérve gyakran az ítélethirdetés Isten népe ellen.⁶³ Az „udvari prófétaság” kizárólag a sikert, a győzelmet, az ember szerinti jót akarta előidézni, Isten szava azonban nem az emberi tetszést keresi, nagyobb összefüggésekre mutat, a végső jövődőre tekint. Ítéel is, ha kell, hogy megmentsen.

Az ige páratlan dinamizmusa JHWH-ból fakad, akinek pusztá megjelenésére is „elfut a tenger, a Jordán meghátrál, a hegyek ugrándoznak, mint a kosok, a halmok mint a bárányok” (Zsolt 114, 3-8). Az igében maga Isten jelenik meg. Az istenközelség dinamizmusára utal az isteni szó mellett a szél, a víz, a tűz, kísérőjelensége.

a, Szél

A רווח jelentése: szél, mozgásban levő levegő, hangsúlyosan Istenre vonatkozóan: lélek.

A szél JHWH teofániája. Dávid úgy látta, mint aki „kerúbon ülve repült, szelek szárnyán jelent meg” (2Sám 22,11). Ezékiel forgószélhez hasonlította jövételét: „forgószél jött észak felől, nagy felhővel és egymást érő villámlással, körülötte fényözönnel” (Ez 1,4).

A teremtéstörténetben a vizek felett lebegő nn változást előidéző erőként⁶⁴ jelenik meg (Gen 1,2), ugyanő hozta fel a sáskákat Egyiptomra (Ex 10,13), szárította ki a tengert (Ex 14,21), sodort fűrjeket a tábor fölé (Num 11,31), és

⁶³ PÁKOZDY László Márton: Jeremiás templomi beszéde. *Református Egyház*. 1953. augusztus 1-15. 15-16. sz. 29. p.

⁶⁴ WOLFF, Hans Walter: *Az Ószövetség antropológiája*. Harmat, Budapest, 2001. 54. p.

szárította fel a földet az özönvíz után (Gen 8,1). Megjelenésével legyőzi a káosz erőit.

A רוח nemcsak a teremtéskor adott életet az emberbe, hanem képes megeleveníteni a már megszáradt csontokat is a prófétai ige által (Ez 37, 6,kk). Megelevenítő hatalma és titokzatos eredete miatt Jézus az újjászületésre vonatkoztatja (Jn 3,8). Isten munkája gyakran váratlanul előálló jelenség, – mint amilyen hirtelen támadhat fel a szél. Isten felhatalmazásának jelzésére, a gyengeség és a tehetetlenség leküzdésére is szolgál (Neh 9,20; ApCsel 2,2). Amikor JHWH רוח -ja száll a bírákra, akkor Otniel harcba száll és megmenti Izráel fiait (Bir 3,9), Sámsonba akkora erő költözik, hogy széttép egy oroszlánt (Bir 14,6), megragadja Sault és „más emberré” változtatja (1Sám 10,6), Hóseás pedig a רוח embereként gúny tárgyává válik (Hós 9,7). „Az erővel felruházott ember Isten rúhajának energiája nélkül nem érhető meg.”⁶⁵ Amikor a fáraó olyan embert keres, akiben Isten רוח -ja van, akkor egy gazdaságpolitikai vonatkozásban „okos és bölcs” férfire gondol,⁶⁶ akinek képessége meghaladja az embertől telhetőt.

A רוח az igének szinonimája lehet, amennyiben mindkettő a szájból származik:⁶⁷ „Az ÚR igéje alkotta az eget, egész seregét szájának lehelete” (Zsolt 33,6).

b, Víz

Víz és istenközelség a legrégebb időktől összetartozik a vallásfenomenológiában. A vízfolyam a tisztulás, gyógyítás szimbóluma.

⁶⁵ Ibid. 57. p.

⁶⁶ Ibid. 56. p.

⁶⁷ Ibid. 56. p.

Jelen van az Édenben: „Édenből pedig folyó jött ki a kert megöntözésére, amely onnan szerteágazott, és négy ágra szakadt” (Gen 1,10). Vízfolyam jön ki a templomból (Ez 47): a küszöb alatt a templomból kijövő víz hatalmas folyammá duzzad. A forrás először még bokáig ért, végül hatalmas folyamként ömlik a Holt-tengerbe. Két partján gazdag vegetáció éled: fák nőnek, gyümölcs terem, a levelek gyógyításra alkalmasak, a fák nem csak egyszer hoznak gyümölcsöt, hanem havonta. „Meggyógyítja” a Holt-tenger vizét is, tőle halak és élőlények népesíthetik be az egyébként élettérre alkalmatlan sós vizet. A tócsák és pocsolyák, ahová a templomból fakadó forrás nem jut el „nem gyógyulnak meg”, azaz továbbra sem lesznek képesek életadó és életfenntartó közeggé válni. Isten a szent helyből kiindulva a teremtettséget is meg akarja gyógyítani.

Az Újszövetségben áttevődik a templom képe a mennyei Jeruzsálemre, amelyben a folyó a Bárány trónusától (Jel 22,1) ered, hogy tisztítson, gyógyítson és áldást árásson, egyszóval: az új életben részesítsen.

Jézus azt ígéri, hogy aki hisz őbenne, annak belsejéből élő víz folyamai ömlenek. „Ezt pedig a Lélekről mondta, akit a benne hívők fognak kapni” (Jn 7,38-39). Jézus ezzel azt ígérte, hogy a benne hívő ember kiapadhatatlan erő birtokába jut, a forrás az övé lesz. De nem öncélúan. „A Lelket megnyert hívők nem lehetnek a maguk boldogságának kovácsai tovább [...] Nemcsak ők, de környezetük, sőt egész világuk részesedik a Lélek életet árasztó művében. Ami azt is jelenti, hogy a Lélek a világnak szól és nem csupán az egyes hívőnek. Isten nem mond le erről a földről és erről a világról, és a bőséget itt akarja megteremteni.”⁶⁸ A Törvény csak kívülről érintette az

⁶⁸ SZATHMÁRY Sándor: *Élő víznek folyamai*. Református Zsinati Iroda Tanulmányi Osztálya, Budapest, 1997. 121. p.

embert, ez a víz, amit Jézus ígér, a bensőjévé válik, és belülről fakad. Isten az egész világot akarja meggyógyítani övéin keresztül, a nekik adott és általuk befogadott ígén keresztül.

c. Tűz

A tűz is teofánia-motívum. A tűz a szentség, érinthetetlenség szimbóluma. Gondolata végighúzódik a kijelentéstörténeten. Az Édenben a bűneset után jelenik meg, amikor Isten „villogó lángpallossal” választotta el az élet fájához vezető utat az embertől (Gen 3,24). Tűz jelenik meg, amikor Isten szövetséget köt Ábrahámmal (Gen 15,17), amikor megszólítja Mózeset (Ex 3,2), tűzoszlopban vezeti Izraelt (Ex 13,21-22), tűzben jelenik meg a Sinain (Ex 19,18), Illésnek is tűzben jelenti ki hatalmát (1Kir 18,24). Az oltáron soha el nem hamvadó tűz Isten folytonos jelenlétét jelképezi (Lev 6,12-13). Különösen gyakran jelenik meg eschatologiai teofániák kíséretjeként: Ézs 4,5; Dán 7,9-10; Joel 2,30; Mal 3,2; Jel 15,2; Jel 19,12. A tűz a szentség, az érinthetetlenség szimbóluma.

A tűz az ítélet eszköze és szimbóluma. Az ítéletet a meg nem hallgatott prófétai beszéd, az ige idézi elő. Ha nem tud termővé fordítani, emésztő tűzzé válik, és megegeti a pelyvát (Mt 3,10.12.). Jeremiásnak ezt mondja: „tűzzé teszem ígémet a szádban, ezt a népet pedig fává, hogy megeméssze őket” (Jer 514). Az Újszövetség gyakran használja a „tűz” képét az ítélet szemléltetésére, (Mt 3,10.12; 5,22; 13,40; 18,8-9; 25,41; Mk 9,43-48; Lk 17,29; 2Pt 3,7; Jud 23; Jel 8,7; 9,18; 11,5; 14,10; 19,20; 20,9-15; 21,8), mint amiben elválnak az igaz a hamistól, a szent a közönségestől. Az ige int: számolnunk kell vele a végső ítéletben is.

A tűz próbál. „Nem olyan-e az én ígém, mint a tűz?” (Jer 23,29) – mondja az ÚR. Megöl és megelevenít. Ezt élte át

Anna: „az Úr megöl” (1Sám 2,6). Az intenzív műveltető szerkezetben kifejezett igét így érzékeltethetnénk: „Az Úr öl, öl, öl” - pusztít, mint a tűz lángja. Isten megpróbál, amint tűzben megpróbálják az aranyat (Zak 13,9). Miképpen az aranyat és ezüstöt olvasztó tégelyben hevítéssel tisztítják meg (Péld 17,3; 27,21; Mal 3,3; 1Pt 1,7; Jel 3,18), úgy tisztítja Isten népét a próbára tévő szenvedés. A szenvedés nem mindig kauzálisan, gyakran csak eschatologiai összefüggésekben értelmezhető: Isten betegséget, fegyvert, szétszóratást, pusztulást idéz elő, már-már úgy érezzük, megemészt, amikor a zsarátnokból „föltámad” a főnix.

Az ellenállhatatlan isteni elpecsételés szimbóluma. Isten igéje tűzhöz hasonlóan hatalmába kerít, mint Jeremiást. „Az Úr igéje csak gyalázatot és gúnyt szerzett nekem egész nap. Azt gondoltam: nem törődöm vele, nem szólok többé az ő nevében. De perzselő tűzzé vált szívemben, csontjaimba rekesztve. Erőlködtem, hogy magamban tartsam, de nincs rajta hatalmam” (Jer 20,8-9). Akit kiválaszt, azt megtisztítja, mint Ézsaiás ajkát az eleven szénnel (Ézs 1,6). A tűz kifejezi: Istent nem lehet hatalmunkba kényszeríteni, szolgálatunkba állítani, nekünk kell Hozzá igazítani az életünket. Az istenfélelem és az istenszeretet kettős egységében szolgáljuk Őt.

Az áldás szimbóluma is a tűz. Az egyháznak adott áldás felgerjeszhető, felszítható (2Tim1,6) az igére emlékeztetéssel. A Feltámadott tűzláng tekintete (Jel 1,14) megmotaossa népét, vizsgálja az aranygyertyatartókat: a gyülekezeteket.

d. A testet öltött ige és az apokaliptikus ló

Jézus a passiótörténet kezdetén azt mondta: „Akinak nincs kardja, adja el felsőruháját, és vegyen” (Lk 22,36). Ezzel kezdetét vette az, a harc, amit előre megmondott: „Ne

gondoljátok, hogy azért jöttem, hogy békességet hozzak a földre. Nem azért jöttem, hogy békességet hozzak, hanem hogy kardot. Azért jöttem, hogy szembeállítsam az embert apjával, a leányt anyjával, a menyét anyósával, és így az embernek ellensége lesz a háza népe” (Mt 10,34-35). Ezzel nem történik más, mint Jézus egyenesen provokálja, előhívja, aktiválja azt, amit Mikeás próféta okos viselkedéssel még kezelhetőnek tart: „Ne higgyetek a barátoknak, ne bízzatok a jó ismerősben, még asszonyod előtt is, akit magadhoz ölelsz, vigyázz, hogy mit mondasz! Még a fiú is gyalázatosan bánik apjával, a lány anyja ellen támad, a meny az anyósa ellen, az embernek saját háza népe is ellensége” (Mik 7,6).

Jézus váltságahalálával hadat üzent a sötétség erőinek, s a Jelenések könyve első, fehér lovasa⁶⁹ hódító útjára indult a földön (Jel 6,2). Megváltói műve előhívta az istenellenes erőket, amelynek következményeként felgyorsulnak az események, a pokoli öldöklések: a háborúság, szakadások, kozmikus katasztrófák. Jézus felingerelte, előcsalogatta a gonoszt, hogy végső győzelmet arasson rajta, mint amikor Júda (!) vezetésével Izrael kicsalogatta Benjámín-Gibeát a városból a lévita ágyasán esett gonoszságért, hogy lemészárolja, és így tisztítsa ki a gonoszt Izraelbeől (Bir 19-20).

Jézus szabadító művének első számú címzettei és egyben eszközei a bezárt helyzetűek: a bűnösök, vakok, szegények,

⁶⁹ Jézus győzelmére utalóként értelmezi Szathmáry-Török-Kocsis: *Eszkatológia*, 61. p.; Hörömpő Gergely: *Jelenések könyve*, 58.p.; Henry Matthew: *An Exposition of the Old and New Testament* 1391.p.; James B. Ramsey: *Revelation*, 314.p. A Jel. 19,11 ;14 összefüggéseiben is ezt látjuk alátámasztva: „És láttam a megnyílt eget. Íme egy fehér ló, és aki rajta ül, annak neve hű és igaz. Ez a név adatott neki: az Isten igéje”

fogyok, összetört szívűek (Lk 4,18). A motiváció ellenpólusai ők. Sorsuk egyetlen dologra tanította meg őket: nem tudnak hatni. Nem tudnak kitörni helyzetükből, nem tudnak hatást gyakorolni sorsukra, körülményeikre.

M. E. Seligman – aki elsők között kezdett foglalkozni korunkban a motiváció kérdésével –, arra világít rá, hogy többek között éppen a szegények azok, akik a leginkább alulmotivált réteghez tartoznak. Az okot abban találta, hogy elegendő számú befolyásolhatatlannak ítélt helyzet átélése után azt tanulják meg, hogy nincs értelme küzdeni, mert úgysem tudnak változtatni helyzetükön. Akkor sem kísérelnek meg változtatni, ha egyébként lehetőségük nyílna rá.⁷⁰ Ez az ún. „tanult tehetetlenség”. Azok, akik személyes hatástalanságukat többször élik át, előbb-utóbb nem is törekszenek arra, hogy hatni akarjanak,⁷¹ mind érzelmi, mind értelmi síkon blokkolódnak: ez az ún. „emocionális és kognitív proaktív interferencia-hatás”. A „skatulyázás”, ellenszenv, igazságtalan értékelés, kiszámíthatatlan tanári viselkedés, kudarcok az iskolai év

⁷⁰ Ha a kutya háromszor-négyszer elkerülhetetlen áramütést élt át, akkor sem ugrik át másik ketrecbe az újabb áramütés elől, ha lehetősége lenne rá. (SELIGMAN, Martin E.: *Helplessness on Depression, Development and Death*. W.H. Freeman and Company, San Francisco, 1975. 37. p.). Hasonlóan az aranyhal áramütések után lassabban kereste a biztonságos vizet, mint naiv társa (Padilla kísérlete, in: SELIGMAN, 1975., 28.).

⁷¹ Thornton, J.W. and Jacobs, P.D.: Learned helplessness in human subjects, *Journal of Experimental Psychology*, 1971, 87. 369-372. közli, hogy egy kísérletükben egyetemista diákok elkerülhetetlen sokk-sorozat után elkerülhető sokk-helyzetekbe kerültek, de azokat is tétlenül túrték. Amikor megkérdezték, hogy miért nem kísérelték meg legalább a sokk megszüntetését, 60 %-uk azt mondta: „Minek?” Előző tapasztalataik arra tanították meg őket, hogy „minek?”. Ezek a kísérletek meggyőzőek arra vonatkozóan, hogy a befolyásolhatatlanság meghatározó mértékű átélése a jövőbeni magatartást is meghatározza, elővételezi a jövőbeni lemondó magatartást.

elején stb. mind iskolai tanult tehetetlenségé válhatnak, következésképpen a tanulás ellen fordíthatják a gyermeket, bénítják tanulási kedvét, kioltják az óvodáskorra még jellemző tudásszomjat. Ilyenkor hiábavaló az óra eleji bárminémű tanári buzgalom a diák un. „motiválására”. Seligman kritikája megszívlelendő: „Úgy gondolom, az iskolás csak azt tanulja meg, hogy mennyire tehetetlen vagy mennyire nem.”⁷²

Bármilyen okból is bénul valakinek a motivációs rendszere, végső soron a bűn gyümölcse. Ezt, az emberre rákényszerített helyzetet, a Gonosz által véglegesnek kívánt állapotot forgatja fel a Szabadító, amikor távlatot nyit e bezárt sorsúak” előtt. A Szabadító az embert a meglévő lehetőségei fölé emeli, és megszabadítja a fennálló világ bénító uralmától. Igéjével lehetővé teszi, hogy emberek önmaguk fölé nőjenek. „Mert a szabadság mindig abban áll, hogy az ember túlmegy azon, ami már egyébként is itt van, azon is, ami önmaga.”⁷³

Jézus ígérete beteljesedésekor a Szentlélek sűrítve hozta a mennyei erőt. A tanítványokhoz szél, lángnyelvek és a megtöltődés (πίμπλημι, vö. lat. pleo, plenus) - talán mondhatjuk úgy is, hogy áradás, „flow”⁷⁴ - kíséretében jött. A ויהוה ószövetségi értelmezése szerint nem tartalmaz dianoetikus elemet!⁷⁵ Annál érdekesebb, hogy a Lélek az Újszövetségben dianoetikus elemmel, tehát az igével, a szóval, összekapcsolva jelenik meg. Az ígét a Szentlélek

⁷² SELIGMAN, Martin E.: *Helplessness on Depression, Development and Death*. W.H. Freeman and Company, San Francisco, 1975. 153. p.

⁷³ SZATHMÁRY Sándor: *Eszkatológia...* 105. p.

⁷⁴ vö.: Csíkszentmihályi Mihály flow-elmélete

⁷⁵ KITTEL, Gerhard - FRIEDRICH, Gerhard (ed.): *Theological Dictionary...* p. C.1.

teszi hatóvá, s használja az újjáteremtés dinamikus hatalmaként, mint újjászülő, gyógyító vagy éppen ítélő eszközt. Akárhogy is jelenik meg, tehát akár szél, víz vagy tűz- szerű hatásával, a Szentlélek az igével mindenképpen a szabadításunkat szolgálja Jézus Krisztus hatalma által.

A dinamikus elem és a katechézis

A katechézis kegyelemszerű meglátogatásra utalt tanítás. Soha nincs az ember birtokában az, amiről, Akiről tanít. Éppen ezért nélkülözhetetlen az imádság, amely által Isten mennyei ereje kérhető. Az imádság nyitja meg a szíveket, e nélkül a katechézis ügyeskedéssé laposodik.

Hisszük, hogy a tanítás révén az ige motivál a fent leírtak értelmében: mint szél, mint víz, mint tűz; sőt hisszük, hogy szabadítás megy végbe szavaink által, mert Jézus Krisztus evangéliumának hatalma adatott belé. A katechézis lendületes tanítás. Nem fásult, lemondó, nem csüggeteg. Hogy is lehetne az, amikor rajta keresztül a jövő világ erői (Zsid 6,5) törnek be az osztályterembe, a hallgatók legbelső világába, hogy onnan kifelé hatva új világ formálódjék?! A tartalom visszahat a tanító személyére. Gyakran éljük át, hogy miközben tanítunk, az ige minket magunkat is szárnyaira emel, s könnyebbé válnak terheink.

A katechézis sokkal több, mint aminek a racionalizmus kora tartotta: sokkal több, mint „kedély-javító tantárgy”. Szabadítás-proklamáció, amelyben a növendék meghallhatja, hogy az ember túlmehet azon, ami önmaga. A katechézisnek bezártságokkal, emberi nyomorúságokkal kell szembesülnie, azaz őszintének kell lennie, hogy Isten szabadító hatalma érvényre jusson általa. A közönyösség, a hivatalnoki lelkülettel végzett tanítás és a képmutatás a szabadítás

legnagyobb akadály. Krisztustól kapott királyi tisztünk, hogy szabad lelkiismerettel harcolhatunk az ördög minden hatalma ellen egyszerűen az ige közlésével.

A katechézistól sokan csak azt várják, hogy „a gyermek ott rosszat nem tanul”. Pedig a Krisztus-követés ennél sokkal több: felforgatja az egész életet, és új rendet teremt. Nem adhat kevesebbet, mert az ige életre és halálra való készsége vár, a „még az én életem sem drága nékem” jegyében történő értékátrendeződést. Isten hatalma azokban vált nyilvánvalóvá, akikben nem dermedt formasággá a hit, hanem meghagyták az ígét friss, eleven hatékonyságában: akik számára új ihletést adhatott, akiket gyógyíthatott, akiket ítéltetett, akik engedték magukat „rászedni” Isten beszéde által. Így lett egyedi nagyság D. Bonhoeffer, A. Schweitzer, Gulyás Lajos, Pap László, Pap Béla és sok más egzisztenciális mártír, akik halálukkal is túléltek korukat, vagy akiknek alázatos szolgálata is dicsőséges lett.

Az egyház a nála lévő isteni igével előhívja a gonoszt! Előhívja, hogy leleplezze és megítélje. Ez az egyház prófétai tiszte. Valójában bármilyen hatalomnélkülinek is látszik Jézus Krisztus népe, az egyház, ő a világ motivátora, mert nála van Isten beszéde: az ige. Isten kegyelmes igéje felébreszti a gonoszt, s felszínre hozza a lappangó indulatokat. A katechézisnek erre fel kell készíteni. A katechézis nem pusztán konfliktuskezelő technikákat tanít - amelyek egyébként hasznosak lehetnek -, hanem a konfliktusokat istenkérdésként illetve krisztuskérdésként kezeli. Nem simítja el mindenáron a konfliktust, mert azzal esetleg a gonosz virágzását segítené. De nem is keresi a háborút, mert Szabadítója a Békesség Fejedelme.

A katechézis dinamizmusát jelentős mértékben segíti a jó éneklés, hangszerek használata, (megszívlelendő a zenei anyanyelv figyelembe vétele és alkalmazása mind az éneklés, mind a hangszerek tekintetében) s főképpen ünnepek környékén a klasszikus zenehallgatás.

3. Idői elem

Az igének idői eleme is felismerhető. A דבר egyformán jelent beszédet, tettet, történetet. Az ige törtéző szó, szóesemény. Nem elég jelentéstartalmát kutatni, hanem jövőjét, hatását, történetté válását is kell vizsgálni. Ige és idő elválaszthatatlan. „A prófétai teológia számára ami »időtlen«, aminek nincs világos kapcsolata a jelenhez, az – »idétlen«; ami csak egy pont az emberiség történelmében, annak nincs köze az emberiség történelméhez.”⁷⁶ A szót csak akkor értjük helyesen, ha mint történést tartjuk szem előtt.⁷⁷

A szó ígéret. „Az, aki beszél, a szóban saját magát ígéri meg a másoknak, saját magáról győzi meg, jövőt nyitva számára azáltal, hogy hitet ébreszt benne.”⁷⁸ A kijelentéstörténet a maga szó-tett-szó-tett láncolatában „ígéret-történet”.⁷⁹ Évszázadokat, évezredekkel fog egybe ez a szó-tett-szó-tett lánc.⁸⁰ A Biblia több mint egy évezredes keletkezéstörténete ezt példázza. Az elhangzó ige-ígéret (szógyök-hasonlóság!) eseménysort nyit meg, a jövőt az ígérezhez kötötten a jelenbe hozza, a jelent döntések elé állítja,

⁷⁶ PÁKOZDY László Márton: *Jeremiás templomi beszéde*.... 33. p.

⁷⁷ EBELING, Gerhard: *Isten és szó*. Hermeneutikai Kutatóközpont, 1995. Budapest. 30. p.

⁷⁸ EBELING, Gerhard: *Isten és szó*.. 31. p.

⁷⁹ SZATHMÁRY Sándor: *Eszkatológia*... 120. p.

⁸⁰ PÁKOZDY László Márton: *Bevezetés a bibliai kijelentéstörténet általános ismertetésébe*. Budapesti Református Theológiai Akadémia. Budapest, 1979. 16. p.

és hit által a történéseket az ígélet beteljesedése felé a „novum ultimum”-ra, egy utoljára megjelenő új felé viszi. Ilyenformán az Isten ígéreteiben való hit jövőre felé irányultságot ad, ami „kverulánssá, hajtóerővé, nyugtalansággá és a gondolkozásnak gyötrelmévé lesz”.⁸¹ Isten az ő jövőre felé, az új ég és új föld felé „motiválja” a világot, benne még a gonosz munkáját is.

Amit Ő mond, az történéssé válik, amit tesz, azt szavával erősíti meg (pl. próféciák, Jézus születéséről hír), amit újabb tények igazolnak. Ennek a próféta-apostoli bizonyágtételnek az egy történet szerveződése teszi egyedülállóvá a zsidó-keresztény hitet, s éppen a kijelentéstörténet mint történet hiányzik – aminek még a gondolata is hiányzik – minden más vallásból.⁸² A mítoszok történet nélküli istenkeresgélések; a vallások is legfeljebb egy ponton találkoznak a földdel: amikor vallásalapítójuk elindította. De hogy az isteni szó történeláncolatá szervezze egyének és népek életét, azt sehol máshol nem találjuk meg. Ugyanakkor azt is látjuk, hogy a történelemben realizálódó ige „újra és újra ellöki magát saját realizálódásaitól és ismét a lét nem realizált jövőjévé lesz”⁸³, mert minden megvalósulás Isten jövőbeni kiteljesedett világának egyben akadály is, ha azt megérkezésnek tekintik. Ebben az összefüggésben is igaz, hogy „nincsen itt maradandó városunk, hanem az eljövendőt keressük” (Zsid 13,13). Az egyház ezért zarándokként ismeri magát a földön, ahol nem akar véglegesen berendezkedni.

A keresztény hit nem futurológia, és nem metafizika, hanem Isten örökkévaló jövőre felé felismerése a

⁸¹ SZATHMÁRY Sándor: *Eszkatológia...* 97. p.

⁸² PÁKOZDY László Márton: *Bevezetés ...* 17. p.

⁸³ SZATHMÁRY Sándor: *Eszkatológia...* 125. p.

mulandóban. Ábrahámától kezdve Isten az időbe és térbe, a történelembe lép, hogy jövődjét valósággá tegye az adott kor emberének, s belülről hatva át a világot – kontinuitásban és diszkontinuitásban – célja felé vigye. A futurologia a jelen elemeiből találgatja a múltat. A görög mitológia történet nélküli metafizika.

A Biblia nem úgy mondja el a múltat, mint egy mesemondó, és nem is úgy, mint egy történész, hanem „leleplezi a jövőt a múltban. Elmondja Isten jövője anticipációjának történetét, ahogy a múltban volt, és aktuálissá teszi azt, ami ebben a múltban nyitott, beteljesedésre és megváltásra váró”.⁸⁴ Isten új lehetőségeinek történelembe lépésekor újra- és újraértelmezi múltját az egyház és benne az egyén is, s áldásként ismeri fel azt, amit korábban nem értett. Ez az újraértelmezés azonban soha nem jelenti az alapok megrendülését, sőt inkább Isten dicsőségének jobb és jobb megismerését.

Az ige történet-szemléletében jelentős részt kap az emlékezés. Az emlékezésre szólítás át- meg átszövi az Ószövetséget éppúgy, mint az Újszövetséget. Istennek a történelemben tapasztalt rész szerinti és mulandó megjelenéseit az emlékezés átváltoztatja Isten végérvényes és eszkatológikus megjelenése jelzéseivé, mely a történelem végén érkezik el.⁸⁵

Az igében benne van tehát múlt-jelen-jövendő. Az, aki Ábrahám-Izsák-Jákób Isteneként mutatkozik be, átfogja az időt. Múltbéli ígéreteinek beteljesedése garancia arra, hogy a jövőre vonatkozó igéi is bizonyosan beteljesednek. Erre

⁸⁴ Ibid. 101. p.

⁸⁵ SZATHMÁRY Sándor: *Eszkatológia...* 121. p.

hivatkozva a jelenben feltétlen bizalmat, hitet, az ígében ígért jövődönnek aktív munkálását várja.

Keresztelő János kérdése: „Te vagy az Eljövendő”? egető kérdés. Keresztelő János is, az apostolok is, és az első gyülekezetek is úgy kezdtek hinni Jézusban mint Messiásban, hogy egybevetették az ószövetségi ígéretek Jézus személyével. Azt vizsgálták, hogy Isten ígéréteit a Jézus-esemény igazolja-e? S éppen a korszakokon átívelő ígéretek és a factum – Jézus tettei és feltámadása – egybeesése bizonyította Jézus személyét Isten Fiának. Isten Jézus Krisztus személyében az idők teljességében a történelem kontinuitásába lép, de radikálisan új erőként, diszkontinuitásként, mert Máriától született, de a Szentlélek által. Ember, de Isten Fia is, hogy megváltónk lehessen, és így a világ népeit az idők végén Isten trónusa elé gyűjtse.

Az idői elem és a katechézis

Jézus Krisztus evangéliuma prófétai kegyességet formál. A prófétai kegyesség számára az isteni belép a történelembe és dinamikusan együttvan (immanens) azzal, ami történik; „a prófétai kegyesség időben élő, jövődönnek feszülő, isteni befejezésre váró kegyesség”⁸⁶ Erre a prófétai kegyességre tanít a katechézis.

A katechézis rámutat: kairosok vannak, amelyekért felelősek vagyunk. Ha az ÚR munkálkodik, nem lehet rest a szolgálta sem.

Az emlékezés és emlékeztetés a tanítás lényegi eleme, mert benne szerveződnek egybe a múlt és a jelen eseményei, s ez ad irányt a jövődön felé. A jövődön felé figyelő prófétai

⁸⁶ PÁKOZDY László Márton: *Jeremiás templomi beszéde...* 30.

történet- és történelemszemlélet nem enged befejezettség-érzést, folytonos értelmezést és annak felülvizsgálatát követeli. Olyan motiváció, ami ugyancsak az ige legbelső lényegéből fakad, s amit nem külön tanítunk, hanem együtt adatik az igével. (Az emlékezés egyébként nemcsak a lelki, hanem a mentális egészségnek is feltétele, és/de nem mindegy, hogy hogyan emlékezik valaki.)

Hozzáteesszük, hogy a katechézis kevésbé a múltra helyezi a hangsúlyt, mint inkább a jövőre. A megtérés a radikálisan újnak, addig nem ismertnek való ajtónyitás Jézus Krisztus evangéliuma szerint, azaz az „Isten jövőjéhez való megtérés.”⁸⁷ Ez a jövő nem enged bezárkózni, szüntelen kihívást jelent, a vélt vagy valódi igazság megmérését kéri az ige mérlegén. Ezáltal folytonos szellemi-lelki készültségben tart.

A katechézis rámutat az ígélet-megvalósulás összefüggéseire bibliai történetekben és egyháztörténeti eseményekben. Megfelelő korosztályokban nem hallgatja el azokat a csalódásokat sem, amelyek az ige realizálódása és az emberi váradalmak között feszültek, hogy megláttassa Isten annál nagyobb dicsőségét. Mutasson rá arra, hogy Isten jövője hogyan jelent meg egy-egy történésben.

Példaképet teremt koruk hőseiről, rámutatva arra, hogy az örök ige hogy aktualizálódott a mulandó emberben. Generációkat köt össze a gondviselés felmutatásával.

Az egyház végső soron az idők végről, a nyugalomból motiválódik: a Jézus Krisztusban felajánlott, eljövendő békességből. Ezért tud várni is, nemcsak tevékenykedni. A várakozás éppoly lényeges része a megfelelő motivációnak,

⁸⁷ SZATHMÁRY Sándor: *Eszkatológia...* 107. p.

mint az aktivitás. A tétlenséggel, a magyar bűnök is nevezett „patópáloskodással” szemben a katechézis bölcs várakozásra képesít, ugyanis csak az képes Isten cselekvésére várni, és a rendelt időben cselekedni, aki ismeri az időket, és az időkben munkálkodó URat.

4. Morális elem

„Isten igéjének summája: igazság” (Zsolt 119,160; 2Sám 7,28). Az nnx jelentése: megbízható, szilárd, maradandó, teljes valóság. Olyan valóság, ami abszolút megbízható, ezért szilárd, érvényes és elkötelező. Istenben nincs hamisság, szavai a teljes igazságot hordozzák. Minden kimondott igéjének a teljes igazsággal van kapcsolata: egyrészt úgy, hogy a szó és a jelzett dolog megfelel egymásnak, másrészt úgy, hogy a beszélő hűséges, megbízható hallgatója számára. Az ige/szó tanúskodik két személyt érintő dologban. Az igazság és hűség az igének morális vetületet ad.⁸⁸ Az igazság a nyelv birodalmához tartozik. Az ember képes a beszédre, ezért szempont számára az igazság és a hazugság. Az állat vagy a kő nem tud hazudni, mert számára nem szempont az igazság.⁸⁹

Figyelemre méltó, hogy a 119. Zsoltárban „ige” és „törvény” kifejezései teljes mértékben fölcserélhetők:⁹⁰ lásd 9, 16, 17, 25, 28, 42, 43, 49, 65, 74, 89 stb. verseket – és a 1, 18, 29, 34, 44, 51, 53, 55, 57, 61, 70, 72, 77, 85 stb. verseket. A törvény vertikális és horizontális vetületben érvényesül.

⁸⁸ KITTEL, Gerhard - FRIEDRICH, Gerhard (ed.): *Theological* p. C.2.

⁸⁹ EBELING, Gerhard: *Isten és szó...* 53. p.

⁹⁰ KITTEL, Gerhard - FRIEDRICH, Gerhard (ed.): *Theological...* p. C.2.

Amikor Isten ígéje tisztán megszólalt pl. Ezsdrás, Nehémiás idején, nemcsak a kultusz pezsdült és tisztult, hanem a civil életben is gyökeres változások történtek. Ezzel szemben Jósiás reformja félbemaradtnak tekinthető, mert csak kultuszi reformációt hozott. Jósiás szembesülése „a törvény könyvének beszédével” nagyszabású – mai szóval élve – ébredést hozott ugyan az országban (2Kir 22-23), de a szövetség ígéinek embertársi vonatkozásai elmaradtak. Ezért nem telt el 15 év, és Jeremiás próféta a templom ellen kezdett prófétálni (Jer 7).

„Mert csak ha igazán megjobbitjátok útjaitokat [út = az egész élet a maga gyakorlati magatartásában, irányában, mozgásában] és tetteiteket, ha igazságosan ítélték ember és embertársa között, ha a jövevényt, árvát és özvegyet nem nyomjátok el, és ártatlan vért sem ontotok ezen a helyen, nem követtek más isteneket a magatok romlására: akkor megengedem, hogy ezen a helyen tartózkodjatok, azon a földön, amelyet őseiteknek adtam, öröktől fogva mindörökké. Ti hazug szavakban bíztok, amelyek semmit sem érnek. Loptok, gyilkoltok, paráználkodtok, hamisan esküztök, a Baalnak tömjéneztek, és más isteneket követtek, akiket nem ismertek. Azután idejöttök, és megálltok előttem ebben a házban, amelyet az én nevemről neveztek el, és ezt mondjátok: Megszabadultunk! De azután ugyanazokat az utálatos dolgokat követitek el. Vajon rablók barlangjának nézitek ezt a házat, amelyet az én nevemről neveztek el? Majd én is annak nézem! – így szól az ÚR.” (Jer 7,5-11).

Isten népe között megvalósítandó „igazság”-nak emberi-közösségi, horizontális, társadalmi, politikai vetülete is van. Ezért nekünk, keresztyéneknek „»a jövő világ erőit« a

jelen teljes és valóságos nyomorúságába bele kell vinni: személyesen, szociálisan és politikailag.”⁹¹

A protestantizmus református ágának erénye a társadalmi életért érzett felelősség, ugyanakkor fokozott kísértése – a pietizmus negatív hatása, az egyébként sok jó mellett – az individualizálódó keresztyénség saját egyháztagságán belül. Az ige a felebarátért is felelőssé tesz. Jézus Krisztus a szeretet parancsában egyértelművé tette kötelességünket nemcsak Isten, hanem az embertárs iránt is.

A morális elem és a katechézis

A katechézisnek mindig meg kell találnia az ige embertársi imperatívusait. Ha az ige belső tartalmának megfelelően akarjuk nevelni a következő nemzedékeket, föltétlenül közösségi szemléletűvé kell válnunk és nevelnünk őket. A közösség alapja pedig a Krisztusban kiválasztott egyház! Ha szociológiai szempontból nézzük: ez olyan kapcsolati hálót biztosít, amely motiváló erőként hat vissza!

A katechézis tanítja a Tízparancsolat etikai kódexét, de mindezt a Nagyparancsolat felől. Önkéntes áldozatvállalásra hív, miként Mesterétől tanulta: „Én odaadom az életemet. senki sem veheti el tőlem: én magamtól adom oda. Hatalmam van arra, hogy odaadjam, hatalmam van arra is, hogy ismét visszavegyem”. (Jn 10,18). A szeretetet az igazságossággal együtt keresi és szolgálja, egyiket sem a másik rovására. Ez naponkénti kihívást jelent. Mivel Jézus személyes jelenvalóságát és erejét ígérte, ennek megvalósítása lehetséges. A katechézis ezért nemcsak

⁹¹ SZATHMÁRY Sándor: *Eszkatológia...* 113. p.

normát ad, hanem az ige tanítása révén erőt is kínál a krisztusi ethosz megvalósításához.

Az ige morális tartalmából következik az is, hogy a katechézis tanít különbséget tenni jó és rossz között, amit nem önkényes normák alapján szab meg, hanem a kijelentés alapján. A katechézisben részesülők számára ez nem megvetendő útravaló olyan értékválságos korban, mint a mi időnk.

Az etikus cselekedetre gyakoroltatással tudjuk nevelni a gyermekeket (lásd fentebb, a dianoetikus elemmel összevetve). Ezért feladatokat kell adni a gyermekeknek, hogy a keresztyén értékekben, magatartásban, kitartásban, hűségben állhatatosakká váljanak. Diakóniára kell nevelnünk őket nemcsak a gyülekezet, hanem az ő saját érdekükben is.

Összegzés

A katechézis nem annyira külső technikákkal, hanem az ige belső erejéből merítve motivál. Az ige készítő erejének összetevői az „ige” szó héber és görög elemzéséből következik, amelyek: dianoetikus elem, dinamikus elem, idői elem, morális elem. Azok a megfontolások és módszertani „fogások”, amelyeket a motivációelméletek kínálnak, alkalmazhatók, de csak másodlagos szerepet kapnak ahhoz képest, ami az ige belső lényegéből következik. Így nyeri meg az életet a katechézis, hogy nem mindenáron akar motiválni. Elveszti önmagát az igében, s megtalálja az életet.

Az átfogó világi motivációelméletek mindegyike részt valósít meg az egészből. Részigazsága mindegyiknek lehet. Mindezeket magában foglalja, szükség esetén alkalmazza a

katechézis. De a keresztyén tanítás több ezeknél: Christo-logoterápia. A katechézis nem pusztán logo-terápia, még csak nem is theo-logoterápia, hanem Christo-logoterápia, mert a Jézus Krisztusról szóló tanítás által új tudatot teremt, ezáltal új motivációs bázist.

Az az ige, amely eget és földet teremtett, a katechézis által is munkálkodik. Szinte csak bízni kellene abban, amit Isten maga mond: „Mert ahogyan az eső és a hó lehull az égből, és nem tér oda vissza, hanem megöntözi a földet, termővé és gyümölcsözővé teszi; magot ad a magvetőnek és kenyeret az éhezőknek, ilyen lesz az én ígém is, amely számból kijön: nem tér vissza hozzám üresen, hanem véghezviszi, amit akarok, eléri célját, amiért küldtem.” Ézs 55,8-13.

György András: Ifjúsági vezetők és munkatársak képzése

Alapvetés

Az ifjúsági munka indoklása közvetetten bibliai alapon

A fiatal generációban lévő erőt, ha nem tartjuk mederben, akkor vagy új medreket alakít ki magának – ezzel fölöslegessé téve a régieket –, vagy saját kényelmükre és szórakoztatásukra fogy el.

A fiatal generációkat potenciális piaccá alakító társadalmi állapotok kizárólag a teljesítőképességüket, potenciáljukat, tudásukat tartja számon – a defektussal, deficittel élöket perifériára szorítva –, és a lelki igények nélküli „fogyasztva szórakozók” köpenyét húzta rájuk.

A mi esetünkben ez azt jelenti, hogy ha a felvidéki magyar ifjúságot próbáljuk meg körülhatárolni, hogy nagyon komoly krízis, veszélyforrás, dezorientáltság, céltévesztettség, a szó legszorosabb értelmében generációs válság fenyeget.

Mű-identitás és hasonulást erőltetnek rájuk és ezzel elvész az egyediség meghatározása, értékelése. Az egyformává formálhatóság a lényeg. Az Európai Unióban, pl. mindegy ki magyar, mert az egyediség meghatározhatósága és értékelhetősége nem szempont. A fiatalok nyájközösséggé válnak, kiszolgáltatottá válnak minden olyan célzott hatásnak, mely motiválni, vagy manipulálni, vagy meggyőzni szeretné.

Egyre szélesebb jogokkal ajándékozza meg a fiatalokat a modern szemlélet - hiányzik az életükből a kontroll, a kritikai felület. Nem képesek felmérni a határokat. A Fórumintézet felmérése szerint egyetlen kritikai felület az,

amelyet megtűrnék, mégpedig a saját kortársaik véleménye. S ez egy nagyon labilis lelki, szociális állapot, ugyani számukra nincs meg a tükör, ami alapján önmagukat meg tudják reálisan határozni.

Tolerált devianciákkal élnek, amelyekkel szemben nincs tudatos fellépés. Szlovákia gazdasági állapota rövidtávon sikerre van ítélve, ami azt jelenti, hogy a fiatalok szórakozásra fordítható ereje, energiája emelkedni fog, s innentől kezdve a szó szoros értelmében szórakozás és szórakoztatás-központú fiatal személyiségek azok, amelyek kialakulásához jelen körülmények között a társadalom – akár egyház, akár nem egyház – csak asszisztál.

Ezeket a meghatározásokat természetesen bibliai alapon is kell indokolnunk, igazolnunk. Igazából egy igét szeretnék kiemelni, amely ezt a blokkot kívánja összefoglalni: *„Élj a te szívednek kívánságaiban, és megtudd, hogy téged mindezért az Isten felelősségre von.”* (Préd 11, 9)

Ez viszont azt jelenti, hogy ha az ifjúsági missziót célzottá, eredményessé, hatékonyá szeretné tenni bármilyen – mindegy, hogy egyházi, vagy nem egyházi közeg –, akkor nem elégedhet meg azzal, hogy megpróbál egy általa meghatározott szóhasználattal élni. Hanem mint ahogy a jó szerszámot meg kell találni a beteg masinához, ugyanúgy meg kell találni az ifjúsághoz vezető fogalmi, kapcsolati sémákat, vagy modelleket. Tudniillik az a vákuum, ami most alakítja a fiatalok állapotát, az nemhogy csökkenne, hanem még fokozódni fog. Egy nagyon egyszerű dolog az, amely ezt szemléltetni fogja. Érdemes belegondolni abba – amellyel épp az előbb említett felmérés foglalkozott -, hogy ma az a jellegű szabadidőtöltés, amivel szívesen foglalkozik a 15 és 18 éves korosztály, az a jellegű szabadidőtöltés mit

ad neki, azaz mit vár tőle. A válasz megdöbbenő: a 91%-os eredmény azt mondja, hogy semmit, pusztán szórakozni szeretne. És ezt lehet úgy érteni, hogy nem vár mást a gyülekezeti együttléttől, gyülekezeti tábortól, pusztán a szórakozási igényét szeretné megfogalmazni.

Az Egyház, mint fiatalokat megszólító és integráló közösség létező modelljei az ifjúság számára

Közvetlenül a rendszerváltás előtt és utáni gyülekezeti modell

Egy egyházidegen kritériumok által megszabott szituáció volt ez az egyház számára, ami azt jelenti, hogy gyakorlatilag az egyháznak gúzsba kötve kellett táncolnia. Volt fiatal, volt lelkész, s ameddig a lelkész bátorsága, s úgymond az atyafiak kiállása elvitte, addig képes volt az egyház valamilyen módon integrálni, ha csak rövid ideig is a gyülekezeti közösségbe a fiatalokat. Ez egy nagyon különleges dolgot szült, tudniillik ez valóban lelkész-függővé tette az ifjúsági munkát és ebben szocializálódott a gyülekezeti tagjaink zöme.

- Olyan gyülekezeti modell él az emberek fejében, ahol a pap a *lotus factus*, és ezért minden tőle függ, tőle ered. Ha neki van erre affinitása, akkor a gyülekezet identitása azzá válik, ha neki van erre ideje, vagy kedve akkor képes a gyülekezet ifjúsági munkát végezni. A másik, ami ebből következik, hogy a lelkész, akár ért hozzá, akár nem, a rendszerváltás után ifjúsági munkát kellett végeznie, mert ez volt az elvárás iránta. Ez sokszor kényszer volt a lelkésznek, kényszer a gyülekezetnek, kényszer a fiataloknak, és egy ilyen táborban vettek részt fiatalok, de óriási fluktuációval. A lelkésznek ezt a munkát akár értett hozzá, akár nem, akár volt rá elhívatása, talentuma

akár nem – ez lett a tendencia – végezni kellett. Kényszer a lelkésznek, kényszer a gyülekezetnek és kényszer a fiatalnak. Ennek következményeként sok fiatal vett részt egyházi alkalmakon, de mint már mondtam, nagy volt a fluktuáció.

- Zárt, kicsi – gyakran befelé forduló – közösségekben léteztek a gyülekezetek, amelyek nagyon nehezen nyitottak új tagok iránt. Ez a közösséget a nem vallásos kötöttségű fiatalok számára egyenesen idegenné tette. Magam is számtalanszor hallottam, tapasztaltam olyat, hogy az, ami a templomban zajlik, az valamilyen titokzatos, vagy zárt, bensőséges közösségű emberek igénye, nem pedig a többi fiatalé.

Napjainkban

- Az egyház lassan nyitott a fiatal generációk iránt, ez annak is köszönhető, hogy fiatalodott a lelkészgarnitúra, létrejöttek regionális és országos szervezetek
- Intézményes lett a fiatalok szabadidejének egyházi szervezése, ezzel egyre nagyobb felülete van a fiatalok közötti szolgálatnak. Ez alatt futball csapattól kezdve, önképzőkörön át, színjátszó csoporton keresztül a kórusig, vagy ifjúsági zenekarig sok mindent lehet érteni. Egy érdekességre hívnám itt fel a figyelmet, hogy ott jelennek meg külső, tehát nem vallásos kötődésű fiatalok a gyülekezetben, ahol ez a terület egyre nyitottabb, egyre szerteágazóbb, azaz, bibliai értelemben toleráns. Tehát képes elviselni a piercing-et a fiatal orrában, vagy képes elviselni azt a jellegű megnyilvánulást, ahogy ő önmagát megfogalmazza. Itt gondolok az olyan identitásokra, mint a rocker, a punk, az emo, stb. Az egyház számára óriási lehetőség, hogy egyre nagyobb területet nyit a befogadásra, ott annál spontánabb

jelenséggé válik a fiatalok befogadása az egyház iránt.

- Egyre nagyobb az aránya a munkatársak és szolgálattevők között a teológiát nem végzetteknek, és ez iránt nagyon nagy kell, hogy legyen az egyház részéről az igény. Mert amíg nem hiszi el a teológiát végzettek nagy része, hogy nemtől, kortól, szakmától függetlenül van olyan ember, aki jobban ért egyes területekhez, addig az ifjúsági munka beszűkült marad. Egyszerűbben fogalmazva: a fiatalabbak képesek a leginkább a fiatalabbakhoz közel kerülni, akkor ezt a lehetőséget a lelkésznek, a gyülekezetnek kötelessége megadni.
- Folyamatosan modernizálódó kommunikációs csatornákat használ fel a szervezésre és a megszólításra a fiatalok között szolgálatot végző keresztyén közeg. A fiatalok egyik spontán közegévé vált a virtuális világ, amely komoly nyomatékkal vesz részt a fiatalok személyiségének alakításában.

Egy nyugati példát leltem, ahol egy aktívan működő, fiatalok számára érdeklődést kiváltó weboldal tetszett a legjobban, ami gyakorlatilag nem szólt másról, mint élménymegosztásról. De ott, abban a gyülekezetben a pap is leírta az élményeit, meg a presbíter is, és olyan interaktív közösség jött létre, ami vasárnaponként találkozik ugyan, de mivel van egy ilyen naplózása az élményeknek, a közösségben van beszélgetésre hivatkozási alap. Gyönyörű modellnek tartom, és nagyszerűen képes befolyásolni a fiatalok hétköznapi gondolkodását. Meg kell keresni azt az embert a gyülekezetben, aki ezt bírja, ezeket a sémákat, kommunikációs csatornákat szervezze. Egy fontos dolog még ehhez: az a felület, amelyhez az egyházi közegek a fiatalokkal érintkeznek, jelen pillanatban még mindig minimális. Ez szerint nem csak tágítani van mit, hanem óriási energiákat kell felszabadítanunk arra, hogy az egyház érintkezési felülete a fiatalokkal megnövekedjen.

Az ifjúsági vezető és munkatárs történelmi előképe

A kántortanító

Mint intézmény volt jelen a közösségben. Közösségszervező, lelkigondozó, PEDAGÓGUS – NEVELŐ, egy igazi integráló személyiség, aki a lelkész vagy a gyülekezet vezetőségének másik pólusa volt. Ő volt az első érintkezési felület a gyermek, a fiatal és a gyülekezet között. Az ifjúság szervezése és nevelése jelentette az egzisztenciáját. Ma nincs hasonló intézmény kialakítva, de még tervezve sem az egyházak struktúrájában.

Gyakorlati hiánya érezhetően óriási. Pedig szükségszerű feszültséget eredményezett, ami nem csupán kiszélesítette az egyház munkalehetőségét, hanem olyan „piacot” kínált, ami által világi intézmények integrálódtak gyülekezeti közegben. Ezt a történelmi mintát bátran kellene használnunk. Gyakorlatilag a magyar református egyháznak létigénye, hogy valaki szabadon munkálkodjon a gyülekezetben a lelkész mellett.

Pillanatkép a mai ifjúsági vezetőkről és a munkatársakról

Ezek az emberek:

- lelkes önkéntesek, akik szabadidős tevékenységként végzik munkájukat,
- a gyülekezethez, intézményhez munkatárs-jogilag nem köthetők, emiatt a számonkérésük nehézkes, szolgálatuk minősége kizárólag rajtuk múlik,
- hitvallásos nézeteik sokszor nem tisztázottak. Bizonyos teológiai fogalmak, nézetekben, mint pl. a bűn, kegyelem, megtérés, nem egyöntetű nézetet képvisel. Azaz nem tudja a református ifjúsági vezető, hogy mitől református a református.

Megjelent, pl. újonnan az ún. dicsőítés, amivel nem lenne baj, csak hogy általában nem előzi meg egyfajta folyamat, bűnvallás, bűnbánat, megtisztulás. Az önmagában létező dicsőítő alkalom önámítás. Egyszerűen fogalmazva bűnös állapotomban végzek dicsőítést, mint ahogy a neo-protestáns közösséget egyre inkább alkalmazzák ezt az ifjúság toborozására,

- továbbképzésükre óriási szükség van.

Ifjúsági vezetők és munkatársak képzése

A vezetői-munkatársi állapot stabilizálása

Az önkéntes jelleget megőrizve a felelősségteljes tervezés kell, hogy tendenciává váljon. Azaz nagyon egyszerű kérdések: meddig számolhatok veled, mit vagy képes és hajlandó elvégezni, ill. hajlandó vagy-e tanulni továbbfejlődésed érdekében. Itt a szolgálat nem csak számon kérhetővé válik, hanem a gyülekezeten kívüli szolgálattá is alakul. Emiatt a munkatársak helyét, szerepét első lépésben definiálni kell az egyházban, ifjúsági szolgálatot végző intézményben.

Egzisztenciális tényezővé kell, hogy váljon a munkatárs számára az ifjúsági szolgálat. Megfelelő módon ki kell ezeket alakítani, hiszen ha hosszútávon tud tervezni a munkatárs az életének anyagi részleteivel, akkor hosszú távon tervezi a szolgálatot is. Ha az erőforrás nincs biztosítva, akkor ő mindig időfüggő. Mindig az egzisztenciájától függ, mindig bizonytalan szempontok alapján tudja csak felépíteni a spontán ifjúsági munkát, amire épp ideje, energiája, lehetősége van. Ennek komoly veszélye, hogy hosszú távon nem tud tervezni az illető, és hogy számára a szolgálat alárendeltté minősül az egzisztenciális viszonyának. Ez, ha az ember keresztyén ember és

küldetéstudattal él, feszültséget okozhat benne. Feszültséget okoz a megélhetés kérdése, és el fog gondolkodni azon: kell-e nekem még valamilyen más egzisztencia ahhoz, hogy én eredményes ifjúsági munkát tudjak végezni.

Ezért le kell fektetni a kritériumait annak, hogy kiből lehet munkatárs, és definiálni kell iránta az igényeket, elvárásokat – valamint meghatározni, hogy a munkatársnak mire van szüksége ahhoz, hogy eredményes lehessen a szolgálata. Ugyanis nagy hiányosság az egyházban, hogy képességfelmérés nem létezik. Sajnos nincs olyan kritikai felület, ahol azt mernék mondani egy lelkészjelöltnek, katechéta-jelöltnek, bármilyen egyházi szolgálattevőnek, hogy kérem, emiatt meg e miatt a képességed hiánya miatt sajnos nem tudunk téged erre a szolgálatra alkalmazni. Tudniillik, ha valóban az ifjúsági munkás az első ember, ami kapocs az ember, az ifjú és a gyülekezet között, ez egy borzasztó fontos dolog.

Megfelelő eszköztárat/eszköztárakat kell előkészíteni - a lehetőségekhez mérten -, amelyek képesek kiszolgálni az ifjúsági munkatárgyi és anyagi szükségleteit. Jelen körülmények között nincs egy adatbázis, nincs egy – hogy csúnyán fogalmazzak – labdaraktár, nincsenek a gyülekezetek számára adva konferencia lehetőségek, csak egy-egy gyülekezet pótkezdeményezése lévén. Tehát adott egy gyülekezeti munka, amit egyházon belül nincs hol, nincs mivel, és nincs, hogy kik végezzék.

Képzésük

Alapvető a hitvallás- és képességfelmérés, hiszen széles az ifjúság között végzendő szolgálati terület. A hitvallásismeret az elhivatottság-tudat és a küldetéstudat szilárdsága miatt nagyon fontos. Amint az is nagyon fontos, hogy hitvallás tekintetében a királyhelvecei és a somorjai vezető egyforma nézeteket valljon.

Képzésüknek intézményes keretek között kell zajlódnia, egy meghatározott tendencia alapján.

Megfelelő, biblikus jövőképet, erős erkölcsi háttérrel kell, hogy kapjanak, valamint lehetőséget kreativitásuk és képességeik kamatoztatásához. A jövőkép az az első üzenet, amellyel azt fogalmazzák meg az ifjúsági munkások, hogy „kedves fiatal, emiatt neked megéri Krisztushoz és a gyülekezetéhez tartozni”. Ha a jövőkép a fiatalok számára olyan jövőképet biztosít, hogy én ott fejlődök, nekem ott helyem van, rám ott számítanak, a devianciáimmal foglalkoznak, a defektusaimat kijavítják, akkor nem csak vonzó lesz számára az egyház, hanem kihívást fog jelenteni.

Képzésük indoklásai

- Az ő szolgálatuk meggyőzni a fiatal generációkat, hogy Krisztus ma is a legjobb döntés. A meggyőzés nehéz dolog, a fiatal által berögződött vallási, ideológiai nézeteket konkuráltatni kell a keresztyénséggel. Merthogy a keresztyénséggel kapcsolatban az az általában elfogadott nézet, hogy a templomból nem kell, hogy kilépjen.
- A Krisztusi szabadság pontos meghatározóivá kell lenniük. Szabadság-válság van. Amerikai református egyházak sorra adják ki a maguk közleményeit azzal kapcsolatban, hogy a válság nem kívül, hanem belül létezik, mert az ember nem tudja eldönteni, mennyi az elég, mennyi a szabad, az értékrendje torzult. De ha a közlés megjelenik a fiatal életében az ifjúsági munkások által, az ez értékrend Szentírás-alapúvá válhat.
- Nyitott és integráló magatartás kell tanúsítaniuk.
- Újra kell fogalmazniuk az egyház kommunikációs csatornáit, és újakat kell kialakítaniuk.
- Érthetővé kell tenniük a Biblia üzenetét modernizálni a KÁNAÁNI NYELVET.

- Közeget és egyént egyszerre kell gondozniuk és nevelniük.
- Krisztus egyházának ők az első érintkezési felülete a fiatal generációkkal.
- Biblikus toleráns magatartás kell tanúsítaniuk - ezáltal kell a fiatalok életéből egyre jobban hiányzó cselekvési mintákat a fiatal generációk elé tárni.

Két modell

- Gyülekezetközpontú, a fiatalt, természetes közegében megszólító ifjúsági munka: *Család – Gyülekezet – Krisztus.*

Ifjúsági presbitérium: nagy igény van a fiatalok között az őket közvetlen korosztályi érintettség, s a közelség okán mintaként szolgáló fiatalra, AKI INTEGRÁLÓ ALKALMAKAT SZERVEZ, KÉPEZVE VAN KÖZÖSSÉG-SZERVEZÉSBEN, személyiségfejlesztésben, menedzselésben. A községek és a kistérségek vezetői a folyamatosan zajló generációváltás okán nagyrészt elveszítették a kontaktust a fiatal generációval, konkurenciát jelentenek.

- Intézményes – szervezeti ifjúsági munka: *Intézmény – Gyülekezet – Krisztus.*

Elsősorban közösségszervezés okán létrehozott szervezet, intézmény, amelynek jelentős missziói területet nyújt az egyháztól távol élő fiatalok óriási aránya. Célja a megszólíthatóság kialakítása, a közvetlen és természetes viszony létrehozása az ifjúsági munkát küldetéssel és felkészülten végzőkkel. E modellnek mindig a helyi sajátosságok szabnak kritériumokat, feltételeket. Emiatt az ifjúsági munkát mindkét struktúrában fejlesztő egyházi közösségek előtt óriási tér nyílik a: nevelés – szocializáció – gyülekezetbe integrálás - Krisztushoz vezetés terén. Ez a

modell már nagyrészt egyházi kézben a XX. század első felében és a két világháború között már létezett. Továbbfejlesztve és modernizálva csak vissza kell nyúlnunk hozzá. Karácsony Sándor szerint: „A generációk közötti szakadék akkora, hogy egy generációnak fel kell áldoznia magát, hogy a nemzedékek közötti természetes viszony helyreálljon.” (1933.)

Emiatt az ifjúsági munkát mindkét struktúrában fejlesztő egyházi közösségek előtt óriási tér nyílik. A megszólíthatóság ajándék, maga Isten tesz megszólíthatóvá bennünket.

Ezeket az utakat végiggondolva és lehetőség szerint bejárva, formálhatjuk egyházunkat, gyülekezeteinket azokkal a fiatalokkal együtt, akikre elemi szükségünk van.

Czinke Tímea: Gyülekezet adta korlátok, lehetőségek, kihívások napjaink ifjúsági munkájában

A Nemzeti Ifjúságkutató Intézet kiadásában, 2002-ben nyomdafestéket látott a *Mozaik 2001*, amely kérdőíves kutatás alapján gyorsjelentést ad a Kárpát-medencében élő fiatalok helyzetéről. Az egyes vizsgálati témakörök kiterjedtek a társadalmi mobilitás, az iskolai életút, az egzisztenciális helyzet, a családi helyzet, a munkaerő-piaci jellemzők, a társadalmi közérzet és közéleti attitűdök, az egészség és az életmód, a sporthoz való viszony, az értékrend, a kulturális fogyasztás, az informatikai ismeretek, a nemzeti identitás, a magyarországi munkavállalás, a NATO-hoz és az Európai Unióhoz való viszony és a magyarországi turizmus mellett a vallásosság felmérésére is.¹

Kárpátalja, Belső-Erdély, Székelyföld és a Vajdaság mellett a kutatás ismerteti a felvidéki helyzetet is. Célcsoportként a magyar ajkú 15–29 éves fiatalokat jelölték meg. Nálunk 1000 fiatalt kérdeztek meg. Az összesítő elemzésből kiderül, hogy a vallásosság aránya a Felvidéken a következők szerint oszlik meg:

- 18 % – vallásos vagyok, az egyház tanítását követem
- 54 % – vallásos vagyok a magam módján
- 11 % – nem tudom megmondani, hogy vallásos vagyok-e
- 14 % – nem vagyok vallásos
- 3 % – nem vagyok vallásos, határozottan más a meggyőződésem

¹ Szabó Andrea (szerk.): *Mozaik 2001* Gyorsjelentés, 13. p.

Táblázat mutatja a 15-29 éves határon túli magyar fiatalok templomba járásának gyakoriságát is százalékban kifejezve. E szerint nálunk a fiatalok 3 %-a hetente többször, 16 %-a minden héten egyszer, 8 %-a havonta kétszer-háromszor, 6 %-a havonta egyszer, 26 %-a évente néhányszor, 13 %-a évente egyszer, 11 %-a ritkábban, mint évente, 17 %-a pedig soha nem jár templomba. (Ez a legutóbbi adat (17 %) kiemelkedően magas Kárpátaljához (3 %), Belső-Erdélyhez (2 %), Székelyföldre (2 %) és a Vajdasághoz (7 %) viszonyítva!)²

Szlovákiában, a mintában részt vevők 2/3-a római katolikus volt, csupán 18 %-a vallotta magát reformátusnak, 11 százalékukat nem keresztelték meg. Az elemzésből kiderül, hogy a többség számára a felekezethez, egyházhoz tartozás inkább formális, s esetükben inkább vallásosságról beszélhetünk. A megkérdezettek 23 százaléka egyáltalán nem hisz Isten létezésében. Időnként hisz, máskor nem 18 százalék, kétkedve, de mégis hisz 29 százalék, s a teljes bizalommal hívők részaránya 30 százalék. A nők és a magasabb iskolai végzettségűek között több az Istenben hívő, mint a férfiak és az alacsonyabb iskolai végzettségűek (alapiskola, szaktanintézet) körében.”³ Viszonylag pozitív állapotot jelöl az az ábra, amely a „Milyen felekezetűnek keresztelték és ma milyen vallásúnak érzi magát?” kérdésre mutatja a választ. Ebből kiderül, hogy a 18 %-nyi reformátusnak keresztelt fiatalból 16 % reformátusnak is érzi magát (a 67 %-nyi római katolikusnak kereszteltből 56 % érzi annak is magát).

Ez a kutatási eredmény némileg képet ad a fiatalokról, holott tudatosítanunk kell, hogy a legutóbbi népszámláláskor (2001) végezték, s a reformátusok csak 18 %-ban vettek részt benne. Ez világi felmérés volt. Nekünk egyházként

² i. m. 38. p.

³ i. m. 73. p.

szükségünk lenne egy belső helyzetelemzésre, értékelésre, hogy reálisan lássuk a fiatalokat. Az adathalmaz mégsem hagyható figyelmen kívül, amikor egyházunkban napjaink ifjúsági munkájában keressük a válaszokat a gyülekezet adta korlátokra, lehetőségekre és kihívásokra.

Általános korlátok

Korlát az, ami elhatárol, lezár valamit, ami a cselekvésben gátló körülményként jelenik meg. Akadályozzák a missziót, legalábbis erőtlenné teszik: a szociológiai tényezők, a tárgyi feltételek hiánya, kegyességi irányzatokból adódó különbözőség vagy a személyi feltételek, a makro-közösség (szociális társadalom, gyülekezet), mikrokörnyezet (család, rokonság)...

Korlátok a gyülekezetvezetés oldaláról

A **lelkész** közömbössége, motivátlansága, belefáradása a próbálkozásba, a szervezésbe, az állandó kapcsolattartásba – vagy éppen túlbuzgósága, erőszakossága válik akadállyá. Informatikai alulképzettsége miatt (is) kommunikációs nehézség léphet fel a részéről, ha nincs birtokában a számítógép ismerete. Így többnyire csupán a szószéki megszólítás marad, amelyet a fiatalok közül kevesen hallanak, mert csak elenyésző számban vannak ott az istentiszteleteinken.

Akadályozhatja a fiatalokkal való kapcsolatépítést és kapcsolattartást a túlterheltsége, valós vagy képzelt időhiánya, családja (kiskorú gyermekek, világi állásban dolgozó házastársának munkabeosztása, s az ebből adódó családi-hivatásbeli feszültségek), hobbijai, életkora, pedagógiai képességeinek hiánya (szervezőképesség, helyzetfelismerő képesség, alkalmazkodási képesség, tolerancia és a kiválás képessége, identifikációs képesség,

figyelem-megosztási képesség, a játszani tudás képessége⁴), vagy éppen kényelemszeretete. Ha ő maga sem érdeklődik, nem megy el az alkalmakra, ha ki sem hirdeti, hisz „úgyse menne el senki”.

Gondnokok – Perszonális adottságok és hitbeli meggyőződés nélkül nem tudnak munkatárssá és katalizátorrá válni az ifjúsági munkára nézve. Ilyenkor az általános hozzáállásuk: „Nem kell annyit utánuk menni, ha akarnak, jönnek majd az istentiszteletre.”

Többet nem mernek elvárni a fiataloktól, ha ez a tradicionális forma felel meg nekik, mivel ők is abban nevelkedtek, ezt a mintát látták, ebben érzik jól, „otthonosan” magukat, és ezt a formát akarják megtartani továbbra is. Tartózkodnak az új, a fiatalos, a „modern” megszólítástól, lehetőségektől, főleg, ha az idősebb generációhoz tartoznak – márpedig gyülekezeteink többségében az idősebb korosztályból kerülnek ki a gondnokok. S mivel ők a lelkész közvetlen munkatársai, az nem akar konfliktusba keveredni velük.

A presbiterek – itt ugyan a korösszetétel tekintetében fiatalodás mutatkozik, a szolgálatra és a fiatalokhoz való közeledésre nézve mégis a tartózkodás, a kételkedés, és a „hagyjuk őket, mert különben elveszítjük” séma érvényesül többnyire. Az idős korosztály ugyan még vallásosan nevelkedett, de a saját gyermekeiknek már alig tudták átadni ezt az örökséget, ezért nem várnak, nem mernek valamit is elvárni a gyülekezet fiataljaitól, mert érzik, tudatosítják, hogy ők is csődöt mondtak a keresztyén nevelés terén. A középkorúak hasonlóképpen reagálnak, s mivel őket érinti a legérzékenyebben a fiatalok utolérhetőségének problematikája – mivel ők is szülők, s a gyermekeik éppen

⁴ Szebedy Tas: A pedagóguspálya sajátosságai és a foglalkozási ártalmak

ebbe a korosztályba tartoznak –, ezért hallgatásba burkolóznak, s a lelkésztől várják a megoldást, a kezdeményezést, a munkát; ők passzív támogatókká válnak.

A presbitérium legszűkebb korosztályában találhatóak a fiatal presbiterek (ahol egyáltalán beválasztották őket – fiatalságuk miatt). Életkorukra nézve ők állnak a legközelebb az ifjúsághoz, mert 29 éves korig még ők maguk is ide tartoznak. Lelkesedésüket, tenni akarásukat a presbitériumban uralkodó hangulat, nézet töri le, ezért sok esetben hamar feladják.

Korlátok a gyülekezet részéről

Idősek – ők alkotják istentiszteleteink, gyülekezeti alkalmaink látogatóinak jelentős hányadát. Általában megelégszenek a hagyományos formákkal, idegenül hat számukra az új, a fiatalos, lendületes ifjúság között végzett szolgálat, ezért nem jellemző, hogy támogatóknak és elősegítőnek azt.

Középkorúak – A családi környezet, a szülői kapcsolat az egyik legmeghatározóbb pont egy gyermek, majd fiatal életének szempontjából. A középkorúak táborát a szülők alkotják, akiknek felnőtt vagy még kiskorú gyermekeik vannak. Ők tartoznak ahhoz a generációhoz, melynek tagjai az elmúlt rendszer éveit egyáltalán nem vagy csak kis számban jártak templomba, hittanra szüleik megfélemlítése miatt, többen meg sincsenek kereszttelve, még kevesebben konfirmáltak. Kimaradt a hithez, templomhoz, lelkészhez, Istenhez való kapcsolat a fiatalságukból, így tapasztalat, emlékek, keresztyén nézet és életvitel hiányában számos esetben nem tudnak példát adni gyermekeiknek. Vannak, akik egyenesen tiltják, lebeszélik őket az ifjúsági alkalmakon való részvételről. Másoknak az anyagi gondok szabnak határt. Egy csoportjuk támogatja, helyesli, jónak tartja az

egyház érdeklődését, de nem tud hatással lenni gyermekére, vagy teljesen rábízta a döntést, s tovább nem biztatja ez ügyben.

Kortársak, csoportnyomás – „Ha te nem mégy, én sem megyek.” Korlátként ez a legjellemzőbb: egymás lebeszélése az egyházi alkalmakról. Szociális téren jelentkezik a többi gát: a kiközösítéstől való félelem, a kompromisszumra való hajlam, a függetlenségre való törekvés.

A konfirmandus és a már konfirmált fiatal – a legnagyobb akadály saját maga lehet, aki a saját útját járja, nem hagyva, hogy befolyásolják szülei, lelkésze, hitoktatója, osztálya, konfirmandustársai, barátai. Nem engedi magát meggyőzni, így esélyt sem ad önmagának a korosztályára jellemző módszerek hatása alatti együttlétre, mert távol tartja, sőt kizárja saját magát az alkalmakból. Számukra az istentisztelet monológikus jellege is akadály lehet, hiszen a fiatalok szabadságra vágynak, véleményt nyilvánítanak, kötöttségek nélkül szeretnék megélni hitüket.

Az épület, az alkalmas helyiség hiánya, a proxemikai tényezők (a metakommunikációs zónák, a tevékenységek során a személyek között betartott távolság) figyelmen kívül hagyása is a korlátok közé sorolandó, hiszen templomainkban túl nagy a fizikai távolság az Isten igéjét hirdető és hallgató személy(ek) között. Egy barátságosan berendezett kisebb terem sokkal alkalmasabb a fiatalok közötti szolgálatra.

A pénzügyi eszközök hiánya. Ha a gyülekezet nem ismeri fel, hogy a fiatalság a legjobb beruházás, és nem különít el meghatározott összeget a költségvetésből a velük való hitbéli és szabadidős foglalkozások céljaira.

Elnéptelenedő gyülekezetek fájó pontja a kevés gyermek – kis létszámú, összevont csoport jellemzi, ha 4-5 fiatalból 2 nem jön, mert beteg, vagy családi programja van, a következő alkalommal másik 2 nem jön el, a tapasztalat azt mutatja, hogy elmarad a többi is. A lelkész vagy ifjúsági munkás elcsügged, hogy hiába hívja és várja őket, már nem jönnek. Nagyon nehéz újraindítani. Évek is eltelhetnek, mire egy csoport kinevelődik, érdeklődik.

Speciális nehézség: amikor szlovák iskolába járnak a fiatalok, s azt megelőzően is alapfokú ismereteiket idegen oktatási nyelvű tanintézményben (óvodában, alapiskolában) sajátították el. Így magyar ajkú gyülekezeteink ifjúsági alkalmain, kátéóráin s előzőleg a hittanórákon, melyek többnyire a gyülekezet talaján vannak/voltak megtartva, alapvető fogalmak, kulcsfontosságú kifejezések magyarázására, fordítására van szükség, hogy értsük egymást. Szomorú, sőt keserű tapasztalat, hogy a szlovák iskolákat látogató fiatal nehezen és csak időlegesen integrálódik a fiatalok csoportjába, mivel a nyelvi nehézségek hátráltatják kibontakozását, verbális megnyilvánulásait.

Gyülekezet adta lehetőségek

A *lehetőség* főnév szótöve a „*lehet*” ige, mely a „*van*” ige „*lesz*” alakjának ható igei változata. Ami lehetséges, az megtörténhet, hogy van, ill. lesz. Megtörténhet, előfordulhat, ha megvalósulásának feltételei létrejönnek, ha elhárulnak előle az akadályok, ha elképzelhetővé, elérhetővé válnak a célok. Lehetséges az, amit véghez lehet vinni, meg lehet valósítani.⁵

⁵ Juhász József szerk.: Magyar értelmező kéziszótár A-Ly, 835–836. p.

A gyülekezet adta lehetőség egyben parancs is: Jézus missziós parancsa: menjetek el, és tegyetek tanítvánnyá... (Mt 28, 18) teret kell számukra biztosítani, alkalmakat kell teremteni! Ahogyan az imént felsorakoztattuk a lelkészt, gondnokokat, presbitereket, gyülekezeti tagokat, szülőket, most itt, a lehetőségek terén is helyet kell nekik adnunk. Bárki, akivel a fiatal kapcsolatba kerül, jó pedagógiai módszert választ, amennyiben szupportív, támogató hozzáállást mutat, hiteles életet él, empatikus, és lehetőséget kínál a fiatalnak, hogy önálló, a saját életéért felelősséget vállaló emberré váljon, aki abba az irányba terelgeti beszéde, életpéldája alapján, amerre megtalálhatja a Krisztushoz vezető utat. Ilyen utak lehetnek:

- ahová szeretettel hívják és várják is a fiatalokat
- ahol szeretik, elfogadják és befogadják őket
- ahol észreveszik a bennük rejlő ajándékokat
- ahol kérdéseikre, kétségeikre választ kaphatnak
- a személyes, bizalmas légkörű beszélgetések
- az ifjúsági bibliaórák, melyeket akár kluboknak is elnevezhetünk a vonzóbb hangzás miatt
- hittanos, ifis és gyülekezeti kirándulások, melyek az összekovácsolódás alkalmává lehetnek
- ifjúsági alkalmak helyi és egyházmegyei szinten
- bibliatáborok, hitmélyítő napok, evangelizációk, tematikus hétvégék
- egyházunk hivatalos ifjúsági szervezetével, a Firesszel való együttműködés
- ökumenikus ifjúsági alkalmak
- a hagyományos istentiszteleti forma átszervezése
- az istentisztelet, az ifjúsági foglalkozás dialógus jellege
- aktivitásuk kihasználása
- kapcsolattartás gyülekezettel, más ifjúsági csoportokkal
- a zene ereje

- a családlátogatások
- az „élménypedagógiai projekt” elindítása
- a virtuális világ Isten szolgálatába állítása

Folytonosság biztosítása:

- Az alapiskolát elhagyó kilencedikesek, a középiskolások, az egyetemisták és a már munkát vállaló fiatalok összegyűjtése korcsoportonként, mivel ők „hivatalosan” és szervezeten ezen túl szinte csak a gyülekezet talaján találkoznak egymással.
- Infrastruktúra megteremtésének segítségével. Szükséges egy hely, ahová összejöhetnek, ahol még jól is érzik magukat. Egy helyszín, ami az övék. Ahol az Istenre figyelés és imádkozás mellett zenélhetnek, játszhatnak, „otthon lehetnek”. Ahol nem szólják meg őket.
- Személyi feltételek biztosításával („a munka sok, a munkás oly kevés”): segédlelkészi állások életre hívásával

Információgyűjtés

A missziói munkát is meg kell tervezni, rövid-, közép- és hosszútávon egyaránt. Tudnunk kell, hogy mi a célunk, hová akarunk eljutni, mit akarunk elérni, és esetleg milyen idő alatt a célcsoportunkkal, a fiatalokkal.

Missziói munkaterv készítése, projektben való gondolkodás lenne a kívánatos. Tény, hogy az elmúlt évtizedekben az egyházunk elszokott a folyamatokban való gondolkodástól, ezért azt újra kell tanulnunk. Ezt a világiak sokkal jobban végzik, koordinálják, mint mi. Egyházunk ez év kezdetén bekérte ugyan a gyülekezetektől a missziói munkaterveket, ám tudtommal kevés gyülekezet reagált rá.

Akik elkészítették, azok számára már konkretizálódott a célkitűzés. Kérdés, hogy eljutnak-e a megvalósításig.

Azt is meg kell tanulunk – az anyaországi egyházakhoz hasonlóan –, hogy a modern fejlesztési terminológia projektekben gondolkodik, amely pontosan meghatározott célokat (eredményeket) kíván elérni megadott időre egy adott költségkeretbe ágyazva. Esetünkben az ifjúsági misszióra nézve lenne szükséges ennek kidolgozása, elfogadása és megvalósítása. A jó munkaterv egy bizonyos stratégiába illeszkedik, mely hosszú távon kínál koncepciót. A realitás talaján marad, tehát csak olyat tűz ki célul, aminek képes a megvalósítására. A közeli jövőre nézve is fenntartható, ami alatt azt értjük, hogy nem kell felszámolni, befejezetlenül hagyni, mielőtt elérné a célját. Egyházi projektjeinkre az önmagán túlmutató jelleg is érvényes kell, hogy legyen, mert az sohasem lehet öncélú. Helyi munkánk, gyülekezeti szolgálatunk eredményének be kell ágyazódnia a tágabb keretekbe: az egyházmegye, az egyetemes egyház életébe.⁶

Lehetőségként áll előttünk, hogy előrevetítsük, milyen egyházat képzelünk el, pl. 15 év múlva, s ennek a jövőképek az elérése érdekében meg kell, hogy tegyünk a szükséges lépéseket. Ehhez meg kell találnunk az alkalmas, hozzáértő embereket, akik szakmai tapasztalattal fognak hozzá a cél elérésének előkészítéséhez, kivitelezéséhez.

Gyülekezet adta kihívások

Mivel nem magától értetődő, hogy egy fiatal tanítvánnyá válik, és beépül a gyülekezetbe, ezért ez kihívás elé állít bennünket.

⁶ V.ö.: Bogdányi Gábor: Gyülekezeti fejlesztések stratégiai alapokon

Önvizsgálatra indít, úgy is, mint lelkészt, és úgy is, mint egyházat, hogy fontosak-e nekünk a fiatalok? Mit teszünk értük? Milyennek látjuk őket? Tudunk-e együtt gondolkodni velük, értük?

Amellett, hogy ma a gazdasági válság érinti gyülekezeteinket is, azt gondolom, ennél súlyosabb válságjelenségeket diagnosztizálunk: egynéhány gyülekezet kivételével egyre kevesebben járnak templomba, azok között is egyre kevesebb az áldozatvállaló gyülekezeti tag – korából is kifolyólag. Kihívás, hogy tudunk-e ez ellen tenni valamit?

Híánypótló szerepet tölthetnének be gyülekezeteink azzal, ha kezdeményező egyházzá tudnánk lenni, ha gyülekezeteink be- és elfogadó közösséggé lennének, s fel tudnák ragyogtatni a Krisztus közelségét, az új, örökké tartó élet valóságát. Kihívásként tornyosul elénk, hogy ez érdekjelje a mai fiatalt.

- Van-e olyan mondanivalónk, amellyel a nem hívő, de érdeklődő fiatalokat megszólíthatjuk, elérhetjük?
- Megmaradnak-e ifjaink a gyülekezetekben?
- Reagálnak-e Isten hívására?
- Tudunk-e vonzó alternatívákat kínálni?
- Meggyökereznek-e Krisztusban?
- Tudunk-e beszédek tartása helyett beszélgetni, interperszonális kapcsolatokat építeni és ápolni?
- Profán példa: el tudjuk-e érni, hogy a fiatal szülők ne csak otthon és az óvodában örökössék meg gyermekeik fontos mozzanatait, hanem a gyülekezetben is? Hogy maguktól értetődőnek tartásuk, hogy pl. gyermekük keresztlőjét fotókon, DVD-felvételen is megőrizsék, hogy azt együtt megnézve rögzült emlékké tegyék a család számára.

Ha ezekre választ találunk, azok segíteni fogják a fiatalok között végzett munkában azt az egyházat, azokat a gyülekezeteket, amelyekben élünk.

Kihívást jelent a problémakezelő módszerek megtalálása és helyes alkalmazása.

Kihívás, hogy lelkészeink át tudnak-e térni a csapatmunkára? Az egyemberes munka erőltetettnek tűnhet, a team-munka pedig erőt sugározhat, s emiatt vonzóbb lehet. Tehát: van-e humán erőforrásunk?

Egyházi tevékenységünk látható és egyre nagyobb teret kapó, mind több gyermeket és fiatalot megszólító része a nyári táboroztatások, a konfirmandusnapok és hétvégék. Valamint itt van a református iskoláinkból (lévai és rimaszombati református gimnázium) kikerülő ifjúság. Mindezen szolgálatunk eredményeként már látható jeleknek kellene mutatkoznuk az aktív egyháztagság tekintetében is, de a legközelebbi presbiterválasztásoknál a hitbelileg meggyökerezett, öntudatos református fiataloknak életkorukból adódóan meg kellene jelenniük. Így lesz-e? – nyitott kérdés.

A válasz attól is függ, hogy befogadó gyülekezetekké tudunk-e lenni, mert a fiataloknak olyan közösségre van szükségük, ahol szeretettel fogadják, ahol számon tartják őket, ahol törődnek velük. Ehhez szorosan kapcsolódik a fiatalok nagykorúsítása, szolgálatba állítása.

A kihívásként élénk tornyosuló stratégiakészítésről pedig már volt szó. Mert a tudatos növekedés az egyházban is csak végiggondolt, a szükségleteknek és a fejlesztési lehetőségeknek megfelelő, tervezett folyamat eredményeként valósulhat meg. Ezért kérdés, hogy készítünk-e aktuális helyzetelemzést, hogy lássuk a helyzetképet. Megfogalmazzuk-e alapelveinket, hosszú- és rövid távú céljainkat, jövőképünket, feladatainkat? Keresztyén nevelésünk, tanításunk színtereit, hagyományos és nem hagyományos keretben? Van-e humán- és anyagi (belső és

külső) erőforrásunk? Működőképes-e az egyházon belüli, ill. az egyház talaján kívüli kommunikáció és kapcsolatrendszer, az együttműködés?

„A felnőttkorba lépő nemzedék tagjai tulajdonképpen tükröt tartanak az egyházak elé, épp ezért központi kérdés, hogy a történelmi felekezetek miként találnak utat ebben a megváltozott világban élő generációhoz. A fiatalok alapvetően nyitottak a lelki tanácsokra, ám tudomásul kell venni, „nem beszélnek a tradicionális egyházi nyelvet”. Fontos, hogy a keresztény egyházak elfogadják ezt a helyzetet, és szeressék a sokszor őket elutasító fiatalokat, utat találjanak hozzájuk” – mondja Steinbach József püspök, és hozzátézi, „nem a tradíciót kell erőltetni, az úgyis „jön magától”, ha a valódi értékeket elfogadja a globalizmus multikulturalizmusa által befolyásolt, ám az élet értelmét kereső fiatal.”⁷

Befejezésül

Korlátainktól a lehetőségek felé a Szentlélek Isten tudja elmozdítani gondolkodásunkat, akaratunkat, cselekvőképességünket. Megújuló élet csak Vele és Általa lehetséges. Ifjúsági munkánkban is csak Ő az, aki megújulást hozhat, aki újjászülhet bennünket. Ő az, aki egy akaratra indíthatja egyházunkat, gyülekezeteinket, lelkészeinket, gondnokainkat, presbitériumainkat, gyülekezeti tagjainkat, fiataljainkat, hogy az övék ne legyen elveszett generáció.

Ahol fiatalok vannak az egyházban, ott fiatal az egyház. „Ahol ott hiányoznak, onnan hiányzik az élet, a derű, a naiv jövőbe tekintés, a derűs optimizmus, vagyis hiányzik a

⁷ Kacsoh Dániel: Utat lelmi a vallástalanokhoz

jövő!”⁸ Engedjük, hogy egyházi korlátok nélkül ismerhessék meg Istent!

Felhasznált irodalom

Adorján József (szerk.): Hitből hitbe: Az evangéliumi nevelés kézikönyve: I. kötet: „Úgy nevelem”, Szülők könyve, Budapest: Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, 1988. ISBN 963 300 271 0

Bogdányi Gábor: Gyülekezeti fejlesztések stratégiai alapokon: Előadás a felügyelők országos találkozásán <http://strategia.lutheran.hu/vitainditok/a-strategiakeszites-motivacioja/gyulekezeti-fejlesztések-strategiai-alapokon>

Juhász József (szerk.): Magyar értelmező kéziszótár: A-Ly, Budapest: Akadémiai Kiadó, 1982. 835–836. p. ISBN 963 05 3029 5

Kacsóh Dániel: Utat lelni a vallástalanokhoz

In.: Magyar Hírlapban, 2009.8.21. (Beszélgetés Steinbach József püspökkel)

http://www.magyarhirlap.hu/mellekletek/utat_lelni_a_vallastalanokhoz.html

Szabó Andrea, Bauer Béla, Laki László, Nemeskéri István (szerk.): Mozaik 2001. Gyorsjelentés: Magyar fiatalok a Kárpát-medencében, Budapest: Nemzeti Ifjúságkutató Intézet, 2002. ISBN 963 0098 79 2

⁸ Adorján József: „Hitből hitbe” 87. p.

Szebedy Tas: A pedagóguspálya sajátosságai és a foglalkozási ártalmak: Az iskola a szereplők együttműködésének függvénye
In.: Új Pedagógiai Szemle, 55. évf. 2005/7-8. sz. 18-32 p.
ISSN: 1215-1807
<http://epa.oszk.hu/00000/00035/00094/2005-07-ta-Szebedy-Pedagoguspalya.html>

Dr. Görözdi Zsolt: A konfirmációs felkészítés teológiai-katechetikai lépcsőfokai

1. Általános gyakorlat a Szlovákiai Református Keresztyén Egyház magyar ajkú gyülekezeteiben

A konfirmációt megelőző – általában kétéves – felkészülési időszak tananyagát a legtöbb helyen a Református Keresztyén Kis Káté (a továbbiakban Kis Káté, KK)¹ alkotja. Elvértve, néhány gyülekezetben a Heidelbergi Kátét² veszik alapul e célra, s egyre elterjedtebb a *Megtaláltuk a Messiást!*³ c. református konfirmáció olvasókönyv használata.

A Kis Káté első részének teológiai felépítése a Heidelbergi Kátét követi, az ember nyomorúságából indul ki (néhány kérdés erejéig időz itt), majd a megváltást magyarázza (az Apostoli Hitvallás, valamint a sákramentumok kifejtésével), a harmadik egység a háládatosságot tematizálva végigvezet a Tízparancsolaton és az Úri Imádság magyarázatán.

A tananyagot az oktatók sok esetben a Kis Káté kérdéseinek sorrendjében veszik és meglepően sok helyen az

¹ Református Keresztyén Kis Káté, összeállította: Varga Imre, Komárom: Szlovákiai Református keresztyén Egyház, 2008.

² A Heidelbergi Káté. In: *I. A Heidelbergi Káté, II. A Második Helvét Hitvallás. a Szlovákiai Református Keresztyén Egyház hitvallási iratai.* Bratislava: A Szlovákiai Református Keresztyén Egyház Zsinati Elnöksége Rimavská Sobota, 1955.

³ SZÉNÁSI, Sándor: *Megtaláltuk a Messiást!: Református konfirmációi olvasókönyv.* Budapest, Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, 1992.

első, dogmatikailag és fogalomrendszerében is rendkívül nehéz kérdéssel kezdik a tanítást. Egy olyan kérdéssel, amely a tanuló számára sok fontos, ám ismeretlen fogalmat tartalmaz. A legtöbb fiatalnak gondja van a tétellel. Sokan nem értik, mit jelentenek, pl. a következők: testtel-lélekkal, életben és halálban (!) nem vagyunk a magunkéi; hogyan vagyunk Jézus tulajdona; ki az a Megváltó/Üdvözítő; mi a vér általi tökéletes elégtétel, mit jelent a megszabadítás; mi/ki az ördög, milyen lehet az ördög hatalma; hogyhogy minden az üdvösségemet szolgálja; hogyan biztosít Isten Szentlelkével; micsoda az örök élet; stb.

Az ismeretlen fogalmak sokasága miatt egy alapos, a fiatalok ismeretét és korlátait is figyelembe vevő teológiai előkészítés nélkül ezt a kérdést nem oktathatjuk nagy haszonnal. Nehéz elképzelni, hogy az első, hitvallásszerű kérdést akár két-három tanóra alatt sikerülne átvennünk, ha a kulcsfogalmak nincsenek tisztázva.

Vajon helytelen lenne az a koncepció, amely a bűnösség – megváltás - háládatosság sorozatában gondolkodik? Van a hitre jutásnak egy más – emberi szempontból „befolyásolható” – része, amely más „sémára” épül, s inkább el kellene vetnünk ezt a reformátori gondolatot?

Több reformátori mű – homiletikai, vagy katechetikai céllal – éppen ezt a lelki folyamatot hangsúlyozza. Az első lépés önmagunk megismerése, a bűnösségünk, elveszettségünk tudatosítása, egyfajta összetörettetés, ebből ered az igazi bűnbánat és Isten ingyen kegyelmének felismerése, elfogadása. Ennek a következménye a hála megnyilvánulása.⁴

⁴ Vö. pl. Melancthon 1528-ban keletkezett egyházrendjének homiletikai vonatkozású egységeivel. Unterricht der visitatoren an die pfarrherrn im kurfürstenthum zu Sachsen. 1528. in: SEHLING, Emil. *Evangelische*

A koncepciót semmiképpen nem szeretnénk megkérdőjelezni, viszont tudatosítanunk kell, hogy az a mód, ahogyan ezt a Heidelbergi Káté és annak nyomán a Kis Káté írásba foglalja, ma nem tanítható a kívánt eredménnyel, a konfirmandusok lelki előrehaladásának igényével. Ha tudatosítjuk, hogy a Heidelbergi Káté elsősorban a hitvallás funkcióját töltötte be, annak minden velejárójával, akkor azt is észre kell vennünk, hogy a tanításánál, a megértetésénél nem feltétlenül maradhatunk meg a szöveg, a kérdések sorrendjénél. Azt valljuk, hogy ezt a koncepciót azonos építőelemekből, de más sorrendben kell megépíteni.

Ebben alkalmazkodnunk kell a mai fiatalok ismeretanyagához. Az ismeretlen, megemésztetlen, mentálisan és hit szintjén meg nem emésztett, meg nem értett fogalmak sulykolása helyett célszerűbb kiindulnunk azokból a fogalmakból, amelyekkel már találkoztak.

2. A tananyag beosztásának, felépítésének lehetősége (modellje).

Kiindulási alapunk lehet az, hogy Isteni kijelenti magát. Ebben egyetértünk több konfirmációs kézikönyvvel.⁵ Keresztyén életünket értelmezhetjük a kijelentésre (megszólításra) adott reakcióként, legyen az akár igeértelmezés, Isten akaratához való alkalmazkodás, engedelmisség, dicsőítés.

Kirchenordnungen des XVI. Jahrhunderts, Leipzig: O.R. Riesland. 1. kötet 149-174. o.

⁵ Hasonló kiindulást talál alkalmasnak, pl. SZÉNÁSI, Szilárd. *Megtaláltuk a Messiást.*, HVOŽDARA, Miroslav. Verím a sľubujem. Liptovský Mikuláš: Tranoscius, 1997, GRUBER, Jiří. *Otázky a odpovědi: evangelický katechismus pro mládež i dospělé, skupiny i jednotlivce*. Praha: Kalich, 2004.

2.1. *A Biblia, mint Isten kijelentése.* Isten kijelenti magát a Bibliában. Ezért minél jobban meg kell azt ismertetnünk a fiatalokkal. Próbáljanak meg a Szentírásban tájékozódni, tanulják azt meg olvasni, értelmezni önmaguk számára. Ne tartsunk attól, hogy az erre való rávezetés nagyon sok időt elvesz. Ha azt szeretnénk, hogy a fiataljaink bibliaolvasó egyháztagokká váljanak, a konfirmációs felkészítésen kell erre őket – legalább valamennyire – megtanítanunk. Ez nemcsak a Biblia szerkezetét, hanem a konkrét bibliamagyarázást is illeti (KKII/1-20). Ajánlatos rögtön a felkészülés kezdetén a naponkénti „csendes órára“ tanítani a növendékeket (KK II/ 82-85).

2.2. *A hit megvallása.* Isten kijelentésére reagálunk a hitünk megvallása által, egyrészt a konfirmációkor (KK, II/ 63-66.) – ennek megmagyarázása helytelenül gyakran csak a második felkészítő év végén, sokszor mintegy mellékesen történik – másrészt az Istent dicsőítő keresztyén élettel.

2.3. *Az imádság.* A Kijelentésre reagálunk az imádsággal is (KK I/104-117.) Az imádsággal kapcsolatos sok kérdés és a Miatyánk alapos, érthető magyarázata gyakran kimarad, többek között azért, mert a felkészítő csak a Kis Kátében található szűkszavú leírás átadására szorítkozik.

2.4. *Az egyház és szolgálata.* Isten kijelenti magát, s erre az egyház (KK I/51,52), a gyülekezet válaszol az életén, istentiszteletén (KK II/39-46), szolgálatán, (KK II/ 51-55, KK II/46) sőt, szervezetén keresztül (KK II/93-112.). Sajnos, a Kis Kátében alig van szó az egyház szolgálatáról. Még említés szintjén is hiányzik a diakónia, a misszió, a lelkigondozás, a katechézis területén végzett munka. „Természetes“ jelenségnek is mondhatnánk, tudva azt, hogy a Kis Káté első kiadása abban

az időben jelent meg, amikor a nevezett egyházi tevékenységek részben vagy teljesen tiltottak voltak. Ez viszont azt jelenti, hogy az oktatónak ezt a hiányos egységet alaposan ki kell bővíteni, hogy a vasárnapi egyház – remélhetően téves – fogalmából a konfirmandusok ki tudjanak lépni.

2.5. *Az egyházi év.* Ezzel párhuzamosan vezetjük be a növendékeket az egyházi évbe, számolva azzal is, hogy legtöbbjük az ünnepek, esetleg a kazuáliák révén kapcsolódik a gyülekezethez, de tesszük ezt mindenekelőtt azért, mert az egyházi év ünnepei az üdvtörténetet rajzolják ki (KK II/ 28-38).

2.6. *Tízparancsolat.* Az úgynevezett dogmatikai tananyagnak rögtön itt helye van. Az Isteni kijelentés egyik központi egységét, a Tízparancsolatot kellő részletességgel fejtjük ki (KK I/80-110). Itt a Kis Káté néhol a fiatal számára nehezen érthetően, ködösen fogalmaz, ezért csak arra nem hagyatkozhatunk). A Törvény magyarázatát ide helyezzük, annak ellenére, hogy a Heidelbergi Káté azt csak a háládatosságról szóló, harmadik részben tárgyalja. Ne feledjük, a fiataljainknál ma nem feltételezhetjük automatikusan a Tízparancsolat alapos ismeretét! Csak haszonnal járhat az, ha a háládatosságban megnyilvánuló keresztyén élet tananyagánál újra átismételjük a Törvényt. A Tízparancsolat magyarázatával párhuzamosan, illetve azt összegezve lehet relevánsan szó az ember nyomorúságáról és a bűn büntetéséről, amellyel a Heidelbergi Káté gyakorlatilag indítja az első részt (KK I/6-14). A Törvény ismerete nélkül és a nélkül, ahogyan a Törvény a bűnösségünkkel szembesít, a nyomorúságunk tudatosítása

inkább belesulykolás, mintsem hitbeli (vagy akár logikai) következtetés lenne.⁶

2.7. *Az Apostoli Hitvallás.* A káté dogmatikai anyagában *csak ezt követően* tárgyalhatjuk *alaposan*, aprólékosan a hitről, az ember szabadításáról szóló fejezetet, az Apostoli Hitvallás tételeit (KK I/25-56). Ha fordítva tennénk, a szabadítást akarnánk megértetni azzal, aki nem érzi magát valamilyen módon rabnak, a szabadítás örömeivel akarnánk eltölteni azt, aki e nélkül is teljesnek vélt örömben él. Vajon ez azt jelenti, hogy a Törvény, a nyomorúságunk magyarázata előtt, vagy aközben nincs szó pl. a hitről, szabadításról, teremtésről, gondviselésről? Ellenkezőleg. Mindezek központi szerepet játszanak a felkészítés kezdetétől fogva, mindenről ezek fényében, ezek tudatában tanítunk, annál is inkább, mivel a diákoknak már a konfirmációs felkészítés előtt - jó esetben – ezekről tudomásuk van (pl. iskolai hitoktatás, családi nevelés nyomán). Viszont az előzetes ismeretek megszerzésével, elmélyítésével elő kell készíteni ezeknek a kérdéseknek a „terepet“, s ha az anyag teológiai-katechetikai felépítéséről beszélünk, nézetem szerint így kell felállítanunk a sorrendet.

A Credo tanításakor egyébként találkozunk mindazzal a fogalomkörrel, amely ismeretében egyáltalán megérthető a

⁶ Természetesen nem tudjuk szavatolni, sem „leellenőrizni“, hogy annak hatására, hogy a fent említett egységet átvettük, a „kurzus“ végén a növendékben kialakul egyfajta egészséges büntudatú bibliás önismeret. Amikor hitbeli-lelki előrehaladást próbálunk elősegíteni, pedagógiai elvek alkalmazásával, gyakran tűnhet nevetségesnek a próbálkozásunk, tudva, hogy a munka eredménye nem tőlünk, nem emberi akarattól függ. Tudatában vagyunk annak is, hogy imádságos lelkület nélkül a tanítás, bármilyen lelki cél kitzúzése nevetséges, szóvalmas próbálkozás lenne. Mindezek tudatában kitarunk amellet, hogy a konfirmációs felkészülés anyagát, teológiailag, katechetikailag és pedagógiailag kellő körültekintéssel, nagy gondal kell felépíteni.

Heidelbergi Káté első, esszenciális kérdése, amelyet mindezek ismeretében már mélyebben tanulmányozhatunk.

2.8. *A sákramentumok.* Ezek után ajánlatos rátérni a sákramentumokra (KK I/58-71), amelyek csak az Apostoli Hitvallás krisztológiájának megértése nyomán válnak valamennyire érthetővé. Bár a szentségekkel kapcsolatban vannak olyan ekkleziológiai-ekkléziasztikai ismeretek is, amelyeket már ez előtt átadhatunk (pl. koinonia, a kiszolgáltatás gyakorlata, liturgiája, hitvallás, fogadalom, ígéreték (KK II/ 56-62, 68-73)) de a lényegét csak a fentiek tudatosításával sajátíthatjuk el.⁷

2.9. *A háládatosságról.* A Kis Káté háládatosságát érintő, a Tízparancsolatot is magyarázó harmadik fejezete (KK I/ 75-117) a reformátori gondolkodás szerint logikusan következik az ember nyomorúságáról és megszabadításáról szóló rész után. Viszont ez nem jelenti azt, hogy csak e kettőt lezárva tematizáljuk a keresztyén élet néhány idevágó kérdését. Gondoljunk, pl. Kálvin Genfi Kátéjára, amelyben a reformátor az engedelmes, a Teremtőt dicsérő, a teremtés rendjére hangolódó életet, az engedelmisséget nemcsak a hála megnyilvánulásának tartja, mondván, „miután tökéletesen megismertem Istent, engedelmes, hálás leszek neki“. A Genfi Káté a keresztyén életet egyenesen az Isten megismerésének egyik eszközének tartja, vagyis az engedelmisség nem feltétlenül az Isten megismerése utáni lépés, sokkal inkább az Istenre való hagyatkozás, amelyben, és amely által fokozatosan megvalósul az Isten mind mélyebb megismerése.⁸

⁷ Gondoljunk pl. a sákramentumok Krisztus váltságművével való kapcsolatára.

⁸ A genfi egyház kátéja. 1545. In: *Kálvin János kisebb művei*. Pápa: Magyar Református Egyház, 1912, 5-69. o.

A keresztyén élet kérdéseiről szóló tanítás a konfirmációs felkészítés során végig jelen kell, hogy legyen, egyrészt, mint a feltétlen engedelmesség, az Istenre való hagyatkozás, másrészt, mint a szabadításért való hála tudatos megnyilvánulása.

Tartalomjegyzék

Előszó.....	3
<i>Molnár Árpád</i> : Gyülekezeteink valós helyzete a misszió, a gyülekezetépítés és ifjúsági munka területén.....	6
<i>Dr. Lovas András</i> : Misszió ott, ahol élünk a holnap érdekében.....	15
<i>Dr. Kocsev Miklós</i> : Modellek, mint lehetőségek a gyülekezetépítés javára.....	26
<i>Dr. Szűcs Zoltán</i> : „Itt van Amerika...”.....	47
<i>Dr. Fodorné, Dr. Nagy Sarolta</i> : A motiváció pszichológiai, pedagógiai és teológiai értelmezése és ezek katechetikai következtetése.....	52
<i>György András</i> : Ifjúsági vezetők és munkatársak képzése.....	97
<i>Czinke Tímea</i> : Gyülekezetadta korlátok, lehetőségek, kihívások napjaink ifjúsági munkájában.....	108
<i>Dr. Görözdi Zsolt</i> : A konfirmációs felkészítés teológiai- katechetikai lépcsőfokai.....	123
Tartalomjegyzék.....	131